

Olosuhteiden pakosta

Haastattelututkimus osa-aikatyön syistä
ja sen vaikutuksista työntekijöihin

Olosuhteiden pakosta

Haastattelututkimus osa-aikatyön syistä ja sen vaikutuksista työntekijöihin

Neda Liljeroos

11 / 2025

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK

Pitkäsillanranta 3, PL 157, 00531 Helsinki
020 774 000 - sak@sak.fi - www.sak.fi

Seuraa meitä somessa

SAKSuomenAmmattiliittojenKeskusjarjesto

@sak.fi

@duunarit

@sakliitot

@sakliitot

Sisältö

Tiivistelmä	4
1 Johdanto	6
2 Kokoaikaisen työllistymisen haasteet	8
2.1 Lisätyötuntien ja kokoaikatyön puute	8
2.2 Lisätyötunnit vaativat jaksamista	12
2.3 Ikäsyrintä varjostaa työllisyysmahdollisuuksia	14
3 Osa-aikatyön tuomat haasteet	15
3.1 Vähän rahaa ja jatkuvaa niukkuutta	15
3.2 Sosiaaliturvan merkitys palkan ohella	21
3.3 Sosiaaliturvan puutteellisuus ja tuloloukut	21
3.4 Jatkuva niukkuus haastaa hyvinvointia	26
3.5 Työn epäsäännöllisyys arjen haasteena	31
3.6 Lomien ja vapaiden puute ei tue jaksamista	34
4 Työntekijöiden suojautumis- ja selviytymiskeinot	36
4.1 Työn mielekkyys motivoi	36
4.2 Työyhteisö voimavarana työpaikalla	37
4.3 Sosiaalisten suhteiden ja vertaistuen merkitys	39
4.4 Työn joustavuus jaksamisen tukena	39
4.5 Halu tehdä töitä työttömyyden sijaan	40
5 Yhteenveto	44
6 Johtopäätökset: suosituksia tästä eteenpäin	47
1. Turvattu työllisyys sijoituksena tulevaisuuteen	47
2. Sosiaaliturvan kohdentaminen muuttuviin elämäntilanteisiin	48
3. Osa-aikatyön ja matalapalkka-alojen arvostuksen on noustava	48
7 Lähteet	50
8 Liitteet	51
8.1 Menetelmä ja aineisto	51
8.2 Kysymyslomake	53
8.3 Haastateltavien tiedot	55

Tiivistelmä

Suomalaisista työssäkäyvistä lähes 20 prosenttia tekee osa-aikatyötä. Tässä tutkimuksessa on selvitetty, millaiselta SAK:laisten työntekijäalojen osa-aikaisten arki näyttää toimeentulon ja työllisyysmahdollisuuksien näkökulmasta. Aihe on sekä ajankohtainen että tärkeä. Orpon hallituksen tekemät heikennykset ja leikkaukset sosiaaliturvaan ovat vaikuttaneet suuresti pienituloisten elämään. Pitkään jatkunut talouden matalasuhdanne on heikentänyt osaltaan pienituloisten ostovoimaa ja vaikuttanut monen työllisyysmahdollisuuksiin. On tärkeä selvittää, millainen taloudellinen tilanne sekä asema osa-aikatyöntekijöillä on Suomen työmarkkinoilla.

Tutkimuksen aineisto on kerätty syksyllä 2025 haastattelemalla 12 SAK:laisilla työntekijäaloilla työskentelevää osa-aikaista työntekijää. Haastattelut on tehty puolistrukturoituna ja niitä on analysoitu käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Laadullinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa sen, että osa-aikaisuuden ilmiötä on voitu lähestyä työntekijöiden näkökulmasta.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että osa-aikatyötä tehdään hyvin usein vastentahtoisesti. Iso osa haastateltavista teki osa-aikatyötä, koska kokoaikatyötä ei ollut työmarkkinoilla tai omalla alalla tarjolla. Moni koki, että viime vuosien huono taloustilanne on vaikuttanut siihen, että työnantajat säästivät henkilöstöresursseissa ja kokoaikatyöpaikkoja on ollut entistä vähemmän tarjolla. Lisätyötuntien tai useamman työn sovittaminen elämään eivät olleet myöskään kaikille mahdollisia vaihtoehtoja. Lisätyöt saattoivat olla aikataulullisesti mahdottomia tai käydä pidemmällä aikavälillä liian raskaaksi. Ikääntyminen nähtiin haasteena työmarkkinoilla: yli 50-vuotiaat kokivat, että heidän työllistymismahdollisuutensa kokoaikatyöhön olivat heikentyneet.

Osa-aikatyö toi monen elämään aikatauluhaasteita. Töiden epäsäännöllisyys vaikeutti haastateltavien elämän suunnittelua ja lisäsi väsymystä, koska vuorotyö on osa-aikatyölle tyypillistä. Moni teki keikkatyötä, jolle on tyypillistä työvuorojen yhtäkkisyys ja mahdottomuus suunnitella elämää viikkoa pidemmälle. Vaikka monella saattoi olla viikossa kokoaikatyötä tekeviin verrattuna enemmän vapaa-aikaa ja joustoa työvuoroissa, osa-aikatyö sitoi työhön eri tavalla. Elämiseen tarvittiin rahaa, joten lisätöitä ja parempaa palkkaa varten täytyi olla lähes aina tavoitettavissa.

Haastatteluissa korostui se, että monen osa-aikatyöntekijän jaksaminen oli jatkuvasti koetuksella. Palkan suuruus vaihteli isosti työn epäsäännöllisyyden takia. Vaihtelu aiheutti monen kohdalla stressiä ja huolta toimeentulosta. Haastateltavista moni oli turhautunut, koska siitä huolimatta, että he olivat valinneet työllistyä työttömyyden sijasta, palkalla ei elänyt. Jatkuva niukkuus heijastui usein negatiivisesti hyvinvointiin ja terveyshuolien kohdatessa se vaikeutti mahdollisuuksia huolehtia itsestä riittävässä määrin.

Rahan puutteessa moni pystyi kattamaan vain perustarpeet, ja osa joutui turvautumaan lainoihin tai käyttämään mahdollisia säästöjä laskuja maksaessaan. Laskuja saatettiin myös jättää maksamatta tai välttämättömistä kuluista, kuten ruuasta ja lääkkeistä, luovuttiin, jotta katto pysyi pään päällä. Tiukka rahatilanne vaati jatkuvaa priorisointia ja aiheutti huolta toimeentulosta. Monen kohdalla rahahuolet olivat jatkuvia. Ylimääräiset rahat käytettiin yleensä lasten tarpeisiin tai rästilaskujen pois maksamiseen.

Moni haastateltava kertoi, että he korvaavat riittämättömät palkkaa sosiaali- ja työttömyysturvalla. Asumis- ja toimeentulotuki täydentävät monen taloutta, mutta niiden saaminen ei ole aina yksinkertaista. Nykyhallituksen tekemät heikennykset sosiaaliturvaan ilmenevät muun muassa korotetuissa tulorajoissa sekä tulonsiirtojen vähentymisenä. Heikennykset ovat tehneet monen haastateltavan lompakkoon ison loven. Toimeentulotuen hakuprosessi koettiin myös raskaaksi ja epäinhimilliseksi. Moni haastateltavista oli turhautunut, koska joutui nostamaan tukia siitä huolimatta, että kävi töissä ja tienasi palkkaa.

Soviteltu työttömyysetuus täydensi palkkaa usean haastateltavan kohdella. Kun työtunnit jäivät vähäiseksi ja kuukausipalkka pieneksi, päiväraha tuki toimeentuloa arjessa. Epäsäännölliset tulot vaikeuttivat kuitenkin päivärahan saamista, koska työtilanteesta piti jatkuvasti toimittaa todisteita. Päiväraha saatettiin myös evätä, koska työssäoloehto ei täytynyt tai tulot ylittivät sallitun rajan. Jatkuva raportointi työtilanteesta ja asioiminen viranomaisten tai työttömyyskassan kanssa koettiin väsyttäväksi ja ikään kuin ”työksi työn päälle”. Sosiaali- ja työttömyysturvajärjestelmään kaivattiin enemmän joustoa ja ymmärrystä siitä, että yksilön elämäntilanteet saattavat muuttua nopeastikin.

Osa-aikatyössä koettiin olevan myös positiivisia puolia. Esimerkiksi osa haastateltavista koki, että jatkuva vaihtelu sopii luonteelle ja toiset taas pitivät osa-aikatyön joustavuudesta. Yhteinen konsensus oli se, että osa-aikatyön myötä arkeen sai enemmän vapaa-aikaa, vaikka harvalla oli mahdollisuus palkallisiin lomiin. Ystävät, perhe sekä muu lähipiiri tuki jaksamista vapaa-ajalla. Työn mieluisuus tai merkityksellisyys oli myös tärkeä motivaation lähde työtä kohtaan. Erityisen paljon työhön kannusti mukava työporukka, joka toimi monella vertaistukena ja auttoi jaksamaan raskainakin aikoina. Töihin motivoi lisäksi haluttomuus olla työtön, joka koettiin taloudellisena uhkana ja yhteiskunnasta eristävänä vaihtoehtona.

Tämän tutkimuksen perustella voimme todeta, että osa-aikatyö on monelle työntekijälle vahvasti vastentahtoista. Koko-aikatyö nähdään sen sijaan turvaa ja taloudellista vakautta tuovana tulevaisuuden tavoitteena. Osa-aikatyö on monilla aloilla vahvasti rakenteellista, eikä koko-aikaisia työsuhteita ole tarjolla lainkaan. Kyse ei siis ole pelkästään heikentyneestä taloustilanteesta ja työvoimasäästöistä, vaan myös tietyille aloille, kuten kaupan ja ravintola-alalle, painottuvasta epätasa-arvoisesta työelämän piirteestä. Näihin epäkohtiin tulisi vastata yhteiskuntapolitiikalla: panostamalla kokoaikaiseen työllistämiseen, kohdentamalla sosiaaliturvaa tehokkaammin myös sitä tarvitseville työssäkäyville sekä nostamalla arvostusta matalapalkka-aloja kohtaan.

Johdanto

Lähes viidesosa työssäkäyvistä tekee Suomessa osa-aikatyötä. Vuonna 2024 osa-aikaisia työssäkäyviä oli 482 000, joista suurin osa työskentelee yksityisillä palvelualoilla ja kulttuuritoiminnassa. (Tilastokeskus, 2025.) Osa-aikatyön on katsottu sopivan eri elämäntilanteisiin ja tarjoavan enemmän vapaa-aikaa sekä joustoa esimerkiksi lapsiperhearjen tai opiskeluiden oheen (Sutela, Viinikka & Pärjänen, 2024). Positiivisista puolista huolimatta moni työntekijä kokee, että osa-aikatyö ei mahdollista heille riittävästi työtunteja. Suuri osa työntekijöistä työskenteleekin vastentahtoisesti osa-aikaisena. Pääasiallinen syy vastentahtoiselle osa-aikatyölle on kokoaikaisen työn sekä lisätyötuntien puute. (Näätänen, 2025; Tilastokeskus, 2025.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaisia haasteita vastentahtoinen osa-aikatyö luo SAK:laisilla työntekijäaloilla ihmisten elämään. Kysymystä lähestytään ihmisten arkikokemusten kautta. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, koska matala taloussuhdanne sekä Orpon hallituksen sosiaaliturvaleikkaukset ovat osuneet juuri osa-aikatyöntekijöiden kukkaraan. Kiristyksiä on tehty muun muassa asumis- ja toimeentulotuen tuloarajoihin sekä itse tulonsiirtojen määrään. Työttömyysturvan leikattu suojaosa on vaikuttanut myös osa-aikatyöntekijöiden talouteen. Lisäksi työssäoloehdot on kiristetty, lapsikorotus poistettu ja työttömyyspäivärahan määrää on pienennetty. Tämä kaikki on heikentänyt osa-aikatyötä tekevien työssäkäyvien ostovoimaa sekä lisännyt pienituloisten köyhyyttä.

Työelämäntutkimuksessa osa-aikatyötä on tarkasteltu perinteisesti prekaarin työn ja sen määritelmän valossa. Prekaarille työlle tyypillistä ovat matala palkka, heikot työolosuhteet, työvuorojen ja vapaa-ajan epäsäännöllisyys sekä työsuojelun heikkous (Jakonen, 2014). On huomioitava, että kaikki prekaarityö ei ole osa-aikaista eikä prekaarityö kerro suoraan vastentahtoisuudesta. Osa-aikatyötä sekä muita prekaareiksi miellettyjä työsuhteita tehdään myös työntekijän omasta halusta, esimerkiksi tekemällä kuuden tunnin työpäivää tai neljän päivän työviikkoa (Salmi, Singh, van Gerven & Ojala, 2025). Tätä on pidetty työntekijälähtöisenä työelämän ”kohtuullistamisena” (Kasvio & Lundell, 2012). Kohtuullistaminen on kuitenkin keskittynyt lähinnä hyväosaisiin työntekijöihin, joilla on taloudellinen mahdollisuus joustaa ja vähentää työtuntiensä määrää (Salmi ym., 2025).

Prekaarin työn ydin piilee nimenomaan sen epäsäännöllisyydessä ja siinä, että työntekijällä itsellään ei ole mahdollisuutta vaikuttaa asiaan (Jakonen, 2014). Nämä tekijät työelämässä aiheuttavat työntekijän arkipäiväiseen elämään näköalattomuutta ja luovat turvattomuuden tunnetta, mikä taas vaikuttaa yksilön yleiseen hyvinvointiin sen eri osa-alueilla (Kalleberg, 2018). Myös SAK:laisilla aloilla osa-aikatyön on katsottu lisäävän alttiutta määräaikaisiin työsuhteisiin, heikentävän urakehitysmahdollisuuksia, johtavan kohtuuttomiin tehokkuusvaatimuksiin sekä useampiin sairaspöissaoloihin ja yleisesti huonompaan terveydentilaan (Näätänen, 2024).

Osa-aikaisia työsuhteita ei pidetä lähtökohtaisesti ongelmallisina, koska Suomessa uskotaan yhä vahvasti, että työstä saatu palkka elättää työntekijän perheineen. Osa-aikatyö ajatellaan myös usein olevan työntekijän valinta, vaikka tämä ei välttämättä ole totta. Työ kuin työ on toisin sanoen parempi vaihtoehto kuin työttömyys. Erilaisten sosiaalietuuksien nostaminen viittaa kuitenkin palkkaköyhyyden olemassaoloon ja todistaa vääräksi sen, että pelkällä palkalla voisi aina elää. (Jakonen, Säilävaara & Ikonen, 2023.) Lisäksi aikaisemmassa tutkimuksessa on myös katsottu, että suomalainen tukijärjestelmä tarjoaa harvoin oikeanlaisia tukitoimia osa-aikaisissa työsuhteissa oleville, joiden elämäntilanne saattaa vaihdella paljon lyhyelläkin aikavälillä (Jakonen, 2014).

Useimmat osa-aikaiset työsuhteet sijoittuvat aloille, joissa tuntipalkat ovat valmiiksi matalia. Palvelualat sekä muut osa-aikatyölle tyypilliset ammatit keskittyvät naisille, matalasti koulutetuille, nuorille sekä maahanmuuttajataustaisille. (Jakonen ym., 2023.) Vuonna 2024 naisista 23 prosenttia työskenteli osa-aikaisissa työsuhteissa, kun miehillä vastaava luku oli 13 prosenttia (Tilastokeskus, 2025). Vastentahtoisena tehty osa-aikatyö lisätyön puutteessa voi siis vaikeuttaa monen pienituloisen toimeentuloa sekä asettaa haavoittuvassa asemassa olevat yhteiskuntaryhmät entistä heikompaan asemaan.

Seuraavaksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan lähempää osa-aikatyöntekijöiden arkikokemuksia työllisyydestä ja toimeentulosta. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Mistä syistä osa-aikatyötä tehdään SAK:laisilla työntekijäaloilla vuonna 2025? Minkälaisia positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia osa-aikatyöllä on työntekijöiden hyvinvoinnille?

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty syksyllä 2025 haastattelemalla 12 osa-aikatyöntekijää eri puolella Suomea. Työntekijät työskentelevät monipuolisesti osa-aikaisina eri SAK:laisilla työntekijäaloilla, erilaisissa työsuhteissa. Tutkimus syvenyy syyskuussa 2025 julkaistun SAK:n työttömyysbarometrin tuloksiin ja kartoittaa haastateltavien kertomusten kautta heidän arkipäiväisiä kokemuksiaan osa-aikatyön heikkouksista sekä positiivisista puolista. Tutkimusotos ei kata kaikkia osa-aikatyön muotoja, mutta tarjoaa laajan katsauksen sen keskeisistä vaikutuksista. Aineisto ja menetelmät esitellään tarkemmin liitteessä 8.1.

Ensimmäisenä tässä tutkimusraportissa käydään läpi sitä, millaisia syitä haastateltavien vastentahtoisesta osa-aikatyön taustalla on. Tämän jälkeen käsitellään osa-aikatyönteon haasteita sekä mahdollisia muita negatiivisia vaikutuksia. Lisäksi tarkastellaan sosiaaliturvan merkitystä toimeentulon täydentäjänä sekä sitä, millaisena haasteltavat sen kokevat. Lopuksi läpi käydään suoja- ja selviytymiskeinoja, jotka tasapainottavat osa-aikatyön tuomia haasteita arjessa.

Kokoaikaisen työllistymisen haasteet

Tässä luvussa selvitetään, millaisista syistä haastateltavat työskentelevät osa-aikaisissa työsuhteissa. Haastateltavien mukaan tilanteeseen on vaikuttanut tämänhetkinen työmarkkinatilanne: monilla aloilla ei yksinkertaisesti ole tarjolla kokoaikaisia työsopimuksia. Huonontunut taloustilanne on vaikuttanut työmarkkinoihin niin, että tarjolla on ollut säästösyistä lähinnä osa-aikaisia tai muita lyhyitä määräaikaisia työsuhteita. Usealla haastateltavalla osa-aikatyön epäsäännöllisyys tai oma jaksaminen ei ole myöskään mahdollistanut useaa työtä tai työnantajaa, joilla vajaita viikkotunteja olisi voinut kompensoida. Yli 50-vuotiaat työntekijät kokivat ikääntymisen haastavan kokoaikaisen työn löytymistä.

2.1 Lisätyötuntien ja kokoaikatyön puute

Haastatteluissa nousi esiin se, että osa-aikatyötä tehdään suurimmaksi osaksi vastentahtoisesti. Vastentahtoisuus ilmeni tyytymättömyytenä nykyiseen työtilanteeseen sekä toiveina saada kokoaikainen työsuhte. Useammassa kuin yhdessä työpaikassa työskentely sopi osalle, mikäli se tarkoitti täysiä viikkotunteja. Usea haastateltava työskenteli alalla, joilla ei ole ollut lähtökohtaisesti tarjolla kokoaikaisia työsopimuksia joitakin esihenkilötehtäviä lukuun ottamatta. Tällaisia tapauksia oli erityisesti palvelu-, ravintola-, kulttuuri- ja kaupanaloilla sekä eri opetuslaitosten tuntiopettajilla.

Kun alalla ei oo täyspäivästä työtä. Mä oon alottanu ravintola-alal yli 20 vuotta sitten, ja siel ei oo täyspäiväsi. Ja kaupan alal mä oon nyt tehny viis vuotta, ja sielläkään ei ole täyspäivästä työtä ollenkaan tarjolla.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Olosuhteiden pakosta. Ei oo tarjolla kokoaikasta. Aikanaan 90-luvulla vielä, 80–90-luvulla se oli ihan vakio, että se oli kokopäivätyö. Mutta sit sen laman jälkeen ni se on ollu ihan järjestään osa-aikatyötä. Nollasopimuksia ja sit tälläsii pätäkätöitä, et parin kuukauden, kaupan alalla.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Ja ku tuntuu, että ihmiset ei ymmärrä kaikki tätä just. Et "mee töihin", niin kuin nyt on sanottu. "Mene töihin". No miten sie meet töihin, jos ei siul oo. Tai siult otetaan se työ pois. Niin miten sie meet töihin. Tai sie käyt jo töissä, mutta se ei riitä mihinkään. Niin vähän semmosia loukkaavia välillä.

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Ei niitä hirveesti ole [oman alan työpaikkoja]. Määrärahat pienenee aina näissä, tälläkin alalla. Et se on nykyajan menoa. Ei niitä avaudu ennen kun joku jää eläkkeelle. Vaikee saada vakituisia työpaikkoja. Tai vaihtaa alaa. Eikä uusia vakansseja, nii ei niitä perusteta.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Työsuhteet vaihtelivat 0–30 viikkotunnin välillä. Osalla haastateltavista työtunnit olivat kiinteitä ilman mahdollisuutta lisätöihin, osa teki lisätöitä paikatakseen vajaata työviikkoa ja osa teki töitä keikkapohjaisesti nollasopimuksella, tarvittaessa töihin kutsuttavana. Erityisesti kulttuurialalla silpputyön tekeminen oli yleistä. Työpaletti muodostui silpputyössä projekti- ja kausiluonteisesti niin tapahtumatuotannon kuin opetustyön tehtävistä.

Ei niitä [lisätöitä] tarjota. Mä oon myös tehny pari semmost isompaa sijaisuutta tai sijaistanu jotain, joka on vanhemmanvapaalla. Sillon on ollu enemmän tunteja tarjolla. Mut tää sopii sillain hyvin, et mä teen myös yhdistyshommia. Tälleen tulee kaupungilta nyt perustulo ja loput muualta.

Ville, 47 v, Helsinki, kulttuuri- ja opetusala

Pienil tunneil on meillä niiku paljon porukkaa. Osa haluaa pitääkin sen ja osa sitten haluais enemmän ja käyvät muualla [töissä]. -- Mut et on just tää toinen, mikä on 15 tunnilla, ni kyl se mulle avautuu tosi paljon. Sitä harmittaa hirveesti, et ku se ei haluais tehdä muualla töitä, mut kun on pakko.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

No painottuu hyvin pitkälti viikonloppuihin, et kyl niit sit joka viikonloppu sai tehdä. Ja kyllähän niist äkkii tuntei tulee, kun ne on pitkii päivii vielä, mut ei siit kuitenkaan ihan kokoaikasta saa niillä tunneilla.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Olis aivan ihana, jos pääsis vakituisen, kokoaikaseen työhön. Se olis ihan sellanen haave. Mut se on nimenomaan haave. Mä en usko, et kokoaikatyötä löytyy.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Alasta riippumatta jokainen haastateltava koki, että kokoaikaiset työsuhteet olivat haastatteluhetkellä kiven alla. Heidän mielestään työntekijöiden tai työnteon tarve ei ollut vähentynyt, vaan sen sijaan työnantajat olivat joutuneet säästämään henkilöstöresursseista. Säästöjä oli tehty vähentämällä työtunteja sekä tarjoamalla pääasiassa määrä- tai osa-aikaisia työsopimuksia uusille ja vanhoille työntekijöille. Kokoaikaiset työsopimukset painottuivat niille työntekijöille, joilla oli valmiiksi pitkäaikainen vakituinen pesti tai esihenkilöasema.

Mä oon pääteny osa-aikaseen työhön ehkä, miten mä sanosin, jotenkin vaan silleen ehkä tahtomattani, että oon halunnu pitkäaikasempaan työhön, mutta sitä ei oo sitten ollut tarjolla. Niin se osa-aikanen on ollu sitten se järkevin vaihtoehto. Näin mä ehkä sitä kuvailisin.

Petra, 31 v, Raahen, kaupan ala

Niin tää on vähän semmonen palapeli, et semmosta työtä, mitä mä teen tai minkälainen se mun työ on, niin semmosii ei todellakaan yhteiskunnassa katsota hyvällä eikä toivota, et ihmiset tekis semmosia. Mut sitte taas kuka tekis ne työt? Koska siel ei voi, ei oo varaa palkata sinne kokoaikasta lipunmyyjää.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Näillä parilla ihmisellä on se koko aika ja täydet tunnit. Kaikki muut tekee sitten lyhyempää pätkää ja lyhyempää päivää. -- Kyllähän se vähän sillai hiertää, että on aina se yks, jolle tarjotaan se, ne täyet tunnit. Mutta se riippuu hirveen paljon työnantajasta. Ja toki ymmärrän sen, et jos on hyvä työntekijä, ni siitä pidetään kiinni. Vaihtuvuus on aika kova

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Myös asuinpaikalla oli selkeä vaikutus työpaikkojen saatavuuteen. Isommissa kunnissa työpaikkoja oli enemmän avoinna omalla alalla kuin pienemmissä kunnissa. Haastateltavat kokivat, että myös isoissa kunnissa avoinna olevat työtehtävät olivat kuitenkin vähentyneet ja tarjolla oli lähinnä osa-aikaisia tehtäviä. Pienemmissä kunnissa asuvat haastateltavat joutuivat miettimään myös vaihtoehtoa työskennellä reilusti kauempana oman asuinkunnan ulkopuolella. Julkisen liikenteen puutteellisuus teki auton käytöstä työmatkoilla tällöin välttämätöntä.

Ne on varmaan ne haasteet, että ku rahat ei vaan yksinkertaisesti riitä. Sillonhan mie nostin äläkän siitä, kun meillä kokeiltiin neljän tunnin työvuoroo. Miehän sit sanoin, et jumalauta, että meikäläisen auto ei liiku neljän tunnin takii, että kovilla pakkasilla kun käynnistät auton ni menee koko helvetin palkka siihen. Eihän se voi mennä sillä lailla, että mun pitää maksaa siitä, että mä pääsen töihin.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Kyllähän se lisäis kustannuksia. Täältä on hirveen huonot julkiset liikenneyhteydet ylipäättänsä yhtään mihinkään. Sitte se, et oman auton käyttö, se lisääntyy. Ja polttoaineiden hinnat on aika korkeet tänä päivänä, niin kyllä se muutenki sitte pitäis miettiä, että mikä on järkevää ja taloudellista.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki, kaupan ala

Ensinnäki, ku asuu täällä pienel paikkakunnalla, tääl ei ihan hirveesti oo työpaikkoja. Ja täällä ei ihan hirveesti oo sellasii ravintoloita, et vois työllistyä kokoaikaisesti. Ja täältä taas on pitkä matka joka paikkaan. Et, jos halua ajaa sen vähintään 70 kilometriä per suunta, sitte jo olis varmaan töitä enemmänkin, mut ei sitä nyt ihan joka päivä viittis lähtee töihin niin pitkälle.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Pitkät työmatkat eivät olleet kuitenkaan varteenotettava vaihtoehto kasvaneiden polttoainekustannusten takia. Kauempana sijaitsevat työpaikat olivat houkuttelevia vain, jos työ oli kokoaikainen, sillä palkan tuli olla riittävä korvaamaan työmatkakustannuksia sekä työmatkoihin menetettyä vapaa-aikaa. Haastateltava, joka sai kilometrikorvauksia työmatkoistaan, oli ainoa, joka koki pitkät työmatkat kannattaviksi osa-aikatyössä, vaikka työmatkat veivät myös vapaa-aikaa. Haastateltavista useat kokivat, että työpaikat keskittyivät selkeästi isompiin kuntiin ja kasvukeskittyymiin. Haastatelluissa korostui näkemykset, että ihmisten kuluttaminen oli vähentynyt kuluneen hallituskauden leikkausten jälkeen, mikä oli osaltaan näivettänyt paikallisia palveluita ja näin ollen vähentänyt paikallisten työpaikkojen määrää.

Tältäki alueelta kaikki kivijalkakaupat kuolee ja iso tehdas ei tullukaan tänne ja kaikkia, ni siin on, ne ylläpitää semmosta kaikkien taloudellista ahdinkoa oli se työntekijän tai sitten muiden. Että jotakin on mun mielestä pielessä.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki, kaupan ala

No siis tääl oli enemmän vaihtoehtoi. Mult meni yks työpaikka sillee, et se meni konkurssiin, niin meni siinä työpaikka alta. Ja siel mä olin sillee vakituisesti, et mä olin joka viikonloppu siel töissä. Mutta se tosiaan meni konkurssiin, ni siinä meni taas yks tästä lähistöltä. Ja täält on nyt pienen ajan sisällä menny kolme paikkaa konkurssiin ja yhden mä tiedän, et on ihan kiikun kaakun, et katotaan kuin käy tai kuin kauan enää porskuttaa. Et kyl pienillä paikkakunnilla ravintolat on oikeesti kuolemassa. Tääl ei vaan ihmisii riitä tarpeeks. Ja, ku kaikki on niin kallista nykysin, ei ihmisil oo myöskää varaa.

Jenni, 35 v, Säskylä, ravintola-ala

Kaikki tämä raha, niin sehän on suoraan pois noista kaupoista, näistä kahviloista, ja kenties joku, jos joskus tarvitsi käyvä hierojalla vähän pehmittelemässä jäseniään, niin ei pysty semmosia. Auton varaosat, mää tuon nykysin Virosta kaiken, kun emmää pysty täältä ostamaan niitä. No nykysin mää kyllä kuljen pyörällä töihin. Kaikki hanat kiinni mitä pystyy.

Juha, 58 v, lisalmi, kiinteistöala

Haastateltavista muutama oli harkinnut muuttoa toiselle paikkakunnalle, jossa töitä saattaisi olla enemmän. Osa oli myös miettinyt kakkoskodin perustamista yösijaksi toiselle paikkakunnalle, mikäli siellä olisi riittävän hyvä työpaikka tarjolla. Muutto tai kakkoskoti eivät kuitenkaan olleet kenellekään loppujen lopuksi kovin realistisia vaihtoehtoja, koska ne olisivat lisänneet asuinkustannuksia. Esimerkiksi asumistuki olisi saattanut pienentyä tai loppua kokonaan toisella paikkakunnalla. Haastateltavien oma elämä oli lisäksi rakentunut tiiviisti kotipaikkakunnalle, eivätkä he halunneet muuttaa sieltä pois pelkän työn takia. Jos kotitaloudessa oli lapsia, teki se muutosta huomattavasti vähemmän houkuttelevan, koska lasten kotipaikkakunnalle vakiintunutta elämää ei haluttu siirtää pois toisaalle. Haastateltavat eivät myöskään olleet varmoja toisiko muutto varmaa työpaikkaa, koska aikaisemmin elinvoimaisissa kunnissa tuntui myös olevan aikaisempaa huonompi työtilanne.

Eihän se tällä hetkel taija olla oikein missään. Niinhän se Helsingissäkin taitaa olla aika sama se tilanne monella. Emmä tiiä, onks missään oikein loppupeleis sitten. Niin paljon työttömii ja niin vähän työpaikkoi.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Tämän alueen työllisyystilanne on tai työpaikkojen tilanne on tosi huono. Ja mä en hirveen mielellään lähtis siellä paikkakunnalta muuttamaan ja hakemaan toiselta paikkakunnalta töitä. Mun elämä on kuitenkin täällä sillä lailla järjestyksessä, että en lähtis työn perässä välttämättä muualle.

Petra, 31 v, Raahel, kaupan ala

Et sitte, jos mä ottaisin työn, mihin mä joudun itse ajamaan ja todennäköisesti ottamaan just jonkun yöpaikan, ettei tarvi lähtee viiden aikaan aamulla ajamaan, niin siin menee jo pelkästään rahaa siihen, että sä pääset sinne ja majotukset, siin menee se palkka. Niin ei siin oo järkeä enää.

Jenni, 35 v, Säskylä, ravintola-ala

2.2 Lisätyötunnit vaativat jaksamista

Erityisesti nollatuntisopimuksilla tai vähillä viikkotunneilla työskentelevät olivat turvautuneet tarjottuihin lisätyötunteihin, mikäli niitä oli tarjolla. Jotta riittämätöntä kuukausipalkkaa sai kompensoitua pienipalkkaisilla aloilla, oli useampi haastateltava tehnyt reilusti lisätöitä. Osa saattoi suostua lisätöihin myös osoittaakseen motivaatiota työnantajalle ja kiinnostusta työtä kohtaan, jotta osa-aikainen tai määräaikainen työsopimus poikisi jatkoa tai isompia viikkotunteja.

Siis tässä oli se, että mun piti osottaa sitä motivaatiota siihen. En mä voinu kieltäytyä niistä. Totta kai mä joskus sanoin, jos mul oli oikeesti joku meno ja olin sopinu ja se soitto tulee edellisenä iltana tai aamulla tarvitsee, että ei. Se oli pääsääntö, et mä otin vastaan ne kaikki. -- Oisin mä voinu kieltäytyä kaikista niistä, mut se oli vaan se, mun piti kuitenkin osottaa työnantajalle, että mä olen kiinnostunut tästä.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Mä koetin ottaa mahdollisimman paljon aina lisätunteja, mitä oli tarjolla. Mut sitte esihenkilön kanssa, kun oli sopimuksen päivittäminen ajankohtasta, niin sit siinä sitte hän jotenkin vaan perusteli aina sitten sen, minkälaisen sopimuksen hän pystyy millekin välille aina kirjottaa.

Petra, 31 v, Raase, kaupan ala

Haastatteluissa nousi esiin ristiriita riittävän toimeentulon ja kohtuullisen työmäärän välillä. Osa oli käynyt läpi vaiheita, joiden aikana he olivat tehneet pitkiä työviikkoja. Osalla tuntimäärä oli noussut yli neljäkymmenen ja osalla täyttä työviikkoa oli lisänä päälle kuormittanut henkilökohtainen elämä ja sen tuomat haasteet. Palkka oli ollut riittävämpi, mutta ylityötunnit pitkältä ajalta olivat johtaneet uupumukseen tai fyysiseen rasitukseen. Uupumuksen vuoksi muutama haastateltava oli haastatteluhetkellä tyytyväinen nykyiseen pienituntiseen osa-aikatyöhön, koska se tuki toipumista paremmin. Heidän lähitulevaisuuden tavoitteena oli kuitenkin kokoaikatyö, jotta toimeentulo olisi jälleen vakaampi ja riittävämpi.

Noi lyhyemmät työpäivät on ollu terveyden kannalta joskus ihan hyviä, et ei rasita itteään ihan loppuun siinä työpäivän aikana. Joku tollanen plus kuus tuntii on aika hyvä. Ja sitte, no, sit on tottunut tähän sesonkityöhön. On tottunu sit siihen, et on se talvi vapaata ja kesät painetaan töitä. On hyviäkin puolia. Ja varmaan monille ihmisille, jos on vaikka perhettäkin, niin se voi olla ihan hyväkin juttu.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Elämäntilanteet on aina kuitenkin tätä osa-aikatyötä mulla suosinu, että ainut, kun olis... Sillä ei elä, että kuitenkin sitä ois ollu mukava, et sillä ois, se palkka ois ollu sen verran isompi kuitenkin tai olis saanu siitä enemmän.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Haastateltavien kertomuksissa toistui myös se, kuinka usein tarjottavat vuorot olivat alle kahdeksan tunnin mittaisia. Eräällä haastateltavalla, jolla oli kiinteä työaika, jokainen työpäivä oli vajaamittainen. Lyhyet työpäivät sekä työviikot herättivät haastateltavissa turhautumista, sillä he kokivat, ettei tarvittavia työtehtäviä ehtinyt suorittaa laadukkaasti vajaiden viikkotuntien aikana. Vaikka työtunteja oli vähennetty, pysyi työ määrä kuitenkin samana. Haastateltavilta vaadittiin toisin sanoen samaa työpanosta vähemmällä työtunneilla. Tällä koettiin olevan negatiivinen vaikutus työmotivaatioon.

Koko ajan pitää olla tehokkaampi ja nopeempi ja työskennellä paremmin. Mutta sitten se, että kun se ei siellä kentällä ihan toimi. Ihmiset on uupuneita, niin ei jaksa. Tulee pitkiä sairauslomia, mielenterveyden tai jonkun muun terveydellisen syyn takia, ja sit ei oo sitä lisätyövoimaa. Se on hirveen surullista.

Petra, 31 v, Raahe, kaupan ala

Silpputyössä¹ ja usealle työnantajalle työskennellessä kuormitusta kompensoi tieto isommista työtunneista ja näin ollen myös riittävämmästä palkasta. Haastateltavat kokivat olevansa tottuneita useisiin työnantajiin, työpaikkoihin sekä näiden välillä pallotteluun. Silpputyössä työpaikat pysyivät myös suhteellisen samoina vuodesta toiseen, kun taas keikkatyötä tekevät haastateltavat joutuivat useammin totuttelemaan täysin uuteen työpaikkaan ja työyhteisöön. Uuden työympäristön opettelu koettiin aluksi jossain määrin kuluttavana itse työtehtävien päälle.

Semmone uus ympäristö siinä sitte se kassalla siinä, ja vähä oli aika hulinaa siinä touhussa. Että sillee ei heti muistanu jotain miten se veikkaussysteemi, et joutu pyytää apua. Mut kyllä mä aattelin, ku siinä kävis pari päivää, ni sit se lähtis taas menemään.

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

On mul nytteki kolme työpaikkaa [nauraa], mut et ku se, et ku kaikki on samalta alalta, ni jos kaikkialla on hiljasta, ei o töitä missää.

Jenni, 35v, Säkylä, ravintola-ala

Nopeasti ja äkillisesti tarjottavat lisätyötunnit tekivät arjesta epävarmempaa. Osa haastateltavista koki tämän kuluttavana. Silpputyötä tekevien tai useille työnantajille työskentelevien oli lisäksi koordinoitava useiden työpaikkojen välillä. Tukien saaminen velvoitti useita heistä toimittamaan todistuksia kaikista tehdyistä töistään, kaikilta työpaikoiltaan. Tämä koettiin olevan eräänlaista työtä itse työn päälle, joka tuli suorittaa vapaa-ajalla. Eräs haastateltava oli kieltäytynyt lisätyöstä, sillä ne olisivat sijoittuneet toisen työnantajan alle. Hän oli kokenut kahdelle eri työnantajalle työskentelyn yhteensovittamisen elämänsä liian monimutkaisena verrattuna siitä saataviin hyötyihin.

Sit ois ollu kaks työnantajaa. Ja kahet kaikki sairashommat ja kaikki siis tämmöset ois pitäny osata miettii kummast sie oot ja mihin sun pitää ilmoittaa ja mis lääkäris siun pitää käydä. Siis kaikki ois menny ihan... Niin ei kiitos. Ja kaikki muutkin sano ei kiitos. Ja sit me oltais samas talos oltu kuitenkin koko ajan. Et kyl mä sen ymmärtäisin, jos mä oisin vaikka koululla päivällä ja kaupan kassalla illalla, niin nehän on kaks ihan eri asiaa ja totta kai mul on eri työnantaja. Ja eri systeemit ja kaikki. Mut tuo, et me oltais samassa talossa tekemässä sitä työtä, mitä myö siihen astikin oltiin tehty vuostolkulla, mut meil onkin toinen palkanmaksaja, niin ei kiitos.

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Et harvoin on sellast työpaikkaa, et sä oot oikeesti siellä kokoaikasesti. Siis sillee, vaikka sä oot osa-aikanen, mut et sä oot siin yhdessä paikassa vaan tekemässä niitä töitä. Et se vaihtuvuus on aika suurta. Se on ainaki semmonen asia, mikä välillä vähän ärsyttää. Ja se, et ku koko ajan pitää kuitenkin hakeeki työpaikkoja ja ku niit ei oo, ni se ärsyttää.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

¹ Silpputyöllä viitataan työhön, joka koostuu useista, tyypillisesti lyhyistä työsuhteista, joista yhdessä muodostuu työntekijän tulonlähde.

2.3 Ikäsyrrjintä varjostaa työllisyysmahdollisuuksia

Haasteltavista yli 50-vuotiaiden kohdalla merkittäväksi työllistymisen haasteeksi nousi esiin ikäsyrrjintä. Haastateltavat olivat kokeneet sen vaikutuksia vaihtelevasti niin työelämässä kuin työhakutilanteissa. Eräs haastateltavista kertoi, että hänen työhakemuksiinsa ei enää vastattu ikääntymisen jälkeen. Toinen koki, että työnantajien suhtautuminen häneen muuttui aina vaisummaksi, kun ikä tuli työhaastatteluissa puheeksi. Eräs haastateltavista oli kokenut, että niin työnantaja kuin nuoremmat työntekijät työpaikalla kohtelivat häntä välinpitämättömästi ja sivuuttivat hänen osaamisensa.

Ja sitte yritin töitä siinä vuoden verran. En saanu yhtään mitään, ja mä ajattelin, että ikäkin on yks tekijä, mikä tekee kans, että ei saa töitä. Ja se on ihan totuus, koska mä huomasin, mä välillä hain töitä jostakin ja ei edes soitettu takasin tai laitettu syytä, miks ei valittu. Se kertoo jo mun mielestä jostain ikärasismista.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Yleisesti ottaen yli 50-vuotiaat haastateltavat kokivat, että työllistyminen oli muuttunut iän myötä haastavammaksi. Lähtö nykyisestä osa-aikatyöstä koettiin näin ollen riskinä, sillä uudesta työpaikasta ei ollut korkeasta iästä johtuen takuita. Myös oman tilanteen parantuminen ja koko-aikatyöhön pyrkiminen ei näyttäytynyt yhtä toiveikkaana kuin nuoremmilla haastateltavilla. Lisäksi alanvaihto tuntui nuoremmista haastateltavista toiveikkaammalta. Yli 50-vuotiaat kokivat, että alanvaihto voisi olla myös riski, koska se ei luultavimmin olisi lisännyt heidän todennäköisyyttä työllistyä helpommin. Haastateltavat itse ajattelivat, että työnantajia arvelutti ikääntymisen tuoma lisäriski erilaisiin sairauksiin, loukkaantumisiin ja vammoihin, jotka saattaisivat rajoittaa työntekoa. Kilpailua koko-aikaisista työpaikoista pidettiin kovana niiden vähäisen määrän takia, ja ikä koettiin merkittävänä esteenä niiden saamiseen.

Oon mie monta kertaa miettiny, et pitäis tehdä jotain muuta, mut mie koen olevani aika hyvä miun työssä, niin ei sit kuitenkaan oo ihan vakavassaan viel vaihtanu sitä. Ja nyt alkaa ikä tulla vastaan. Oon 53 jo, niin se ei oo enää niin helppo se vaihtaminen sitten.

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Se meni ihan hyvin se keskustelu, mut sit tää sattuu tää ihminen kysymään, että minkäs ikänen sinä olitkaan. Mä sanoin 50 ja plus. Sillon olinko mä, 56: kohan minä olin silloin. Semmonen pikkunen hiljasuus tuli siihen keskusteluun, ja sitten se vastas, että ei heillä nyt tässä oo tarvetta. Ihan selkeesti se pelotti se ikä.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Moni haastateltava koki, että osa-aikatyöstä koko-aikatyöhön hyppääminen ei näin ollen ollut realistinen vaihtoehto. Pitkään jatkunut yleinen taloudellinen epävarmuus koettiin yhdeksi vaikuttavaksi tekijäksi koko-aikaisten työpaikkojen tarjonnan vähäisyyteen ja osa-aikatyöpaikkojen lisääntymiseen. Kaksi työpaikkaa tai lisätunnit eivät myöskään sopineet monenkaan elämään, sillä ne olisivat kuormittaneet arkea entisestään.

Osa-aikatyön tuomat haasteet

Tässä luvussa käydään läpi sitä, millaisia negatiivisia vaikutuksia sekä haasteita osa-aikatyöllä on ihmisten arkielämään. Haastateltavista noin puolet koki osa-aikatyön sopivan joko heidän luonteelleen tai elämäntilanteeseensa. Tästä huolimatta kaikki toivoivat joko enemmän työtunteja tai vähintään osa-aikatyön vakinaisuutta, jotta toimeentulo olisi turvattu myös jatkossa. Pieni palkka ja sen tuomat toimeentulohaasteet koettiin erityisen isoksi rasitteeksi arjessa. Toimeentulolla koettiin olevan vaikutusta myös omaan hyvinvointiin ja työn epäsäännöllisyys kuormitti monen haastateltavan elämää.

3.1 Vähän rahaa ja jatkuvaa niukkuutta

Haasteet toimeentulossa korostuivat läpi haastatteluiden. Pienipalkkaisilla aloilla vajaat viikkotyötunnit eivät luonnollisesti johda suureen kuukausipalkkaan. Moni haastateltavan kohdalla korostui kokemus siitä, että palkalla ei elä. Usealla isoimpia taloudellisia haasteita oli perustarpeiden täyttäminen, eikä käteen jäänyt laskujen maksamisen jälkeen yhtään ylimääräistä käytettäväksi tai säästöön. Kaikista pienituloisimmat haastateltavat joutuivat jatkuvasti punnitsemaan ja priorisoimaan jopa perustarpeiden välillä. Esimerkiksi lääkkeet saattoivat jäädä hankkimatta, jotta rahaa jäi tarpeeksi ruokaan.

Myöhän saatetaan olla vaikka puoltoista viikkooki syömättä sillee, ettei syö ja sie ostat jotain halpaa paskaa. -- Se on vähän, että se ruoka ja lääkkeet, on monta kertaa jättänyt lääkkeet syömättä, tai vaikka syö joka kolmas päivä vaan lääkkeet. Tällästä joutuu tekemään. Ja mun mies lopetti pari vuotta sitte sen lääkkeet sen takia, koska ne oli niin kalliit.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Että ei yllättäviä menoja oikein saisi tulla. Arki menöö kyllä äkkiä sekasin sitte tai tämä, nämä raha-asiat on jumissa sen jälkeen. Ku ei oo mitään, ei oo sillai pystyny säästää, eikä oo mitään rahastoja, vaikka aina sanotaan, että joo, pitäis olla 2–3 kuukauden verran. Mutta ei mul oo ikinä, emmä pystyny koskaan siihen. Varsinkin pienitulosenä, niin ei se onnistu mitenkään. Jotain pientä summaa voi, ja sit joutuu nostaa taas, ni ei siin oo mitään mieltä laittaa jonnekin rahastoon tai jonnekin jonkun kaksikymppiä, ja sit hetken pääst sä nostat sen takasin, sä tarvitkin sen rahan.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Mikäli tulot olivat jonain tiettyinä kuukausina erityisen pienet, saattoi osa turvautua säästöihin tai lainaamaan rahaa tutuilta. Myös jousto vuokran tai laskujen maksamisessa tuli monella tarpeeseen, koska rahat saattoivat loppua jo reilusti ennen seuraava palkkapäivää. Kertomuksissa toistui lisäksi se, kuinka lapsien tarpeet ja toiveet täytettiin aina ennen omia. Mikäli mitään ylimääräistä lapsiperheissä jäi palkasta käteen, se käytettiin aina ensin lapsiin.

Mut kylhän sitä joutuu joustamaan, esimerkiks siitä bussilipust joutuu joustaan, ei oo ehkä varaa hankkii sitä bussilippu. Tai mä haluun et nuorilla tai koululaisilla on ne liput, niin mä sitten pyöräilen ja... Kunhan ne lapset saa sen mitä ne tarvii.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Nyt oli tilanne et mun pitää jättää vuokraa maksamatta, että saa nyt sen auton kuntoon, koska kohta sillä ei enää aja. Se on niin tarpeellinen. Et joutuu välillä lainaamaan. Ja puhelinlaskut ja kaikki tälläiset, aina ei riitä. Sit jos tulee jotain yllättävää, vaikka tarviit yhtäkkii kengät, tai että sulla hajoaa, niin ei mul oo rahaa. Et mullaki on aika paljon vaatteita et jotka on haettu roskalavoilta.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Semmosia niin ku sähkölasku tai just vesilaskut on semmosia, mitkä helposti joutuu jättää välillä. Ja sitte maksaa esimerkiks sähkölaskun ja vuokran. Ne on ykköset. -- Ku niitä rästejä on aina, ja sitte ku rästä on rästin päälle, niin se on tosi vaikeeta selvitä, vaikka kuinka yrittäisit. Ja sitten ku ei oikein voi olla koko ajan lainaamaskaan keltään.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Täydet viikkotunnit edistivät toimeentuloa huomattavasti. Eräällä haastateltavalla leikkaukset täysistä viikkotunneista osa-aikaisuuteen olivat vaikuttaneet muun muassa siihen, että rahat saattoivat loppua jo viikko tai kaksi ennen seuraavaa palkkapäivää. Puolison läsnäolo oli merkittävä, koska se loi selkeästi turvatumman taloudellisen aseman. Puolison tulot toimivat ikään kuin taloudellisena turvatakuuna, kun oma palkka ei enää riittänyt kattamaan kaikkea tarpeellista. Erityisen tiukkaa tulojen kanssa teki haastateltavilla, joilla oli lapsia, joista erityisesti yksinhuoltajilla. Tilanne helpotti monella heti sen mukaan, kun työtunteja oli enemmän tarjolla tai vastaisesti niin vähän, että soviteltu työttömyysetuus korvasi tulojen puutetta.

Miun ei tarvi ihan niin paljon mieltii. Mut haluisinhan mie, et mul on omat rahat ja voin ostaa mitä haluan suurin piirtein. Ja ei tarttis mieltii, että nyt mun omat rahat loppu, että... Meil on kyl ihan hyvin, et meil on niin sanotusti yhteiset rahat, mut ku ei se kuitenkaan mee ihan tasan. -- Kyl se helpottaa, ku ei tarvi sillai mieltii, että syönks mie tänään vai enks mie syö. Kun niitäkin kuulee tuolla, et "syönkö muutakin kuin makaronia tai kaurapuuroo tänään, kun palkka tulee vasta ensi viikolla". Niin välillä hävettää ite olla siel suuttuneena palkasta, ku ei oo semmosta hätää [kun on puoliso].

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Mut totta kai meil on se hyvä puoli, et ku mul on se puoliso, et meil menee kaikki puoliks, ni se ei omal kohdal oo niin paha se, et on pienempi palkka. Mut kyl se helpottais huomattavasti elämää, jos olis kunnollisessa kokoaikasessa työssä, mist sais kunnollista palkkaa.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

On ollu kuukausia, että palkkaa on tullu kolme ja puoli sataa euroa. Ja kun se vuokra on 560, niin se palkka ei oo riittäny ees siihen vuokraan. Ja hirveen paljon oon sitte joutunu kysymään vanhemmilta ja mun puolisolta, jonka kanssa asutaan erillään, niin oon joutunu kysymään taloudellist tukee ihan vaan siihen, että katto pysyy pään päällä. Se tuntuu itestä hirveen pahalta, koska kuitenkin käy töissä ja elää niin sanotusti kuin kunnan kansalainen.

Petra, 31 v, Raahen, kaupan ala

Harva haastateltava pystyi tukemaan omaa taloutta säästöillä. Osalla taas ei ollut säästöjä lainkaan, koska osa tuloista meni ulosottoon tai muihin lainan maksuihin. Lainoihin ja pikavippeihin oli jouduttu turvautumaan, kun tukea ei ollut saatu laskujen maksamiseen tai aikuisopintoihin ja palkattomiin harjoitteluihin. Säästöjä ei näin ollen pystynyt kerryttämään töissäkään. Useilla haastateltavilla oli myös puhtaasti tilanne, että kaikki tienattu palkka meni suoraan elämiseen, eikä säästöjä jäänyt käteen.

Ei miun silloin [kun oli täydet tunnit] tarvinnu miettii. Mie saatoin laittaa esimerkiks sivuun vähän, et kun kesäl ei tuu mitään. Silloin oli vähän enemmän... Mutta eihän täs nyt laiteta sivuun. Silloin ku oli enemmän, tuli tuloa, tuli täydet tunnit, niin vähän laitto aina kuukaudessa sivuun kesää varten, et kun kesäl ei tuu mitään [palkkaa].

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Mä oon koettanu aina laittaa sitten muutamia satasia aina säästöön. Vaan sitte on ne säästöt pitäny syödä moneenki kertaan. Mulla on tällä hetkellä säästötilillä kahdeksan euroo. [nauraq] Että ne säästöt ei oo ollu hirveen pitkäikäisiä.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki, kauppa-ala

Jos mulle tulee työputki, joku pätkä, niin siitä mä yritän laittaa muutamii kympepi sivuun. Koska sit se on aina sit ku se työ loppuu, siihen tulee ne karenssit ja tämmöset. Sit menee vähän aikaa, ettei oikein saa mistään. Sit olis edes ihan pieni käteiskassa, että saa ruokaa. Se on tosiaan, ihan puhutaan kympeistä. Maksimissaan 100, 200 euroa.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Et sit voi myöhemmin, jos tarvii, ni sit sieltä [säästöistä] voi aina käyttää, joo. Sit se vähän tasapainottaa sitä. Ja noiden lasten sitten just jotain harrastuksi pystyy sitten maksaa sieltä.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Kaikki haastateltavat joutuivat lähes poikkeuksetta turvautumaan mahdollisiin säästöihin, kun eteen tuli taloudellisesti normaalia tiukempi kuukausi. Tällaisia olivat ne kuukaudet, jolloin työtunteja oli tarjolla vähemmän tai eteen osui iso tai pieni yllättävä meno. Harvalla haastateltavista oli mahdollisuutta taloudelliseen turvaverkkoon, jonka säästöt voivat parhaimmillaan tarjota. Paras tilanne oli jälleen niillä, joilla oli puoliso ja tämän tulot tukena arjessa.

Se vähän tasapainottaa tätä meidän olemista. Jos itsellä on semmonen kuukaus, et ei tuu ku soviteltu ansiosidonnainen, 500 euroo, ja palkkaa 300 euroo, niin sitte tavallaan se, et puolisol on se säännöllisyys, ni tää riittää.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Jos sanotaa, et ois yksin, ni siis eihän sitä vois ees ajatella päivää eteenpäin, ku sä et ikinä tiedä tulevasta. Sä vaa meet sil flow'lla ja toivot, et tulee paljo töitä tai että jos ei oo ollu töitä, ni sit et liitost ei tuu mitää rangaistuksi johonki rahoihin tai muuta.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

No se on, minkäänlaista ylimäärästä ei saa sattua. Ei kulkuvälineelle, ei terveydelle, ei kodinkoneelle eikä hengellekään. Että se on just että saahaan ruuassa pidettyä ja katto pään päällä lasten kanssa, mutta siinäpä se onkin sitten.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Haastateltavat kokivat, että jatkuva taloudellinen niukkuus pakotti heidät miettimään tarkkaan kulutuspäätöksiä. Valinnan varaa esimerkiksi ruokakaupassa ei ollut ja tuotteista oli valittava halvemmat versiot. Muu kulutus jäi todella vähäiseksi, sillä monella eivät rahat riittäneet perustarpeiden ulkopuolisiin ostoksiin. Osa koki tilanteen positiivisena puolena sen, ettei tullut ostettua ja kulutettua turhaa ympäristöystävällisyyden kustannuksella. Niukkuus ja säästäminen kaikessa näkyi kuitenkin keskivertoa rajummin pienituloisten haastateltavien kohdalla. Eräs haastateltava kertoi joutuneensa myymään omaisuuttaan, jotta rahaa riittäisi enemmän arjen tarpeisiin. Toinen haastateltava oli puolestaan joutunut muuttamaan useita kertoja, koska aikaisempien asuntojen vuokrat olivat nousseet yli hänen maksukykynsä. Yksi haastateltava kertoi, kuinka rahojen loppuessa jokainen ylimääräinen senttikin tuli tarpeeseen.

Et sitähan se niiku on, että joka päivä joutuu miettii vähän, että mitä sä teet. Et viet jotain pulloi ja jotain kymmensenttisii ettii pitkin kämppää ja jotaki ku se on molemmil se, että ku tili tulee, ni tili menee. Et ku sä oot joutunut jotain velkaa siihe ottaa [että pärjää] ja sä saat maksaa vuokrii, laskut ja niin se vaan katoaa. Se on välil vaan tällästä. Tai ei välil, vaan ainahan se on ollu tämmöstä.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

No kyllähän se meni siihenkin sitten, et alettiin pörssisähkön asiakkaana, sit alettiin oikeesti kattoo, et millon sitä kannatti käyttää ja kaikkea tiskikonetta tai mitä vaan. Kyllä se nyt ostoksia, niin kun ruokaostoksiinkin vaikutti, että joo, nyt täytyy vähän vähentää sitä ja tätä ja mitään luksusta ei nyt hankita. Tai kalliimpaa. Ei me olla ikinä luksusta koskaan hankittukaan, mut tiedät, mitä tarkoitan. Halvimman kautta kaiken kaikkiaan.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Mut että kuluttaminenhan on jäänyt, ei todellakaan pysty mitään ylimäärästä. Onneks on ollu sellanen aina, ettei oo ollu mitään suuria menoja. Niin ei oo, kunhan saa nyt vuokrat maksettua, laskut maksettua ja ruuan. Mut et siihen se jää. Jos hallitus huutelee, et kuluttakaa, kuluttakaa, ni [naurahtaa] ei sitä vaan voi. Mielellään sitä kävis kampaajalla ja ostais joskus jotain, kävis ehkä reissussa. Mutta ei voi.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Ei nyt aina onneks tarvi, mut et kyl niit ain välil täytyy. Ja se o yleensä siin vaihees sit, ko ollaan ihan lähellä seuraavaa palkkapäivää, et siin on vaikka muutama päivä enää ennen ku tulee seuraava palkka. Sit rupee olee rahat sen verran vähissä, et ruvetaan miettimään, et mites me nyt mennään vielä nämä muutama päivä, mitä me syödään, miten saadaan kulutettua siihen mahdollisimman vähä rahaa ja näin.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

3.2 Sosiaaliturvan merkitys palkan ohella

Erilaisilla tulonsiirroilla oli suuri vaikutus haastateltavien toimeentulon paikkaamiseen. Sosiaali- ja työttömyysturva auttoivat useaa kattamaan arkipäiväiset perustarpeet ja maksamaan laskut, jotka pienellä palkalla olisivat muuten voineet jäädä maksamatta. Sosiaaliturva auttoi tasaamaan vaihtelevista viikkotunneista johtuvia epäsäännöllisiä kuukausituloja. Esimerkiksi asumistuella oli iso merkitys vuokran maksussa. Asumistuen koettiin haastateltavien keskuudessa helpottavan merkittävästi mahdollisuuksia kattaa asumiskustannukset.

Se palkka ei riitä ihan siihen edes peruselämiseen, mitä se on mun kohalla ollu aika monesti. Nytte mulle tuli tässä elokuun lopussa palkka, ja siihen ei vielä tullu mun pitämättömät lomat eikä kaikki työtunnit, niin mun palkka, mitä mulle tuli, niin oli 980 euroa. Ja 560 mulla meni vuokraan. Siitä voi ihan jokainen laskea, että paljonko sitä jää sitä rahaa sen jälkeen. Ja sitte siitä kun lähetään vähentään ihan peruslaskut, puhelin ja sähkö ja nämä, niin sitä huomaa pian syövänsä niitä peukalonkynsiä, että rahaa ei ole.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki

Niin musta tuntuu vääreiltä se, että mä en pysty elämään, tulemaan toimeen normaalisti sillä työllä ja panoksella, mitä mä teen siinä. Et kyl sillä kuulus tulla toimeen, kyllä ihan sillä jo pelkästään. Minun omatunto ja järki sanoo, että sen pitäisi riittää kyllä siihen toimeentuloon. No, silloin kun oli sovitellut päivärahat ja jopa asumistukeekin ripaus saatiin mejän perheeseen, niin silloinhan se riitti.

Juha, 58 v, Iisalmen kaupunki

Totta kai se ois ihanne, että vois maksaa vuokrat ja jäis vielä elämiseenkin rahaa, mutta mulla harvoin niin on. Mulla on aina aika paljon tili tyhjää ja sitte välillä on haasteita noissa maksuissa. Kun nyt nää elämisen kustannukset sais, ni se olis jo paljon. Sit jos se palautettas vaikka se suojaosa, niin sekin vaikuttais aika paljonkin siihen, et siihen tulis useampi satanen siihen tiliin pelkästään, ku nehan on nää verottomat, nehan ei tosiaan vaikuta sitte taas näissä liiton rahoissa, kun ne ei näy siinä, ne ei oo bruttopalkkaa. Siin on hyvin tällästä epävarmaa tää tavallansa.

Maria, 58 v, Lapuan kaupunki

Viime vuosien leikkaustoimet olivat vieneet osalta haastateltavia kuitenkin tuen kokonaan tai vähentäneet sen määrää merkittävästi. Erityisesti isommissa kunnissa, joissa vuokrat ovat myös kalliimpia, asumistuen tulorajat olivat nousseet. Tämä oli vaikuttanut joidenkin haastateltavien talouteen. Asumistuen merkitys korostui erityisesti vuokralla asuvien elämässä. Ne, keillä oli omistusasunto, olivat turvatummassa asemassa. Omistusasujien kesken korostui kaksi asiaa: Asunto oli jo ostettu aikoja sitten ja asumiskulujen maksamiseen osallistui myös samassa taloudessa asuva puoliso. Omistusasuminen lisäsi kuitenkin myös joitain kuluja, koska esimerkiksi omakotitaloissa monella oli korkeat sähkö- ja lämmitysmaksut. Yksi haastateltava oli muuttanut omakotitalosta kerrostaloasuntoon juuri korkeiden ylläpitokustannusten vuoksi.

Sit samaan aikaan Kela muutti asumistuen maksimirajat tai se tiputettiin, ennen se oli 440:köhän se on, ni nytte Kouvola ei saa olla ku 390. Tääl ei oo yhtään sellast asuntoa.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupunki

Sain asumistukea oikeestaan kevääseen asti. Ja kun hallitus leikkas tästä asumisen tuesta ja muusta, niin mun keskitulot oli laskettu sitten niin, että paperilla näytän pärjäävän. Näillä perustein sit en saanu enää asumistukea. Tai se mun asumistuki oikeestaan, se pieneni vuosi sitten 140 eurosta 26 euroon. Ja nyt se tänä keväänä sitten se 26:kin euroa vietiin. Ja vuokra on pysynyt samana ja asumiskulut ei, nyt ei oo parin vuoden viime aikoina noussu.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki

Jos nyt heittää ihan tolleen lonkalta, muutama vuosi sitten on saanu jotain 300:n pintaan kuukaudessa. Nyt se on puoltaist sataa. Suurin piirtein samoilla tuloilla, jopa paremmilla tuloilla sai isomman asumistuen. Nyt se on tosiaan, on varmaan kautta linjojen sitte pienempi.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupunki

Osa haastateltavista oli joutunut turvautumaan toimeentulotuen hakemiseen erilaisten taloudellisten haasteiden edessä. Toimeentulotuki on suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä viimesijainen taloudellisen turvan muoto. Haastateltavat kertoivat kääntyneensä toimeentulotuen varaan, kun omat rahat eivät enää riittäneet perustarpeiden kattamiseen. Kokemukset toimeentulotuesta olivat ristiriitaisia. Muutama haastateltavista oli saanut toimeentulotukea sitä hakiessaan, toiset taas eivät. Eräs heistä kertoi prosessin olleen jossain määrin verkkainen. Hän kuitenkin koki, että tukea oli tullut nopeammin jatkossa, kun sitä oli jo kerran hakenut ja saanut. Järjestelmään piti siis ikään kuin päästä "sisälle", jonka jälkeen apua sai nopeammin. Myös toinen haastateltava oli saanut terveyshaasteiden takia ja lääkityksen kattamiseksi toimeentulotukea, joka oli helpottanut tilanteen kohdatessa oman terveyden hoitamista.

Sitä toimeentulotukeakin, tuli se sitte kaupungilta, kunnalta tai Kelalta, mutta pitäis olla jotenki semmonen, jos ihmisel on akuutti hätä, ni jostain pitäis saada sitä ruokaa, niin se prosessi jotenkin lyhennettäs ja tiivistettäs niin, että se ihminen saisi vaikka parin päivän päästä sen päätöksen siitä, että vaikka sille on myönnetty nyt 30 euroa siihen, että se saa käydä tietyssä kaupassa ostamassa ruokaa. Kuin se, että se ihminen odottaa sitä päätöstä kaks viikkoa syömättä, koska sen rahat on jo käytetty.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki

Sen olen oppinu, että jos joutuu hakemaan Kelalta jotain, niin tili tyhjäks. Siel ei saa makuuttaa mitään odottamaan edes sitä paria päivää. Kun tosiaan niin eihän kukaan hae tukea, jos ei ole tarve. Tai näin ainakin oletan. Niin toivon, ettei tarvis olla Kelan kaa missään tekemisissä. Mut valitettavasti se on nyt on vaan näin ku sieltä liitolta loppu se maksu, ni Kelan kanssa mennään.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupunki

Työttömyysturva oli nostettavista etuuksista yleisin. Lähes kaikki haastateltavat saivat soviteltua työttömyysetuutta. Etuus koettiin tärkeäksi tulonlähteeksi, joka auttoi kattamaan perustarpeet. Soviteltua työttömyysetuutta pidettiin olennaisena ja taloutta vakauttavana tekijänä. Osa haastateltavista sai työttömyyskassan maksamaa ansiopäivärahaa ja osa Kelan maksamaa peruspäivärahaa. Kelan ja työttömyyskassan kanssa asioimisesta oli monenlaisia näkemyksiä. Osa piti työttömyyskassaa joustavampana, osa taas näki, että molemmat toimivat yhtä hyvin tai puolestaan yhtä jäykästi. Osa puolestaan koki Kelan etäisenä ja epäinhimillisenä, kun elämäntilanne olisi vaatinut akuuttia apua tai joustoa etuuksien saannin vaatimuksiin.

Jotain, mitä en oo ite tajunnu joskus, on ollu jotain, et lomakorvaukset lasketaankin jotenkin tuloks ja muuta. Niin kauan ku mä olen pystyny olemaan siel liiton päivärahoil, ni mul ei oo ollu oikeestaan vaikeuksii. Sitten, kun ton Kelan kanssa joutuu, ni sit tulee ne vaikeudet. Silleen pystyny aina liiton kanssakin laskemaan [joustamaan], et tietää, et mitä sielt on tulossa ja niitten maksusysteemit, kaikki tälläset. On pystyny ennakoimaan niitä.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Välillä on ollu ihan nollatunteja jopa, välillä on ollut ihan neljä tuntia viikossa. Sitten mä oon saanu liitolta enemmän. On siinä aina se, vaikka onkin osa, tavallaan sillä sovitellulla, niin aina saa jostakin rahaa, että ei oo tyhjän päällä. Tai jos on työttömänä, niin saa sitten liitosta. -- Siin oli kumminkin se, että saa sitten liitoltakin, ettei putoa työmarkkinatuella tai Kelan rahoille. Kylhän mä oon välillä joutunu sitte hakemaan tukiakin. Mä oon aina hakenu ne tuet, mitä oon saanu. Niiskin on tiukennuksia kaikkia, ettei niistäkään enää niin vaan saa.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Viime vuonna se oli se vaikee, tämä, ku oli se sähkölämmitys. Se oli ihan kauhee. Jos on kuukaudessa kolmesataa yli sähkölaskut, ni sitä ei ees Kela tullu vastaan siinä. Sit mun piti hommata uuet silmälasit. Ja sit sano et ei voi siihen myöntää toimeentulotukee. No sitten minä ihan oikeesti huusin niinku "apua, että minä oon ihan oikeesti, minä san niin kuin, et minulla ei oo rahaa kuin 13 senttiä".

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

3.3 Sosiaaliturvan puutteellisuus ja tuloloukut

Vaikka sosiaaliturva koettiin tärkeäksi talouden tukijaksi, nähtiin se myös osin puutteellisena. Haastateltavien mielestä sosiaaliturvan piirissä ei tunnistettu osa-aikatyötä ja sen epäsäännöllisyyttä tarpeeksi hyvin, jotta avun tarpeeseen olisi osattu vastata oikeaan aikaan. Esimerkiksi Kela saattoi katsoa, että tulot oli tienattu juuri niiden maksukuukautena, mikä vääristi tulonhakijan todellista taloudellista tilannetta. Kela saattoi tarkastella myös vuosituloja kuukausitulojen epäsäännöllisyyden takia sosiaaliturvaa haettaessa. Tämä aiheutti monen kohdalla vääristymiä tulojen todellisesta määrästä eri kuukausina. Sosiaaliturva saatettiin tällöin evätä tai sen summa saattoi tippua huomattavasti, mikä ei kompensoinut hakijan taloudellista tarvetta riittävässä määrin.

Naurattaa välil, et kun on talouden kanssa tiukkaa, että miten se menee silleen, että se köyhyysraja, niin kyl me köyhät sen mukaan ollaan keskivertoo tai jotain tälläst näin. Ei tunnu kyl siltä.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Joku jossain päätti, että mä keskitulosesti muka tienaan liikaa. Ja itsekin naureskelin, että missähän se liika raha näkyy, että kun on kuukausia, jolloin ei paljon tullu palkkaa ollenkaan. Ja sit oli kuukausia, jolloin tuli palkkaa ehkä reilummin. Mutta se, että se on hirvee vaikee niistä minun palkoista tee jotaki keskituloa.

Petra, 31 v, Raase, kaupan ala

Naurattaa vähän, mut puhuvat jossain lltalehessä, että joku on köyhä, joka saa pari tonnii kuussa käteen. Mä saan alta 600 kuussa, niin siin on, mielikuvitus saa laukata, että keksii, miten pärjää.

Anne, 62v, Lahti, erityiskaupan ala

Moni haastateltava kipuili lisäksi eri tukien tulorajoista. Tulorajat, joita on nostettu nykyisen hallituskauden aikana, määrittivät monen tulot elämiseen riittäviksi, vaikka moni heistä oli eri mieltä. Haastateltavat kokivat, että köyhyysraja ei ottanut kunnolla huomioon todellisia elämisen kustannuksia. Moni kipuili erityisesti asumistuen kanssa, joka oli saattanut aikaisemmin tasoittaa ja tukea taloutta siten, että palkasta oli jäänyt jotain käteen laskujen jälkeen. Asumistuen leikkausten jälkeen näillä haastateltavilla yhä isompi siivu tuloista meni vuokranmaksuun. Lisäksi erityisesti he, joilla asui alaikäisiä lapsia kotona, pitivät lapsikorotusten poistoa kukkarossa tuntuvana menetyksenä. Useat, joilla ei asunut alaikäisiä lapsia kotona, mainitsivat, että tutuilla lapsiperheillä lapsikorotusten poistuminen oli näkynyt ja tuntunut taloudessa.

Mä sanoin että onneks mulla ei oo lapsii enää ollenkaan. Joo, ei oo paljoo, mutta se on ihan saatanasti, ja sitten just tää 300 euron porkkana, niin se on kuitenkin helvetin iso raha.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Et ei oo muuta ku se lapsikorotuksen poistuminen, ni se on ollu huomattava, ku kumminki puhuttiin satasista, kyl sen huomaa.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Ihan siis selkee rahallinen muutos on kyl ollu noiden leikkausten jälkeen, että ehkä melkein 400 euroa tulee vähemmän tilille rahaa osa-aikases työstä, et ku sielt puuttuu ne lapsikorotukset ja sit se suojaosa. Se on tosi iso rahallinen määrä.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Jossain vaiheessa kokeiltiin ihan toimeentulotukea eikä oikeestaan asumistukea. Asunto oli vissiin kolme neliöä liian iso. Sit jotenki ne mun tulotki oli laskettu riittäviksi tai meidän yhteiset tulot vaikka roudalla on [pieni eläke]. Sekin kuulemma riittää. Niin, no riittäähän se tietysti. Mutta surkeeta oli. Tai surkeeta oli, mutta sitä just semmosta niukkuutta koko ajan.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Toimeentulotukea haettaessa hakijan taloudellinen tilanne käytiin läpi tarkkaan. Esimerkiksi eräältä haastateltavalta toimeentulotuki oli evätty, koska Kela oli katsonut hänen vuositulonsa riittäviksi, vaikka tilillä oli hakuaikana vain muutama kymppi jäljellä parille viikolle. Haastateltava koki toimeentulotuen hakemisen "nöyryyttäväksi" prosessiksi, jonka aikana oli raportoitava tarkasti jokainen tilisiirto, mikä voisi vaikuttaa päätökseen. Haastateltava kertoi lisäksi, kuinka prosessi oli hänen mielestään liian pitkä akuutille tuentarpeelle, ja oli itsekin täten joutunut kääntymään seurakunnan ruoka-apuun. Toiselta haastateltavalta tuki oli evätty, koska hänen tilillään odottava raha vuokranmaksua varten katsottiin säästöiksi. Hänen odotettiin käyttävän kyseiset vuokranmaksurahat muihin kiireellisiin laskuihin, joita varten hän oli toimeentulotukea hakenut.

Ehkä sitte se, että sen toimeentulotuen hakeminen pitäis ehkä olla helpompaa ja jotenkin silleenki seurata sitä tai tehdä siitä semmosta, et oikeesti tarpeeseen sitä saisi helposti ja nopeesti, eikä se, että sitä joutuu oottamaan monta viikkoo, ja sit se päätös on kielteinen. Kyllä mä sanosin sen, et yhteiskunnan pitäis vielä enemmän tukea tai tehdä niistä tuista helpompia tai jotenkin suhteuttaa sitä ajattelua tilanteisiin. -- Mulle riittää 20:kin euroa, että pääasia että mä voin käydä kaupassa hakee ihan perusjuttuja, että leipää ja maitoo ja leivän päälle ehkä jonkun muunki ku lähhuulen. -- Se

[diakoniapu] ei oo ehkä niin nöyryyttävää, tällöinen lyhyt ja ytimekäs prosessi, kuin sitte se, että teet sen toimeentulohakemuksen ja selvität siihen kaiken mahdollisen tiedon ja monen kuukauden ajalta.

Petra, 31 v, Raahen, kaupan ala

Jotakin noita ruoka-apujuttuja, että niistä on sitte saanu, seurakunnis on niitä, sieltäkin hakenu sitten ruokia, ja ne on auttanu sitte täs heikos taloudellises tilantees myös. Aikoinaan oli tuo Hope-järjestön, sieltä sai kahestaki kaupasta hakee ruokaa. Se on auttanu tosi paljon kans. Että ku on näitä alaikäsiä, ni sieltäkin on saanu.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Sovitellun työttömyysetuuden kohdalla oli haastateltavien mielestä erityisesti tuloloukkuja, vaikka kyseessä on juuri osa-aikaisina työskenteleville suunnattu työttömyysturvan muoto. Erityisen suureksi haasteeksi koettiin epäsäännölliset kuukausitulot, jotka saattoivat sekoittaa päivärahan määrän sekä sen myötä oman talouden. Palkkatulojen maksu saattoi tapahtua seuraavana kuukautena siitä, kun ne oli tienattu. Tämä väärensi monen kohdalla kuukausittaisten tulojen määrää. Tämä saattoi aiheuttaa sen, että päivärahaa ei sinä kuukautena maksettu, vaikka taloudellisen tilanteen takia sitä olisi tarvittu pienen palkan ohella.

Tietty jos on semmonen kuukaus, et sä jo näät kalenterist, et ei hitsi, mul on tosi vähä työvuoroja, ni sit jo vähä hiipii semmonen ahdistus, et jos täs on kaikki, et ehän mä saa mitää. Sit voi olla, et viel edellisen kuun jotain työtuloja vast vähennetään liitosta. Se tarkoittaa, et mä saan myös liitolta tosi vähä rahaa.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Kyl mä sanon, et on se raskasta. Mutta sitte, kun ne saa pyörimään, niin ehkä menee semmosena. – nekin [työkaverit] joutuu hirveen paljon miettiä, et millon ne niit kurssi pitää ja minkälaisii sopimuksii ja että milloin palkat maksetaan. Hirveesti semmosta vähän niin kun työn metatyötä. Sitähän tommosest tietenki tulee, ku pitää suunnitella omaa työkuviota, et millon tekee töitä, ni siihen menee aikaa. Tai sit pitää täyttää niitä, että monta tuntia on ollu missäki paikassa töissä. Sit taas laitetaan joku uusi työsopimus.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Et oli jopa niin paljon, että en saanu sitten niitä liiton soviteltua päivärahaa. Et se on hirveen ärsyttävää ja epäreilua, että kun tekee, ni sit ei saa niiltä työttömiltä päiviltä mitään. Et siitä mä oon niinku, et siitä pitäis niinku laskea, että montako tuntia sie ny oot tässä kuussa tehny, että sitte on vielä oikeus siihen päivärahaan. Tietysti, ku sitä tekee sitä työtä, mut joskus tuntuu, et pitää välillä huilata.

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

Koska tulot olivat epäsäännöllisiä, täytyi niiden määrä myös ilmoittaa säännöllisin väliajoin päivärahan maksajalle. Tulojen jatkuva raportointi koettiin jossain määrin työläänä lisätyönä, mutta erityisesti päivärahan ja sen tarpeen epätahtisuus koettiin raskaaksi ja lisästressiä aiheuttavaksi. Haastateltavista useampi joutui uudelleen järjestelemään laskujen maksamista tai pohtimaan, milloin ja miten tulonsa ilmoittaa, jotta päivärahat tulisivat ajankohtana, jolloin niitä eniten tarvitsi.

Kyllähän se oli se, et millon mä saan sen mun naurettavan palkkani. Sit oli aina sen päivärahan kanssa aina, että jaaha, kauankos nyt kestää. Välillä se tuli ihan hienosti tolleen viikossa, mut sitte taas välillä 10-12 päivää. Siis se, että pystyis suunnittelemaan. Sitte piti koko ajan tehdä joittenki lappujen siirtämistä ja sovittelua. Se oli yhenlaista työtä sekin, kun piti ränklätä mielessään ja paperilla, mikä kannattaa maksaa ensin, minkä voi jättää vähä maksamatta. Se oli se suurin. Vuokraa nyt ei kannattanu jättää maksamatta ensimmäisenä. Tommonen. Se tietoisuus siitä, että ei voi tietää, millon tulee rahaa. Se oli se huono.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Itse asias olikohan peräti kolme viikkoo, et ei ollu töitä. Ni sit ne sakotti liiton rahoista niitä tienattui rahoi siellä vasta, koska ne sai tulorekisterist ne tiedot sillon, ni sit mul oliki elokuus sillee, et mä en saanu ku muutamii satasii euroi rahaa sit taas sinä kuukautena. Et oli ollu rahaa, mut sit taas yhtäkkii se elokuu oli ihan kauhee. Sitte sielt tuli niitä, et olet tienannut tän ja tän verran ja sit oli joku iha älytön, mistä mä sain jonku rangaistuksen, et vähennettii jotain liiton rahoja. Seki tapahtu totta kai viel siit elokuun liiton rahoista. Oli jotenki sillee, että ku pitää kahtee työpaikkaan hakee kuukaudessa, mä olin hakenut neljään vai viiteen, mutta ne ei osunut sinne annetuille päivämäärille. Yks oli vähä liian aikasin, yks oli päivän liian myöhää ja siis jotain ihan tommost älyttömyyksiä.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Eräs haastateltava ei enää saanut työttömyyskassan myöntämää ansiopäivärahaa, koska hänen kausiluontoiset pätkätyöt eivät olleet täyttäneet työssäoloehdon määrää. Haastateltava oli tippunut työmarkkinatuella, mikä oli huonontanut hänen taloudellista tilannettansa entisestään. Muutokset sovitellun työttömyysetuuden saantiehdoissa olivat aiheuttaneet yhdelle haastateltavista seuraavaa: hänelle ei kesän työttömyysjakson ajalta ollut maksettu ansiosidonnaista, koska hän oli saanut palkkaa vielä kesäkuukausina keväällä tehdyistä töistä. Yksi haastateltavista puolestaan kertoi, että hänen ei ollut mahdollista saada soviteltua työttömyysetuutta, koska hänen katsottiin saavan riittävä määrä työtunteja viikossa osa-aikaisena. Osa-aikaisessa työssä käymisessä sekä työttömyysetuuden saamisessa nähtiin siis eräänlainen kohtaanto-ongelma.

Liitolta mä oon saanu tässä ja kyl se helpottaa, mut totta kai mä nyt mielummin ottaisin sen ihan palkkana, et mä oisin tehny töitä sen rahan eteen. Mut täl hetkel se ei vaan onnistu.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Nyt ku ne kiristy tän hallituksen aikana, niin mulla jäi uupumaan kahdesta kuukaudesta tää työssäoloehdon täyttyminen. Tipuin liiton rahoilta. Koska sitä työssäoloehtoa ei oo täytetty, ni tipuin suoraan työmarkkinatuella, eli tulot tippu puolella. Se on aikamoinen pudotus.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskapen ala

Kävin tekee ne keikkatyöt, ja liiton rahoissahan se sit näkyki sillai, että ne meni aivan sekasin, ku teki töitä ja sit tuli taas sitä taloudellist haastetta. Sillonki ku mä ilmotin, et hei mul ois keikkatyöt tarjol, mitä tää tarkoittaa mun omaan elämää ja taloutee. Ni sit ne sano suoraan, että käsittelyajat pitenee, kun jos et sä tee yhtää töitä, nii liiton rahathan tulee kahen päivän sisällä, mutta kun sä keikkailet, voi mennä kaks kolme viikkooki.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Myös aikaisemmin voimassa ollut 300 euron suoja-osa työttömyysturvassa, joka oikeutti 300 euron tulovähennykseen, nähtiin vaikuttaneen negatiivisesti haluan tehdä lisätöitä. Useat haastateltavista kokivat suojaosan poiston suureksi harmiksi, koska se oli vähentänyt usean kohdalla päivärahan määrää, kun tulojen määrä vaikutti nyt enemmän saadun päivärahan määrään. Tämä oli osalla haastateltavista näkynyt selkeästi taloudessa. Suojaosa oli aikaisemmin helpottanut toimeentuloa erityisesti, mikäli työtunteja ei ollut alkuunkaan paljon. Lisätöitä oli tällöin ollut helpompi tehdä ilman huolta siitä, että se näkyisi myös saadun työttömyysturvan lopullisessa määrässä.

Se oli aivan järkyttävä päätös sekin. Kyl se on todella hyvä olla olemassa, et siinähan voi tehdä hyvin lisätöitä. Se autto niin hirmupaljon se 300 ja itsekin, kun teki niitä keikkojakin, niin se kannusti työntekoon. Aivan erilainen motivaatio, kun sitten kun jäi osa-aikaiselle ja sitte pois, niin eihän siin oo mitään järkeä. Veroja meni kuitenkin myös niin paljon, että huh huijaa.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Nii no suojaosa teki sen, että en mä viitti enää kesällä tehdä ylimääräistä. Mä mieluummin sitte kokonaan ansiosidonnaisella. Ei oo mitään järkeä enää tehdä jotain duunia, ku siitä lähtee puolet pois. Kyllähän suojaosa, mä luulen, että työn suhteen ois parempi, että se ois vaikka tuhat euroa kuussa.

Ville, 47 v, Helsinki, kulttuuri- ja opetusala

Niitä satunnaistunteja aina tuli siinä. Ja sitten mä sain aina liitolta sitte sen lopun. Elikkä se osa-aikatyö sillä lailla, että soviteltuna. Mut sillon mä sain, sillon tuli se 300:n pohja, minkä nyt hallitus vei. Siinä vähän jäi, mutta kuitenkin mulla meni matkoihin. Että sata kilometriä päivä, niin eihän se kauheesti, et ei siitä jääny mitään juuri, mutta työn ilo.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Korona-aikaan oli korotettu se suojaosuus. Vaikka hinnat nousikin kaupassa rajusti siihen aikaan, siinä tuli kuitenkin toimeen. Hinnathan ei oo laskenu siitä sen jälkeen. Nehän jäi sille tasolle ja on noussu lisäksi.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Työttömyysturvassa haittapuolena nähtiin lisäksi kuukausittaiset työnhakuvelvoitteet, jotka koettiin osin rasitteena ja väsyttävänä, osin taas neutraalina, koska niihin "oltiin jo niin totuttu". Muutama haastateltava oli terveydentilansa takia poisluettu hakuvelvoitteista ja osa kertoi, että oli saanut myös muissa haastavissa elämäntilanteissa joustoa niiden velvoittavuudesta. Haastateltavista osa oli turhautunut siihen, että teki jo töitä, mutta osa-aikaisen työsopimuksen ja epäsäännöllisten työtuntien takia oli velvoitettu tekemään kuukausittain työhakemuksia työpaikkoihin, joihin ei olisi halunnut. Muutama haastateltava tuskasteli myös sen kanssa, kuinka vähän haettavia työpaikkoja oli, mikä vaikeutti myös työnhakuvelvoitteen täyttämistä. Velvoitteen ymmärrettiin soveltuvan paremmin työttömille, kuin osa-aikatyöntekijöille, joilla oli jo työpaikka tai useampi.

Kyllä ne siel liitossaki on sen sillai, et sul on ihan tarpeeks näitä työpaikkoja ja työkkärissäkin, sillon ku mun piti hakee sitä. Mut sitte siel, sillon kun oli työtoimisto, niin ne oli ihan sillai, että meille riittää nyt ku sä haet yhtä työpaikkaa neljän kuukauden sisään vai onks se kolmen kuukauden sisään. Mul on ystävii, jotka joutuu hakee joka kuukausi neljää työpaikkaa. Sitten kun on useita näitä osa-aikasioi, tai osa-aikasena, ni sitten se on ollu ehkä vähän pienempi se pakote hakee työpaikkaa.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Mun on kolmes kuukaudes kolmeen paikkaan haettava. Se on kuitenkin aika paljon olemattomista työpaikoista. Sit vaan täytyy kattoo, laittaa tosiaan niit avoimii hakemuksii ihan randomisti. Tai sitte vaan kattoo, mikä nyt ois sellanen lähin, mitä voi tehdä, ja heittää sit sinne se hakemus niitten monien satojen muiden joukkoon.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Ku ois semmonen yks henkilö, jolleka vois aina soittaa tai laittaa viestii, että "soita mulle, että on yks asia, mikä on, askarruttaa", että ois semmonen henkilökohtanen (TE-virkailija) se niin kuin tuolla pienessä kylässä oli.

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

3.4 Jatkuva niukkuus haastaa hyvinvointia

Jatkuva niukkuus aiheutti monelle haastateltavalle jatkuvaa stressiä sekä huolta rahasta. Noin puolet koki taukoamatonta rahastressiä, joka heijastui heidän elämässään lähes kaikkialle. Näillä haastateltavilla taloudellinen tilanne oli kaikista tiukin. Muutama tiukassa taloudellisessa tilanteessa oleva ei kokenut yhtä kokonaisvaltaista huolta rahatilanteesta. Nämä haastateltavat kuvailivat olevansa niin tottuneita niukkuuteen, että murehtiminen jäi sen takia vähemmälle. Rahatilanteesta huolta kokivat hieman vähemmän myös he, joilla oli puoliso ja tämän tulot taloudellisena tukena. Vain muutamalla oli vakaampi taloudellinen tilanne sekä säästöjä, jotka vähensivät selkeästi rahahuolia arjessa.

Ja koko ajan sitä semmosta laskemista. Ja sit jos kauppaan menee, niin se, että minkälaisella summalla siellä voi ylipäätensä mitään ostaa, kun ei oo ihan varma, paljonko on tililläkään katetta tai onko tulossa vielä joku lasku, jota ei oo muistanutkaan maksaa, jotakin tämmöstä. Niin on kyllä vaikeeta.

Petra, 31 v, Raahen, kaupan ala

No siis raha on kyl sellai, että se on mun mielest koko aika mielessä et vaikka ei mieltis. Koska mitään sä et nykyään pysty nykyään tekee ilman rahaa.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Kyl se oli semmosta aika tuskasaa taistelua, mutta että kyllä sitä nyt jotenki jakso, ku on niin pöljä huumorintaju. -- Mut se vaan se pieni palkka, ku ne raha ja se, että tuntuu sitte välillä, ku oli se opistonki vuoden tehny sitä ilmaseks pikavippien varassa, ja sitte ku ei pääse kiinni siihen täyspäiväseen työhön, nii tuntuu, että ei palkita edes siitä yrittämisestä, et on selkeesti motivoitunu alalle. -- Ei mitään valtavaa draamaa eikä dragiikkaa kuitenkaan. Mut semmosta tuskasta sinnittelyä.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

No, kyllä sitä joutuu mieltii. Mä en ehkä, mä en oo sentyylinen, et mä stressaisin kauheesti asioita. Mutta kyllä se aina mieles käy ja murehtii sitä, että mitä vuokraisäntä sanoo, jos en mä maksa, et vesilaskut pitäis maksaa. Vähän sillai, ei ne yöunia vie, mut on ne joskus vieny kyllä.

Maria, 58 v, Lapua, sosiaaliala

Joo siis tosi paljon. Voin sen kyllä myöntää, että se on oikeestaan ainut stressi viime vuonet ollu minun elämässä. Se on semmonen, mikä oikeesti, se kalvaa ihan koko ajan.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Haastatteluissa nousi esille se, kuinka rahastressi vaikutti monen haastateltavan terveydentilaan. Usea oli kokenut, että jatkuva huoli rahasta aiheutti ylimääräistä väsymystä, jonka koettiin vaikuttavan niin jaksamiseen kuin motivaatioon töissä sekä vapaa-ajalla. Eräs kuvaili väsymyksen olevan jokapäiväistä ja johtaneen siihen, että hän kulutti suuren osan vapaa-ajasta nukkumalla. Taloudellinen niukkuus oli aiheuttanut myös sen, ettei hänellä ollut varaa harrastuksiin tai muihin aktiviteetteihin vapaa-ajalla. Osa syynä nukkumiselle oli siis myös se, että rahan puute lannisti olemaan tekemättä mitään.

Sitte se, että se [rahan puute] vaikeuttaa niin hirveesti tämmösen kunnollisen ihmisen elämää, ihan hirveesti. Ja siitä avun pyytämisestä tulee hirveen iso kynnyks, kun siitä tehdään niin vaikeeta. Kyllähän se on ihan hirveen masentavaa ja tosiaan nöyryyttävää. Ja tulee semmonen hirveen huono ihminen -syndrooma, ja sitte se, että yhteiskunta vaatii nykyään niin paljon.

Petra, 31 v, Raahel, kaupan ala

Kyllä sitä toivois, että asiat järjestyis ja sais sen elämän nytkin yksinhuoltajana niin sanotusti järjestykseen, että perusmenot pysyis aisois ja ettei kauheesti tekis velkaa tai ei tarvis tehdä velkaa eikä ottaa mitään ylimääräisiä. Helpostihan sitä tulee sitten maksettua osamaksulla, joka ei välttämättä oo aina hyvä systeemi, mutta joskus siihenkin joutuu vaan lähtee, ja että niitä pitää maksella. Se on vaan sitte soitettava ja sanottava, että mä en nyt vaan pysty maksamaan tällä hetkellä, että myöhemmin.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

[Kun sain nykyisen työpaikan] ni tuntu, että mä pystyn hengittämään, kun mulla semmoseen, se riitti sillon siihen elintasoon, että pysty elämään tätä normaalia, pientä elämää. Se tuntu turvalliselta muutaman vuojen. Ja mulla oli eka kerta, mä muistan sen, että mul oli pitkän aikaa semmonen olo, että tässä tuntuu pitkästä aikaa, että on turvallinen olo, että mun ei tarvii pelätä eikä huolehtia taloudesta. Se oli tosi hyvä, se tuntu, se oli kivaa. Se tavallaan sitä omaa luovuutta ja sitä elämäniloa ja semmosta luottamusta oli. Sitä vaan tää viimeinen pari vuotta tai reilut mitä tässä nyt on ollu, niin tää on ihan just sitä sammaa kun sillon 90-luvun lama. Ettei yhtään voi luottaa tulevaisuuteen, ei tähän päivään, ei huomiseen, ei mihinkään. Koko ajan mennee vaan alamäkkeä ja luisutaan alaspäin ja ootellaan vaan, että millon se pysähtyy, millon se rysähtää.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

[Pitäisi olla] ihan jotain sellast arjessa jaksamisen, et pääsis jonnekin, et sul ois sellanen tietty rutiini. Vaikka se viikko, kaks. Tapaisit muita samassa tilanteessa olevia, ja vaikka just siel vois keskittyä sit siihen, että miten jaksaa tätä työnhakurumbaa ja just näitä osa-aika-, pätätöitä tälläisiä. Se vois olla aika kiva. Nyt on tavallaan, sä oot vaan yksin.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Stressi toimeentulosta loi tai oli luonut aikaisemmin myös painetta ottaa lisätöitä vastaan, mikä oli jo itsessään kuormittava tekijä arjessa. Liiallinen työnteko paremman palkan toivossa oli johtanut joidenkin haastateltavien kohdalla uupumukseen. Sairastumisen jälkeen terveyden säilyttäminen koettiin toimeentulon määrää tärkeämmäksi, vaikka pienempi palkka saattoi stressata enemmän. Moni oli lopulta löytänyt tasapainon sopivan työtuntimäärän ja pienen palkan välillä, tosin paremman toimeentulon kustannuksella.

Mul on yks kaveri, sil on lapsii justiinsa, ni se joutuu nykyään tekemään, tekee sitä, että ku se vuokratyön kautta tekee töitä, niin se lähtee aamul yhteen paikkaan, sitten sil on puolen tauko, minkä aikana se vaihtaa toiseen paikkaan. Ku ei rahat riitä, ja ku on ennen ollu just saanu sitä soviteltuu ja tälläst näin. Mä en tiedä, kauan se jaksaa. Miehän poltin itteni loppuun, sillä et mulla oli työtunnit 200-260 tuntii kuukaudessa. Vuoden mie jaksoin, ja sit tuli burnout.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Kun teki kaupan alalla vuorotyötä, niin sitten sen toisen työn sovittaminen siihen ois ollu hirveen haastavaa. Siinä alkaa tulee mun mielestä se oma jaksaminenkin kuvioihin. Jos on kaks vuorotyötä, niin se on sitä, että sä et ees ehdi kotiin vaihtaa sukia.

Petra, 31 v, Raase, kaupan ala

Omaan alaan kohdistuva arvostuksen puute koettiin myös henkisenä kuormituksena. Arvostuksen puutteen koettiin tulevan ulkopuolelta, työnantajalta organisaationa sekä yhteiskunnalta. Esimerkiksi vähennykset työtunneissa, määräaikaistuuksien ketjuttaminen sekä työsopimusten päättäminen työvoimatarpeesta huolimatta koettiin arvostuksen puutteena työnantajan puolelta. Yhteiskunnallista arvostuksen puutetta osoittivat sen sijaan viime vuotiset sosiaaliturvaleikkaukset. Useat haastateltavista kokivat, että leikkaukset olivat kohdistuneet erityisesti osa-aikatyöntekijöihin ja pienituloisiin, joita he edustivat. Lisäksi matalaa palkkatasoa, mikä haastateltavien aloilla oli yleistä, pidettiin myös arvostuksen puutteen osoituksena. Moni koki yhteiskunnallisena epäkohtana sen, että matalapalkka-ammattit paikanuivat laajalti naisvaltaisille aloille sekä työpaikkoihin, joissa oli runsaasti fyysisesti ja henkisesti raskaita työtehtäviä.

Ensinnäkin se semmonen siun työn arvostus ja kunnioitus. Sie oot kaupungin työntekijä. Ja jos tollain otetaan tunteja pois, niin tulee heti semmonen olo, et ei meitä arvosteta ollenkaan kaupungin sisällä. Ja annetaan meidän työ pois. Sieltä se must jo lähtee. Pitäis arvostaa sitä sinun työntekijääsi, joka sinulla on. Ekaks sattuu se, et rahat vähenee, mut sit alkaa sattuu myös se, et ei mitään arvostusta.

Saara, 54 v, Lapteenranta, opetusala

Kyl se varmaan vähän vaikuttaa siihen, kun taidealaa leikataan ja sitä kautta aliarvostetaan, myös hallituksessa tuolla, niin kyllä se syö tota motivaatiota.

Ville, 47 v, Helsinki, kulttuuri- ja opetusala

Helvetin huono idea hallitukselta, et toivottavast ne joskus tajuaa sen, että menee aika puskaan, et jos osa-aikaset irtisanoutuu ja ei mennä osa-aikasiin töihin. Sitte ku mun mielest ne ei oo käsittäny sitä, että osa-aikasii tarvitaan. Se on, kaupalla tarvitaan, emmä saa kaupaa, että siel ei oo tarjota täyspäivästä tai ravintola-alalla, se on ihan sama juttu. Ja just hoitajilla ja naisaloilla suurimmal osalla tälläsii, mitkä on vuorotyötä, ni ne on osa-aikasii.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Et ikään ku tää ois oma valinta. Kun eivät ota töihin, vaikka seisois päällään ja heittelis kuperkeikkoja. Jos ei se osu kohalle, niin ei osu. Ei toi oo mitään kannustusta, toi on rankasua.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Osa haastateltavista kärsi erinäisistä syistä myös muista terveyshaasteista tai sairauksista. Yhden haastateltavan mukaan hänen terveyshaasteensa juontuivat suoraan taloudellisista huolista. Terveyshaasteiden tai sairauden juurisyistä huolimatta haastateltavat kokivat, että rahastressi ei helpottanut terveydenhoitamista, vaan sen sijaan teki siitä usein raskaampaa. Rahastressi ja sen tuottamat oireet eivät näin ollen tukeneet aikaisemmista sairauksista toipumista tai mahdollisuuksia huolehtia omasta hyvinvoinnista jatkossa.

Vaan kaikki ruuan ja lääkkeitten ja kaikkien hinnat nousee ja palkat ei nouse samaan tahtiin. Se on vähän ongelmallista. Se on niin surullist, kun näkee omal työpaikalla tosi paljon yksinhuoltajii ja vanhuksii ja hinnat on noussu aivan helvetin korkeelle, ni se on ihan järkyttävä kattoo sillee, ne kattoo ruokaa ja hintaa ja ruokaa ja hintaa ja sit on silleen, että jumalauta, et on kallista.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Hirveen paljon raha-asiat vaikuttaa mielialaan. Hirveen paljon tulee valvottua mieltien raha-asioita. Ja tilanne ei, tilanne on siis välillä helpottanu, ku on tosiaan tienannu jonain kuukausina paremmin, jolloin sitä rahaa on ollu, niin on voinu huolettomana mennä nukkumaan, ku on tiennyt, että mä voin aamulla käydä siellä apteekissa ja hakee ne mun lääkkeet, ja mä voin vielä sen jälkeen käydä ruokakaupassa, ja voin ehkä hemmotella itseäni jollakin, että voin käydä ostamassa vaikka uudet korvakorut tai uuden vaateen tai jotaki tämmöstä pientä. Mutta pääasiassa se on sitä, että pitää miettiä millä sitä elää ja mihin sitä rahaansa käyttää.

Petra, 31 v, Raase, kaupan ala

Mut kyllä se on semmosta kädestä suuhun elämistä osa-aikatyössä kuitenkin, että sit joutuu toisen arvostelun kohteeksi siitä, että ku ei tienaa kunnolla, vaikka tiesi kyllä meidän tilanteet, että tilanne oli mikä oli, ettei voinu enempää vaikuttaa. Se on elämää tämmönen.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Terveyshaasteita hoidettaessa useampi haastateltavista kääntyi julkisen puolen terveydenhoitopalveluiden puoleen. Niiden käyttöä yhdisti hoitoon pääsyyn odottaminen, mutta myös kokemukset siitä, että ongelmia hoidettiin. Yksi haastateltava oli joutunut kääntymään akuutissa tilanteessa yksityisen terveydenhuollon puoleen. Hoito oli maksettu säästöistä ja tämän jälkeen sitä oli jatkettu julkisella puolella. Yksi haastateltavista koki, että hänen fyysinen työkykynsä oli osaksi kiinni terveyshaasteiden hoitamisesta, joita hän odotti julkisella puolella. Työkyvyn nopeampaan edistämiseen, joka olisi mahdollisesti tuonut lisää työmahdollisuuksia, olisi täytynyt käyttää omia varoja, joita haastateltavalla ei ollut.

Et hinnat nousee niin järkyttävästi, että joutuu tinkii ja syömään just jauhelihaa ja just jotain makaronii. Ei se oo hyvä [terveydelle], et tietää itekki. Hyödynnän aika paljon miinus 60:kin, jos sattuu oleen, pakkaseen joutuu laittaa niitä, jos sattuu pääsee just sillon kun on rahaa ja on semmoset hinnat [että on varaa].

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Mie oon oikeen semmonen ylistressaaja, tai oon ainaki ollu. Mut se näkyy sitte kyllä käsistä, että atooppinen ihottuma aina lähtee tälle, kun on stressi, ni minä näen käsistä, että nyt minä stressaan. Kyllä mää aika paljon stressaan.

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

Haastateltavat tukivat jaksamista ja hyvinvointiaan erilaisilla vapaa-ajan aktiviteeteilla. Näistä suojautumisen ja selviytymiskeinoista kerrotaan lisää tämän raportin kolmannessa luvussa. Taloudellisella niukkuudella oli kuitenkin vahvasti vaikutusta haastateltavien mahdollisuuksiin tukea omaa hyvinvointiaan. Esimerkiksi joissain tapauksissa vapaa-ajan aktiviteetit tai mieluisa tekeminen eivät kenneet tukemaan haastateltavien jaksamista isojen rahahuolien alla. Usea haastateltava oli joutunut luopumaan harrastuksista niiden maksullisuuden takia, koska pieni palkka ei riittänyt pakollisten tarpeiden jälkeen kattamaan mitään ylimääräistä. Tällaisia olivat muun muassa hyvinvointia tukevat urheiluaktiviteetit, kuten kuntosalilla käyminen tai sosiaalista puolta tukevat musiikki- ja kulttuuritapahtumat.

No sitä soittelua, lauluhommaa vähän. Sitte me ollaan oltu siellä mökillä aina kun mahdollista. Mökkikausi pitenee joka vuosi meillä. Ei täs hirveesti oo niitä harrastuksia sillä lailla. Välillä käynyt teatterissa sillon ku on ollu rahaa. Neki on vaan niin kalliita ne liput.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Olis kiva joskus lähtee johonki vaikka festareille iha asiakkaaks, mut ne on ihan älyttömän kalliita ne liput, minkä kyllä ymmärrän. Mut, et ei, ihan tollee vaan ei pystyis semmoseen esimerkiks lähteen, et siihenki pitäis säästää ensin. Kyl se raha mahdollistais kuitenkin aika paljon enemmän kaikkee eikä tartsii miettiä joka senttiä sillee, et pystynkö ostamaan tämän ja tämän. Se on aika iso tekijä se raha, vaikei halua iskaan, et se on, mut se vaan on.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Osa oli joutunut vaihtamaan maksulliset harrastukset ilmaiseen tekemiseen, kuten pyöräilyyn, lukemiseen, lenkkeilyyn tai yksin kotona instrumenttien soittamiseen. Monet sosiaaliset ja rahaa vaativat aktiviteetit, kuten ravintoloissa, kahviloissa tai baareissa käyminen, olivat jääneet pois. Eräs haastateltava harrasti ilmaiseksi teatteria, mikä tuki hänen hyvinvointiaan. Toinen edisti jaksamistaan käsityöiden tekemisellä, mutta koki, että harrastuksesta koituvat materiaalikulut oli välillä vaikea kattaa pienellä palkalla. Erityisesti pienemmällä paikkakunnilla asuvien täytyi myös ottaa huomioon matkustamisesta koituvat polttoainekulut, jota aktiviteetteihin pääseminen olisi vaatinut. Tämä karsi pois osallistumista myös ilmaisiin tapahtumiin.

Niin kuin sanottu, niin ihan kivahan se on, et miul on muutakin aikaa. Mutt et sit kun se raha, jos ei riitäkään, niin mitä teet sil ajallakaan sit enää...

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Ei puhettakaan ollu ulkomaan matkoista tai lomamatkoista yhtään minnekään. Just siellä mökillä saadaan käydä, niin siellä käytiin. Ehkä joskus käytiin vaikka jossain pääkaupunkiseudulla. Semmoset vapaa-ajan valtavat huvittelut. [naurahtaa].

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

3.5 Työn epäsäännöllisyys arjen haasteena

Yksi keskeinen piirre, mikä yhdisti haastateltavien muuten erilaisia osa-aikaisia työsuhteita, oli niiden epäsäännöllisyys. Vuorotöissä, keikkatöissä sekä projektiluontoisessa työskentelyssä on kaikissa tyypillistä työaikojen vaihtelevuus. Työvuorot saattavat vaihdella huomattavasti, eikä työntekijä voi aina tietää etukäteen, milloin seuraava työvuoro koittaa. Tämä toi mukanaan sekä haasteita että erilaisia mahdollisuuksia arjen järjestämiseen.

Monesti mul on sillain, et syksyl mä teen ihan tosi paljon. Mul saattaa olla ihan sillai vaikka nyttien ehkä syys-loka-marraskuu, nii työtuntei voi tulla hyvinkin 180 tuntii kuussa. Ja sitten keväällä ni voi tulla vaikka 25 tuntii kuussa, jonain kevätkuukausina.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Tää kesäaika nyt tietysti, se on aina semmonen, et ku tuntuu, et tää ravintolamaailma on vähä kausiluontosta, niin kesäsin rahaa on paljon enemmän käytettävissä. Ja sit tietysti yritetään laittaa just talvee varten säästöön, koska töitä on vähemmän. Et, ku syksyn heti ekat kuukaudet on sellasii, et ihmiset vaan lakkaa käymästä missään. Ja just tammi-helmikuu, sillonkaan ihmiset ei liiku, ni ei oo myöskään töitä kauheesti.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Suhtautuminen osa-aikatyön epäsäännöllisyyteen vaihteli jonkin verran haastateltavien keskuudessa. Osa koki jatkuvan epäsäännöllisyyden haastavana arjessa. Muutama haastateltava koki vaihtelevuuden virkistävänä ja luonteelleen sopivana, mutta suurin osa kaipasi säännöllisiä työaikoja ja -viikkoja. Erityisesti vuorotyö ja sen epäsäännöllisyys koettiin vaikuttavan jaksamiseen, koska unirytmii vaihteli vuorotyössä jatkuvasti ja yöunet saattoivat jäädä vajaiksi. Työvuorosuunnittelussa lepoajat eivät aina täyttyneet peräkkäisten ilta- ja aamuvuorojen välissä.

Toisaalta sitten täytyy sanna myös se, että tää on kuitenkin sen verran raskasta. Ku on aikaset aamut, ku mä herään viijeltä joka aamu, viitenä aamuna ja kuuventena aamuna sitten pikkusen myöhemmin. Sunnuntaina aukee vähän myöhemmin työmaa. Sitä jatkuvalla syötöllä tekkee, niin on niin väsyny, ja sitten jo henkisesti niin uupunu ja fyysisesti, että tuntuu että ei ees jaks hakke lisää töitä.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

No nyt mä oon ehkä oppinu vähä tasapainoilee. Mä en osannu ehkä rajaa sitä, et koska on ihan järkevää sanoo, et en mä nyt pääse. Mul saatto olla aamuvuoro, iltavuoro ja yövuoro putkee, ku halusit vaa olla kaikille sillee, joo kyl mä pystyn, kyl mä pystyn. Ja sit itkit suurin piirtein siirtyessä töistä toiseen, ku väsytti iha hirveesti. Sä et tiedä millä sä jaksat seuraavan vuoron.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaali-ala

Kyllä siitä jopa muodostu oma rytminsä sitten. Ei siinä sillee ollu valittamista siinä mielessä. Et siinä se oli se sama tuntimäärä, juu. Kiroilin vaan aluks, et miksei ole enempää töitä.

Mika, 60 v, Turku, kiinteistöala

Moni haastateltava koki, että vaihtelevat työajat vaikeuttivat elämän suunnittelua. Esimerkiksi vuorotöissä työvuorot sai toisinaan tietoonsa vain viikoiksi eteenpäin. Keikkatyössä seuraava työpäivä ei välttämättä ollut varma edes edellisen jo päättyessä. Projektiluontoisissa töissä tai määräaikaissa sopimuksissa työsuhteen jatkuminen selvisi usein vasta viime hetkellä. Tällainen epävarmuus aiheutti monelle stressiä ja huolta toimeentulosta sekä tulevaisuudesta, erityisesti, jos säästöjä ei ollut kertynyt tai lainojen maksaminen painoi taloutta.

Ne saattaa maanantaina kysyä, et tuutko tämän viikon perjantaina töihin. Et se, et olis kiva tietää ne vuorot vaikka edes kaks viikkoo etukäteen, ni olis helpompi suunnitella elämää ihan kaikelta kantilta. Et senkin takia kokoajanen työ ois hyvä, ku sä tietäisit ihan tasan tarkkaan, et millon sä oot töissä. Se on vähän sellast sumplimist.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Just kesäsin tietää, et ei voi suunnitella ja sopii mitään sen kummemmin, et kun on töissä. Sitten, jos on jotain menoja, ni sitten talvikaudella. Mut et onhan siinä aina, varsinkin nyt, ku on työtön, ni aina on se, että ei uskalla mitään sen kummemmin, et jos vaikka pääsiskin töihin. Ei voi mitään sellasii varmoi.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Iso osa haastateltavista piti työn epäsäännöllisyyttä kuormittavana tekijänä arjessa. Esimerkiksi projekti- ja kausiluontoisessa työssä töitä saattoi välillä olla todella paljon, jolloin vapaa-aikaa ei jäänyt lähes ollenkaan. Toisinaan ajankohtia, jolloin töitä saattoi olla todella vähän, mikä aiheutti lisähuolta toimeentulosta. Esimerkiksi ravintola-alalla työskentelevän haastateltavan mukaan työpäivät olivat usein 12-tuntisia, fyysisesti raskaita sekä ilta- ja yöpainotteisia. Vuorotöissä väsymystä tuottivat jatkuvat vaihtelut aamu-, ilta- sekä mahdollisten yövuorojen välillä, jolloin unirytmien säilyttäminen tai lepoaika ei toteutunut. Myös lisätöitä tarjottiin usein lyhyellä aikavälillä, jolloin elämän suunnittelemisen oli käytännössä mahdotonta. Toisaalta osa haastateltavista koki epäsäännöllisyyden sopivan luonteelleen ja tuovan työntekoon piristävää vaihtelevuutta.

Sit ku tulee joku flunssakausi, nii sit puhelimeen tulee koko ajan viestiä, et pääsetkö töihin. [Kyselyitä voi tulla] samalle päivälle.

Ville, 47 v, Helsinki, kulttuuri- ja opetusala

Ainoo, mikä siin on sit huonoo, et ne voi olla et ne tulee usein tosi viime tippaa, et sit sul on jo kalenteris sovittuna vaikka oman lapsen jotain juttuja. Sit ne on jossain niin hölmöis ajois, et se blokkaa sult koko päivän se vuoro, mitä sulle tarjotaa. Et ne voi tulla saman päivän aikanaki, et hei pääsetkö tänää iltavuoroon. Sit se on vähä, et sun pitäis aina olla vähä niin ku siin läsnä.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Erityisesti lapsiperheelliset kokivat haasteellisena vuorotyön ja lasten menojen yhteensovittamisen. Puolison läsnäolo auttoi, mikäli hänellä oli niin sanotut normaalit työajat. Keikkatöitä tekevien kohdalla lasten menot ja tarpeet menivät usein tarjottavien työvuorojen edelle. Lapsiperheelliset näkivät myös positiivia puolia vuoro- ja osa-aikatyössä, koska ne saattoivat luoda paremmat mahdollisuudet viettää enemmän aikaa lasten kanssa. Ylimääräistä aikaa lapsille jäi esimerkiksi silloin, jos työvuoro alkoi myöhemmin kuin lapsen koulupäivä tai töitä ei tehnyt viisi päivää viikossa.

Että ois kyllä, ois joku semmone työpaikka, joka ois vaikka, aluks vaikka silleen, että satunnaisesti voisin tehdä vaikka joka päivä ja siihe on kiva lähtee, ku on se semmonen rytmi. Et ois sitte tiedossa heti ne vapaapäivät, ja sit vois suunnitella aina sen viikko kerrallaan. Että nyt ei oikeastaan niinku voi, että vähän on silleen niinku tuuliajolla, tuntuu.

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

Työtuntien vaihtelevuus oli alasta ja työpaikasta riippuen joko viikoittaista tai kuukausittaista. Osalla haastateltavista oli myös säännöllisiä työaikoja, jotka painottuivat aamu- tai iltatyöskentelyyn. Työpäivien pituus vaihteli myös monella paljon. Muuttuva ja epäsäännöllinen päivärytmi vaikutti luonnollisesti elämän hallintaan ja järjestelyyn. Lisätöiden ottaminen muutti aina viikkorytmiä lyhyelläkin varoajalla. Elämän suunnitteleminen pitkälle oli monelle näin ollen lähes mahdotonta.

Mut sä et voi suunnitella mitään, ku sä et tiedä, et olisko nyt kumminki töitä. Ja, ku ne työt taas on se, et mikä ois pakollinen juttu. Vaikkei se nyt sillee ookaan pakollinen, et sä voit kieltäytyä siitä, mitä sulle tarjotaan, mut kyl mä mieluusti otan kaiken, mitä mä saan.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Joskus on sit vuoroi ihan tolkkuttomasti ja joskus on huomattavasti vähemmän, mut sit koko haen vähän semmost vakkarityötä plus et se sopis myös omaa elämään.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Mahdottomuus suunnitella omaa elämää pitkälle koettiin epäsäännöllisessä työssä erityisen negatiiviseksi piirteeksi. Vuorotöissä työvuorot sai usein tietää vain kuukauden päähän tai keikkatyössä edes seuraava päivä ei aina ollut varma. Projektitöissä sekä määräaikaissa sopimuksissa työsuhteen jatko seuravana vuonna tai kuukautena selvisi ajan mittaan. Eräs haastateltava työskenteli neljä vuotta ketjutetuilla määräaikailla sopimuksilla, joiden jatko selvisi vasta juuri edellisen työsuhteen loppuessa. Lisäksi toinen haastateltava oli kokenut ketjuttamista, jossa työsuhteen sisältöä oli muutettu useita kertoja työsuhteen aikana ja lopulta hänet oli irtisanottu kokonaan työntekijää kuuntelematta.

Se on yks tekijä mun sairauksissa, se jatkuva stressitila. Vaikka pääsee töihinkin välillä, se voi ihan pikkasen helpottaa hetkeks. Onhan siel kuitenkin se, että kohta tää loppuu taas, mitäs sitte? On se hyvin stressaavaa. Se on kuitenkin, raha on välttämättömyys.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Aika paljo näit tulee tälle keikkaillessa tämmösii, et ois tulossa. No ei nyt ooka. Ja sit vähä aina oot sillai ai nyt tulee, aijaa ei tullukaa, ja sit aina tulee sit se pettymys loppujen lopuks.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Ehkä tuo tommonen työ, mikä olis vähän varmempi. Se tuo kuitenkin sellasta epävarmuutta, kun ei tiedä, onko ens viikolla neljä tai kymmenen tuntia töitä vai vähemmän tai enemmän. Se olis ihanne tietysti tällä hetkellä. -- tosiaan se työn jatkuvuus ja semmonen tietynlainen turva. Tietäis, että varmasti on töitä. Se on varmaan nyt tässä tällä hetkellä suurin [toive].

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Työn ja toimeentulon jatkumisen epävarmuus oli monen kohdalla jatkuva. Epävarmuus aiheutti monelle stressiä ja huolta tulevaisuudesta. Usealle haastateltavalla erityisesti säästöjen puute ja mahdollisten lainojen maksaminen lisäsivät huolta siitä, mitä tapahtuisi, jos jatkoa työsuhteelle ei saisikaan vaan jäisi työttömäksi. Erityisesti keikkatyötä tekevillä huoli oli jatkuva, koska tarjolla olevien työvuorojen määrä saattoi vaihdella todella paljon viikoittain tai kuukauden mukaan. Jollain aloilla vallitsi myös työntekijöiden ja työnantajien keskinäinen konsensus siitä, että työ on vaihtelevaa ja joustaa tarvitsee myös työpaikan puolelta, jotta ihmiset pääsevät töihin. Tämä auttoi töiden sovittamisessa yhteen oman elämän kanssa.

Vähän ärsyttää sillai, et ihmisen pitäis saada päättää omast elämästään, omista menoistaan ja valinnoistaan. Se on väärin, että joku tällänen ympäristö päättää.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Ja sitte se oli kyllä semmosta juoksemista, että sitten terveys rupi-, jalat ei kestäny oikeen, ku se oli vaan sitä töitä ja kotia ja lepäämään ja aamulla taas töihin. Että kävin töitä, töitä, töitä, töitä, töitä, töitä ja... sit en huolehtinu omasta terveydestä. Sen vähän söin, mitä sattuu...

Päivi, 64 v, Nokia, ravintola- ja kaupan ala

3.6 Lomien ja vapaiden puute ei tue jaksamista

Lomat ovat työntekijän keskeinen mahdollisuus saada irtiotto arjesta ja palautua töistä. Lomapäiviä kertyy työssäoloehtojen mukaisesti, jotka käytännössä vaativat säännöllistä työssäkäymistä.² Määräaikaisissa ja nollatuntityösopimuksissa tällaista lomakertymää ei synny, koska työtä ei tehdä välttämättä säännöllisesti, jolloin työssäoloehto voi täytyä. Tässä tutkimuksessa selvisi, että useammalle työnantajalle työskentely oli vaikeuttanut loman kerryttämistä. Monessa osa-aikaisessa työsuhteessa ei ole näin ollen mahdollisuutta vuosilomiin ja tätä kautta töistä palautumiseen. Vastaavasti lomat voi myös suunnitella itse määriteltävälle pätkälle, jolloin töitä ei ole tarjolla, kuten useampi haastateltavista kertoi tekevänsä. Tällöin lomat jäivät palkattomaksi, koska ne tapahtuivat töiden ulkopuolella.

Työsuhteiden kesto on ollut jotain noin muutamasta viikosta muutama vuoteen. Sillonki ne on ollu määräaikasia tai muuta pätkätyötä. Mut ei mulla oo koskaan ollu palkallista kesälomaa tai muutakaan lomaa. -- Ei oo sellasta, eikä pysty suunnittelee esimerkiksi tai hankala suunnitella, ellei sit oikein pidä kiinni, et okei, koska mulla on loma. Mut sit voi olla, et sitte kokonainen projekti jää sivuun, jos haluaa pitää vaikka viikon lomaa.

Ville, 47 v, Helsinki, kulttuuri- ja opetusala

² Esimerkiksi kaupan alan työehtosopimuksen (PAM) mukaisesti työntekijälle kertyy vuosilomaa tämän työskennellessä kuukaudessa vähintään 14 päivää. Mikäli 14 päivää ei täyty tai täytty epä säännöllisesti, tulee työntekijän tehdä vähintään 35 tuntia töitä kuukaudessa loman kerryttämiseksi.

Se vaihtelu on, mä oon tykänny siitä. Mut toisaalta eipä oo ollu mitään semmosta paikkaa, ei siel kulttuurialal esimerkiks oo semmosii paikkoja myynnissä tai muualla, missä vois olla sataprosenttisii työpaikkoja. Ne organisaatiot, jolla mä teen, niin niissä tarvitaan, sitä työtä on sen verran kuitenkin, ettei voi pitää kokoaikasena. Sit mä oon tavallaan ollu sen kans ihan OK. Kun tää sopii täl hetkel mulle, et eihän siit lomapäivii kerry, mutta sitten on tavallaan myös se vapaus siihen tekemiseen. Kyl mä aina välil katon jotain, et jos olis jotain semmosta kokoaikasta.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Lomat koettiin merkittäväksi tavaksi virkistäytyä ja ladata akkuja. Erityisesti henkisesti tai fyysisesti kuormittavassa työssä lomia pidettiin tärkeinä, jotta työssäjaksaminen pysyi yllä. Eräs haastateltavista oli juuri saanut vakituisen työsopimuksen työpaikasta, johon teki aiemmin määräaikaista osa-aikatyötä, ja hän odotti tulevaisuudessa erityisesti mahdollisuutta pitää lomia työvuoden aikana. Eräs haastateltava kertoi pitävänsä nykyään kesän palkatonta vapaata, kun töitä alalla ei ole. Tämä tarkoitti säästöillä ja mahdollisesti ansiosidonnaisella elämistä, mikäli tuen kriteerit täyttyivät ja sitä myönnettiin. Eräs haastateltava kertoi, että hänen osa-aikaisuutensa takia työnantaja ei ollut sallinut palkattomia vapaita eikä luvattua määrää viikonloppuvapaita. Lomat ja vapaapäivät eivät siis haastateltavien mukaan ole itsestäänselvyys osa-aikatöissä.

Mää voisin pittää palkattomia vappaita ja sitten näitä TESin mukasia, on mulla se oikeus niihin TESin mukasiin, näihin tämmösiin viikonloppuvapaisiin kerran kuussa. Mutta koska mä oon juuri ja juuri osa-aikanen, niin mä en, ne ois ollu minulle palkattomia. Siinä vaiheessa kun ne leikkaukset astu voimaan, niin mä en oo pystyny pitämään palkattomia vapaita ollenkaan. Niitä ei pysty pitämään, koska ei talous kestä sitä. Sillai ne mennee, päivä kerrallaan.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Osa-aikaiset työsuhteet vaikuttavat myös sairaslomiin. Esimerkiksi yksi haastateltava kertoi, kuinka hänen alallansa töissä käyminen sairaana on normaalia. Kyseiselle alalle tyypilliset määräaikaisten työsuhteiden johtavat siihen, että työssäoloajan laskenta alkaa usein alusta. Ensimmäisen kuukauden aikana sairauspäiväraha on vain puolet täydestä, mikä saa monet välttämään sairaspäiviä ansionmenetyksen pelossa. Myös keikkatyötä tehdessä sairastelu voi johtaa toimeentulon heikkenemiseen, mikäli työvuoroja ei voi sairauden takia ottaa vastaan. Työvuoroista, joita ei ole kirjattu työntekijälle, ei luonnollisesti makseta palkkaa sairaspoissaolon ajalta. Pitkät poissaolot tai kieltäytymiset töistä voivat myös johtaa keikkatöissä ajatuksiin siitä, että työntekijä "unohdetaan", eikä tälle enää tarjota työvuoroja jatkossa.

Ja sit ehkä sillo jossai vaihees oli vähä sellanen ajatus, et jos et sä tee kaikkee, mitä pyydetään, ni sit ne aattelee, et mä oon laiska tai että ne pyytää jonku muun ja sit mulle ei enää tarjota niit keikkavuoroj, mut eihän se nii oo.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Osa-aikatyö haastoi myös omaa jaksamista työn ja vapaa-ajan epäsäännöllisyyden takia. Epäsäännölliset tulot aiheuttivat monen talouteen epävarmuutta kuukaudesta toiseen. Sosiaaliturvalla oli merkittävä vaikutus toimeentulossa, koska se auttoi kattamaan monen taloudessa asumismenoja, laskuja sekä muita perustarpeita. Sosiaaliturva koettiin myös osin puutteellisenä, koska sen piirissä ei tunnusteta riittävästi osa-aikatyön vaihtelevia tuloja.

Työntekijöiden suojautumis- ja selviytymiskeinot

Tähän asti on käyty läpi erilaisia haasteita, joita osa-aikatyötä tekevät kohtaavat. Tässä luvussa tarkastellaan, mitkä asiat puolestaan tukevat haastateltavia heidän arjessaan. Oman työn merkityksellisyys sekä mieluisuus tasapainottivat selvästi osa-aikatyön haittapuolia. Erityisen suurena voimavarana lähes kaikilla toimi perhe- ja ystäväpiiri sekä muiden sosiaalisten suhteiden tuoma tuki. Harrastukset ja muut vapaa-ajan aktiviteetit toimivat keinona palautua ja saada ajatukset pois arjen huolista. Mikäli haastateltavalla oli mahdollisuus lomamatkoihin tai muihin vapaa-ajan aktiviteetteihin, pidettiin näitä tärkeänä tukena jaksamisessa. Töissä työn tekemistä tuki mukava ja kannustava työyhteisö sekä reilu esimies. Moni osa-aikainen ymmärsi niitä, jotka valitsivat työttömyyden osa-aikaisuuden haasteiden sijaista, vaikka työttömyys nähtiin taloudellisena ja sosiaalisena uhkana.

4.1 Työn mielekkyys motivoi

Lähes jokainen haastateltava koki työnsä itselleen mielekkääksi. Osa koki työnsä mielekkyyden ohella merkittäväksi ja tärkeäksi. Vain yksi haastateltava kertoi, että on nykyisessä työpaikassaan vain työstä saatavan toimeentulon takia. Hänellä oli kuitenkin mieluisan alan opinnot lähitulevaisuuden tavoitteena. Työn mielekkyyttä pidettiin erityisen tärkeänä syynä sille, miksi halusi jatkaa nykyisessä työpaikassa itselle riittämättömistä työtunneista huolimatta. Kokemus siitä, että ala oli oma ja työ edes jossain määrin miellyttävää, lisäsi työn imua ja jaksamista pitkinäkin päivinä.

Mä jotenkin koin osittain sitä, että joo, tietenkin tehään hommaa rahan takia. Mut että suurimmaksi osaksi sitä tehään sydämellä ja sen vuoksi, että siitä tykkää siitä työstään ja niistä työkavereista ja semmosesta. Huonoina päivinä ne työkaverit antoi tosiaan niin paljon enemmän kuin se palkka, tavallaan. Ehkä oli enemmänkin niin, että, no, nyt tuli tienattua taas muutama euro, muutama kymppi, mut että tuli oltua jossakin ja tehtyä jotakin.

Petra, 31 v, Raahen kaupunki, kauppa-ala

Ku mä oon keikkailu nois paljo ja on kivat työporukat tai se koko työtiimi on tosi ihana ja johtajat, niin ei oo ikinä semmone, et se ois väsyttävää. Itse asias se on iha kivaaki tai siis sillee, et on vaihtuvuutta paljo.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Työn mielekkyys herätti osin myös ristiriitaisia tunteita. Useampi haastateltava oli sitä mieltä, ettei voinut tai halunnut antaa työlleen riittävästi, koska työpäivä tai -viikko tuntui usein loppuvan kesken osa-aikaisuuden takia. Haastateltavat pitivät harmittavana sitä, että palkkataso sattui olemaan juuri itselle mieluisalla alalla matala. Palkkaa tärkeämpänä he pitivät kuitenkin mielekästä työtä ja työyhteisöä. Joitakin haastateltavista harmitti se, etteivät he kyenneet sitoutumaan työpaikkaan haluamallaan tavalla, esimerkiksi koko-aikatyön kautta, koska lisätyötunteja ei vain yksinkertaisesti ollut tarjolla. Osa-aikatyön harmittavista puolista huolimatta kaikki haastateltavat pitivät nykyistä työtään tyydyttävänä sen hetkisten työllisyysmahdollisuuksiensa valossa.

Tiistaina lähtee töistä, nii sehän on hyvää viikonloppua työkavereille. Itellä se kyllä laski motivaatiota välillä, et en mä jaksanu aina kuunnella, jos ne puhu loppuviikosta. Maanantaist keskiviikkoon oli siis se työ. Jos ne puhu torstai- ja perjantaisioista, niin mä en jaksanu kuunnella. Ohan se vaikea muuten. Kyllä se laski sitä työmotivaatiota. Jotenki tuli semmonen, että täällä sitä nyt tehdään näitä töitä. Teen töitä, mut en ajatellu niitä tai en yrittänykään mitenkään ehdottaa mitään tai kehittää mitään et se oli vähän pakkopullaa.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Et sinänsä kyl se työ tekee sen se työilmapiiiri tai ne ihmiset, se on, ja myös ne asiakkaat. Jos ois mahdollista, niin tekisin jotain ihan muuta. Kun ei tääl oo töitä. Kyl mul on tarkoituksena lähteä kouluun, ajattelen, että haluan pois kaupan alalt, ja sit silleen, että haluaa pois, ylipäättänsä tollasen, et se, että pääsis kokoaikaseen. Mut tällä alalla, kun sie et pääse ja sit ku tääl ei oo töitä.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

4.2 Työyhteisö voimavarana työpaikalla

Työn mielekkyyttä lisäsi työn luonteen lisäksi mukava työyhteisö. Työyhteisö toimi monella työpaikalla voimavarana, joka auttoi ohittamaan työsuhteen negatiiviset puolet. Esimerkiksi ravintola-alalla työskentelevä haastateltava kertoi, kuinka pitkät ja raskaat työpäivät soljuivat nopeasti eteenpäin, koska työpaikalla vallitsi vahva yhteishenki. Lisäksi moni haastateltavista kertoi, että työkavereiden kanssa saattoi vitsailla ja purkaa työssä sekä omassa elämässä turhauttavia asioita huumorin kautta. Usein samassa tilanteessa olevat työkaverit toimivat tärkeänä vertaistukena töissä jaksamisessa. Selkeän työyhteisön puute tai konfliktit työpaikalla vähensivät työntekijöiden motivaatiota työtä kohtaan.

Mutta ihana mennä nytkin kun alkaa [työpaikassa 1], ni just kirjotin sinne et, kuinka ihana olla takasin. Et mä en oo nähny teit puoleen vuoteen, ihana tulla kattoo teitä ja olla teidän kanssa. Ja sitten [työpaikassa 2] on oma porukka ja siel [työpaikassa 3] on oma porukka. [Työpaikassa 4] on oma porukka. Et sen sijaan, et olis yks työyhteisö, mihin kuuluis, niin sit on monta. -- Niin, sit vaan ehkä jatkaa siitä, mihin viimeks jäi. Se on ehkä semmost rikkautta, tai mä koen, et se tuo rikkautta, että on monessa työporukassa.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Oli tosi paljon voimavaraa siitä. Ja jokaisella on päiviä joskus, ku se työ ei nappaa tai ei huvita, mutta ku jotenki sinne työpaikalle pääsi ja näki jonkun kivan työkaverin vaikka, niin sit siitä työpäivästä tuli ihan mukava. Ja monesti työkavereitten kanssa sanottiin, että oi, että mä katoen listasta, että sä oot tulossa töihin, että jes, että nyt on kiva vuoro ja kivat tekijät tai jotakin.

Petra, 31 v, Raahen, kaupan ala

Myös esihenkilöillä oli vaikutusta siihen, millaiseksi työpaikka koettiin. Reilu ja ymmärtäväinen esihenkilö oli monelle tärkeä syy pysyä nykyisessä työpaikassa. Mahdollisuus joustamiseen tuki jaksamista. Tällöin työntekijän ei tarvinnut miettiä, tulisiko työpaikka vastaan haastavan elämäntilanteen sitä vaatiessa. Tämä vähensi monella stressiä siitä, olisiko heillä "varaa" kieltäytyä lisätöistä.

Osalla haastateltavista suhde esihenkilön kanssa ei ollut yhtä mutkaton. Tällöin kieltäytyminen työvuorosta saattoi johtaa siihen, että lisätöihin ei enää pyydetty tai vuoroissa ei enää jatkossa joustettu. Osa nosti esiin sen, että töissä ei voinut olla täysin oma itsensä, kun esihenkilön suosio vaikutti myös työsuhteen jatkomahdollisuuksiin. Muutamat kokivat, että työtuntien määrään vaikutti, miten hyvissä väleissä he olivat esihenkilön kanssa. Mikäli työyhteisö oli mukava, se auttoi ohittamaan hankalan suhteen esihenkilön kanssa.

Mut tuolla, ku kaikki on niin hyväl fiiliksellä, ei siel tuu niinkään tommosii juttui. Et sulaudutaan hyvin yhteen ja ollaan yhtä suurta perhettä.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Meil oli niin hyvä porukka. Siel oli pari tämmöstä lähiesimiestä tai esihenkilöä, jolle mä juttelin ja kyllä ymmärsi, mut ne kyl yritti parhaansa saada mulle niitä töitä lisää.

Mika, 60 v, Turku, kirjastoala

Mut kokonaisuutena tykkään työstäni. Et en sen takia oo mihinkään vaihtamassa. Ihanat työkaverit tuol työpaikas, mis mie oon. Meil on tosi hyvä ilmapiiri. Niin sekään ei oo semmonen, et sie haluisit välttämättä... Jos ois töissä vaik huono olla työkavereitten suhteen tai jotain, ehkä sitä mieltis tarkemmin. Mutta ku siel on hyvä olla, niin... Vaik ois vähän vitutusta ilmassa [naurahtaa], niin työkaverit tukee sit kuitenkin sen. Ja kun lapset tulee jotain kivaa juttelemaan ja pyytää apua ja... Niin kyl se tuntee olevansa tärkeä. Kyl se auttaa. Paitsi palkkapäivänä [naurahduksia]. Se on sit asia erikseen.

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

4.3 Sosiaalisten suhteiden ja vertaistuen merkitys

Työyhteisön tuoman tuen lisäksi monelle suuri voimavara löytyi omasta perhe- ja ystäväpiiristä. Perheen ja ystävien kanssa vietetty aika koettiin palauttavaksi ja mieluisaksi vapaa-ajan tekemiseksi, mikä auttoi jaksamaan vaikeissakin elämäntilanteissa paremmin. Ajanvietto keskittyi arkisiin ja usein ilmaisiin aktiviteetteihin. Tämän lisäksi mieluisia olivat erilaiset ruokailuun ja kulttuuriin liittyvät tekemiset. Useampi matkusteli kotimaassa, mutta toivoi, että joku päivä olisi varaa myös ulkomaanmatkalle. Matkailu vaati säästöjä, joita arjen yllättävät menot saattoivat kuluttaa. Lemmikit olivat monelle myös tärkeä ilonlähde arjessa.

Ja, vaiks nyt rahaa ei oo tai rahaa ei ole niin paljon kun vois olla, mul on kuitenkin aika rikas elämä muuten. Et on se perhe ja on ystäviä ja asioit, mitä tykkää tehdä ja pääsee vähän kattoon maailmaa [naurahtaa] Suomen sisällä.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Se on ikävä tosiasia, ja sit et kaikki on noussu ja hinnat nousee ja sit kuitenkin kaikkest vähän säästetään ja kaikkee lasketaan. Mutta kyl mul silti on hyvä elämä. Paljo ystäviä, niin ku tärkeimmät, sanotaanko näin. Ollaan terveitä. Kuitenki henkinen tasapaino ja semmone hyvä olo ja on ihmisii ympärillä ja paljo läheisii. Pääasiat, sanotaanko näi, on hyvin. Terveyttä nyt ei saa ees rahalla. Ehkä se on kuitenkin se tärkein tässä.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Mul on pari hyvää kaveria tuolta työpaikasta. Heidän kanssaan, ku heil on samanlaiset tilanteet, niin me ollaan se semmonen, mitkä tsempataan sitte toisiamme. Se on, meil on WhatsApp-ryhmät ja nää, että jos tulee sellanen tiukka paikka, ni sit vaan sinne viestiä ja tavataan. Et semmonen auttaa jaksamaan, tavallaan se ajatus, että en ole yksin tässä tilanteessa, että on paljon muitakin.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Sosiaaliset suhteet ja tapahtumat koettiin erittäin tärkeiksi ja hyvinvointia tukeviksi. Perhe ja ystävät toimivat monelle myös tukena sekä keskusteluapuna taloudellisen niukkuuden ja työelämän haasteiden keskellä. Hankaluuksien jakaminen sekä tilanteesta puhuminen kevensi monen haastateltavan mielestä stressiä. Lähipiirin lisäksi muutama oli saanut ammattimaista keskusteluapua joko julkisesta terveydenhuollosta tai kolmannelta sektorilta, esimerkiksi omasta seurakunnasta. Ammattiapua saaneet haastateltavat olivat kokeneet avun erittäin hyödylliseksi. He olivat myös kertomansa mukaan tienneet, mistä apua hakea. Ammattituen saaminen vaati siis myös osin tietoa siitä, mistä ja miten sitä hakea.

Mul on yks työkaveri, jol on samat ongelmat. Täs harva se päivä me puhutaan tästä aiheesta, mut toisaalta se jakaminen auttaa siinä. -- Ja kaikkia tämmösiä ihania ystävyssuhteita, jotka on varmaan ollu suurin tekijä täs kaikkes jaksamises ja elämänhalun säilymises ja kaikkes. Ja tosiaan tää mun vakaumus, mikä on vahva.

Maria, 58 v, Lapua, hoiva-ala

Joutuu Kelan sivuilta ettimään ite. Mutta sit ku mä kuulun Facebookissa siihen työttömyysryhmiin ja näihin tälläsiin, siel aika hyvin ihmiset linkkailee niitä, että tiesittekö tälläsestä ja näin. Sitä kautta oon saanu aika paljon tietää. Kyl se on, jos ihminen joutuu ite, jos on vaikka yksinäinen ihminen ja joutuu hirveesti selvittämään näitä, ni se vie myöskin voimii. Siinä mieles kannattaa verkostoituu jollain tavoin.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

4.4 Työn joustavuus jaksamisen tukena

Yhdeksi osa-aikatyön mieluisammaksi piirteeksi nousi sen joustavuus kokoaikatyöhön verrattuna. Moni piti työviikkojen ja -päivien vaihtelevuutta luonteelleen sopivana. Osa taas kuvaili olevansa tottunut epäsäännöllisyyteen, koska muita vaihtoehtoja alalla ei ollut. Muutama kertoi kaipaavansa enemmän säännöllisyyttä. Jokainen haastateltava piti osa-aikatyön tuomaa mahdollisuutta pitää pidempiä vapaita työvuorojen välillä positiivisena. Pidemmät vapaat ja lyhyemmät työpäivät tarjosivat näin enemmän aikaa palautua töistä sekä viettää aikaa läheisten ja harrastusten parissa. Tilanne myös tuki toipumista erilaisista terveyshaasteista.

Siihen [työn epäsäännöllisyyteen] on jo niin tottunu, et ei nää sellasta toista vaihtoehtoo.

Ville, 47 v, Helsinki, kulttuuri- ja opetusala

Et nyt varsinki tää viimeinen paikka, mis mä olin, se oli tosi joustavaa. Et painettiin kyllä pitkiäkin päiviä, mut et sit pysty joustamaan joistaki päivistä, että pääsi vaik aikasemmin lähtemään tai just et sai vapaapäivän jolleki viikol, mis oli ihan älytön tuntimäärä. Kyl siel sitä joustooki oli.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Itse asias näinhän on enemmänki vapaa-aikaa ku sit vaikka palkkatöis ollessa. Nythän tälle keikkalaisena on onnellinen puoli se, et vaikka voit tehdä tosi paljo yövuorokeikkoi, mistä sä sit kuitenkin periaattees muutamal päivällä saat saman rahan ku vaikka muutamast tai siis neljäst aamuvuorosta.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Osa haastateltavista piti luonteelleen sopivana sitä, että elämää ei pystynyt suunnittelemaan pitkälle tulevaisuuteen työn epäsäännöllisyyden takia. He kokivat keikkatyöskentelyn tai projektiluontoisen työn sopivan hyvin itselleen. Eri paikoissa tai eri aikoihin työskentelyn katsottiin tuovan virkistävää vaihtelua sekä vapautta työn tekemiseen. Lomat saattoi sijoittaa sellaisiin väleihin, jolloin töitä ei ollut tarjolla. Myös terveyshaasteiden tai muiden elämässä tapahtuvien muutosten keskellä osa-aikatyön tuomaa joustavuutta pidettiin mieluisana ja elämän suunnittelua helpottavana. Tällöin hankaliin elämäntilanteisiin pystyi keskittymään paremmin, kun töitä ei tarvinnut miettiä muiden murheiden ohella.

Täs on taas se hyvä puoli, et sä voit sanoa työnantajalle, et sori mä en nyt pääse, nyt sä joudut kysyä jonku muun. Et se hyvä puoli täs on, ku saa ite päättää sen, et koska sä oot töissä. Mut toki se on aina, se näkyy palkasta, et jos oot vähemmän töissä, se näkyy heti.

Jenni, 35 v, Säkylä, ravintola-ala

Enkä mä nytkään haluu olla se, joka kerää hirveesti rahaa, ja sitten eläkkeellä jotenkin nauttii siitä elämästä. Elämästään pitää nauttii sillon, joka päivä. Ja se vapaa-aika, minkä sitten osa-aikaisuus mahdollistaa, niin siitä saa sitä vapaa-aikaa. -- Ja koska tää on ehkä vähän semmosta itse aiheutettua osa-aikaisuutta, niin mä ehkä nään sen jotenkin positiivisemmin, vaikka se on työlästä ja vaikka ei ookaan niin paljon rahaa. Mutta oon mä tottunut siihen, ettei koskaan oo ollu niin paljon rahaa, niin sit ei myöskään osaa kaivata semmosta, mitä sillä rahalla tekee.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

4.5 Halu tehdä töitä työttömyyden sijaan

Moni haastateltava pohti ristiriitaa osa-aikatyöskentelyn ja työttömyyden välillä. Useat heistä olivat sitä mieltä, että työttömänä käteen saatava summa oli lähes sama kuin osa-aikaisena saatava pieni palkka. Työttömyydessä erona oli vain se, että rahan eteen "ei tarvinnut tehdä mitään". Heitä, jotka valitsivat työttömyyden, ymmärrettiin, koska osa-aikaisuudesta johtuvat toimeentulohaasteet, stressi sekä mahdolliset huonot työolot koettiin aika ajoin todella raskaina. Haastateltavat kertoivat ymmärtävänsä, että elämäntilanne saattoi vaikuttaa yksilön kykyyn tehdä töitä. Hankalassa elämäntilanteessa helpompi vaihtoehto saattoi olla työttömyys osa-aikatyön haasteiden sijasta. Myös sosiaaliturva ja sen hakeminen koettiin työttömänä yksinkertaisemmaksi kuin osa-aikatyötä tehdessä, jolloin tulot olivat epäsäännöllisempiä.

Eihän vaikka kevätkaudella jos mä teen jotain 20, 40 tuntii, ni sit on et ihan sama, vaik mä en tekis näit töitä, koska mä saisin sen sovitellun ansiosidonnaisen joka tapaukses. Siel ei oo suojaosaa, et se on tavallaan +/-0. Sit ainoa, mikä kannustaa työntekoon sillon, on, että mul on ne hyvät työystävät siellä, ja että pääsee sen kulttuurin ja pariin ja pääsee tekemään niit mielenkiintosii

asioita. Mut, ja ehkä karttuu eläkettä. Mut et muuten rahallisesti se on ihan yks ja sama, oonks mä siellä vai en, koska sama raha tulisi vaan toista kautta, koska niit työtunteja on niin vähän.

Kaisa, 42 v, Helsinki, tapahtumatuotanto ja opetusala

Meiän työsopimuksessahan lukee jo heti alun perin, että meillä luvataan 20 tuntia töitä per viikko. Aina ollaan saatu enempi, mitä mul on täällä ollu. Ja jos minulle sanottais, et saan ens vuon 20 tuntii, niin sit mie sanoisin heippa. En rupeis missään tapaukses 20 tunnilla tekee töitä. Sit mä ottaisin karenssit ja kaikki vastaan ja ettisin jotain muuta. Koska eihän se riitä mihinkään. Paha mieli vaan tulee.

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Ei oo semmosia tukiverkkoja tosiaan, että tuntus, että susta pijettään oikeesti huolta, että sinä kuulut tähän yhteiskuntaan, ja et jos sulle käy näin, niin kuitenkin susta otetaan koppi ja sulla on tämmösiä mahdollisuuksia. Aika törkeetä, että tämä on viety poikkeen. Ja sitten syytetään siitä, että ihmiset on vaan, että ne haluaa kotona maata ja sohvilla, että ne saa saman tekemättä mittään, mikä ei todellakkaan pidä paikkaansa. Minä en ymmärrä, miks semmosia valheita levitellään, koska ne on täysiä valheita. Aina kuitenkin on saanu, minä ainakin oon saanu aina työssä kuitenkin paremmin rahhaa ja tienannu. Ja muutenkin mukavampi.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Mutta ku ei millään viittis sit taas lähteä tai joutua siihen linjalle, et joutuis sitä toimeentulotukee hakemaan. Se on niin stressaavaa. Kyl mä sanon, että kyl ihminen mieluummin olis töissä, vaikka sitten osa-aikasenakin, mut kuitenkin, että se olis säännöllinen se tulo. Tää on hirveen tuulista tällä hetkellä tää koko systeemi.

Anne, 62 v, Lahti, erityiskaupan ala

Haastateltavat löysivät useita työntekoa tukevia argumentteja. Työttömänä kotiin jäämistä kuvattiin passivoivaksi. Moni koki, että töissä käyminen edes pari kertaa viikossa aktivoi heidän oloaan ja helpotti tätä kautta muuta elämää. Mikäli työpaikalla odotti mukava työyhteisö, se kannusti työssäkäyntiin. Eräs haastateltava kuvaili, kuinka hän usein odotti työvuoroja, joissa pääsisi näkemään hyviä työkavereitaan. Nämä työkaverit olivat muodostuneet hänelle tärkeäksi osa sosiaalista elämää, johon työpaikan menetys oli muodostanut ison loven. Töissä käyminen tuki monen mielestä heidän mielenterveyttensä. Terveys tuli kuitenkin ensin, ja moni kertoi, ettei olisi uhrannut sitä epämiellyttäväksi, erittäin raskaaksi tai hankalaksi koetun työn takia. Työttömyys näyttäytyi tällaisissa tapauksissa työllisyyttä mieluisampana vaihtoehtona.

Se on vähän silleen, et pitäis tehdä enemmän töitä, mut kun siin ei oo mitään järkeä. Mutta ulosotto vie kaiken mitä sä teet, et jos mie saan uudestaan burnoutin, niin ei mitään järkeä, niiku tappaa itteään tolla hommal. Eikä se nyt ookaan niin mielekästäkään.

Suvi, 42 v, Kouvola, kaupan ala

Ku ennen on saanu tienaa 300 euroo ilman, et se vaikuttaa mihinkää, ni nykyäänhän kaikest vähennetään se puolet, ja mun käsittääkseni se on kuitenkin bruttotuloista, mut enhän mä niit bruttotuloja saa. Mähä saan vaan neton. Niin on siel siis semmosii porsaanreikii, et mä oon välil sanonuki suoraa, et tyhmähän mä oon, ku mä teen töitä.

Laura, 37 v, Karkkila, sosiaaliala

Takavuosinahan oli, joskus sillon muutamia vuosia sitten hyvinä aikoina, sillonhan ei tarttenu pelätä. Työsuhteet oli monesti määräaikasia, ja jos mää tiesin, että mää jään työttömäks, niin pää pystyin luottamaan oikeesti, mulla oli turvallinen olo, mää tiesin, että mä vähintään saan, no jonkunlaisen sen työttömyyskorvauksen, jolla kuitenkin vielä tuli toimeen. Asumistukee kenties. Plus sitten se että siel oli aina takaporttina se, että jonkunlaisen palkkatukityöpaikan sai aina ja varmasti. Jossain vaiheessa sai. Ihmisethän sitten kun ne tarpeeks pitkään, mä en muista kuin pitkään se oli, joutu olemaan työttömänä, ni sitten viimeistään sen sai. Sillä pääs jonnekin sitten, ja taas mentiin. Tai sitten mää voin lähtee ammatillisiin opintoihin, ja siinäkin se talous pysy kunnossa ja sen pysty hoitamaan. Mut nyt mitään näitä takaportteja ja tukiverkkoja ei ole olemassa, mihinkä laskea.

Juha, 58 v, Iisalmi, kiinteistöala

Työstä saatava palkka toimi myös kannustimena. Vaikka palkka saattoi olla pieni, tuntui se erilaiselta itse tienattuna kuin tulonsiirtojen muodossa. Monet kokivat, että yhteiskunta leimasi työttömyyden "kunnollisen tekemisen" puutteena ja toimettomuutena. Työttömyys nähtiin stigmatisoivana sekä muusta yhteiskunnasta eristävänä. Eräs haastateltava kuvaili työttömyyttä ja jo työttömyyden uhkaa "muista ihmisistä ulkopuolistavana" kokemuksena. Erityisesti haastateltavat, joilla oli alaikäisiä lapsia tai velkaa, näkivät työttömyyden ja kuukausittaisen palkan puutteen isona uhkana taloudellisesti. Haastateltavista moni kuvasi, kuinka jäisi ilman töitä "täysin tyhjän päälle". Työn tekeminen pienilläkin tunteilla oli työttömyyteen verrattuna "pienempi paha", vaikka palkkaköyhyys osa-aikatyössä oli kaukana "ruusuilla tanssimisesta".

Samaahan sitä tietysti toivois tuolt hallitukselta ja tuoltakin sitä arvostusta. Sieltä asti tuntuu, et se arvostus... Työtä myökin tehään, kenel on pieni palkka ja pienet tuntimäärät ja... Ymmärrän, et osaa varmaan lusmuilee eikä tee töitä valtakunnallisesti, ku ajatellaan muitakin ammatteja. Mutta kyl meist suurin osa haluaa tehdä töitä. Haluu ansaita sen rahan. Mut ku ei oo sitä mahdollisuutta. Tai jos niin ku nytten, et siun rahat ei riitä mihinkään. Sie saat sen saman rahan työttömänä. Niin kyl mie ymmärrän niitä ihmisiä. Miks sie meet töihin, kun sinua ei arvosteta edes sen verran, et sie saat enemmän palkkaa kuin työttömyyspäiväraha. Niin.

Saara, 54 v, Lappeenranta, opetusala

Näillä pelisäännöillä, mitkä nyt hallitus on laittanut eteen, niin ei se jumalauta kannusta kovinkaan, motivoi ihmistä tekemään sitä työtä. Käteen ei jää kun ehkä jonkun verran enemmän kun jos ei tekis töitä. Jos vaan ajankäyttö, niin ku mä oon tossa kertonu, niin kaikki se voi vaikuttaa siihen motivaatioon. Ei se voi olla näin ja kun niitä uusia työpaikkoja ei synny. Ei millekään alalle. En mä ihmettele, ettei ihmiset jää alalle tai kieltäytyy niistä osa-aikatoista, kun lisätyöt tietenkin vaikuttaa heidän kaikkiin sanktioihin.

Mika, 60v, Turku, kirjastoala

Se on se 300 euron, se on tosi paljon. Ja sitte kun siin on just se, että se antaa ihmiselle, kuka on kotona, niin just semmosta, et tuntee itensä niiku hyödylliseksi. Jos tilanne on nyt se, että sun ei kannata lähtee, sä mieluummin makaat kotona ku se, että lähet edes tekee sen yhen vuoron viikossa. Ni minusta se on ihan helvetin järjetöntä, puhumattakaan jostain lapsikorotuksen [poistamisesta], koska yksinhuoltajat, heille on tärkeä se lisää.

Suvi, 42v, Kouvola, kaupan ala

Erilaiset suojautumis- ja selviytymiskeinot olivat tärkeitä ja tukivat haastateltavien jaksamista arjessa. Vaikka osa-aikatyön aiheuttamat haasteet tuntuivat välillä vievän ison osan elämästä, ystävät, perhe ja lemmikit kotona tasapainottivat monen hyvinvointia. Myös harrastukset ja kulttuuritapahtumat olivat monelle tärkeitä. Työpaikalla iso tuki oli hyvät työkaverit sekä reilu esimieshenkilö. Työnteon mukana tuoma yhteisö, rutiinit elämään ja taloudellinen turva nähtiin houkuttelevampana vaihtoehtona kuin työttömyys.

Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu osa-aikaisten työntekijöiden kokemuksia heidän työllisyystilanteestaan ja toimeentulostaan SAK:n aloilla. Aihetta on lähestytty ja ilmiötä käsitelty osa-aikatyötätekevien arkisten kokemusten kautta. Tässä tutkimusraportissa on vastattu tutkimuskysymyksiin, mistä syistä osa-aikatyötä tehdään SAK:laisilla työntekijäaloilla vuonna 2025, ja minkälaisia positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia osa-aikatyöllä on työntekijöiden hyvinvoinnille.

Haastateltavat kokivat, että työmarkkinoilla ei yleisesti ottaen ole tällä hetkellä riittävästi kokoaikaisia työpaikkoja tarjolla. Osa-aikatyö on myös syvästi rakenteellista, sillä koska monilla aloilla ei lähtökohtaisesti kokoaikatöitä tarjolla. Osa-aikatyö on yleistä erityisesti eri palvelualoilla sekä aloilla, joissa myös vuoro- kausi- ja projektiluontoinen työ on vakiintunutta. Haastateltavien mielestä huono taloustilanne näkyi työnantajien säästöinä, joiden takia vakituisten ja kokoaikaisten työpaikkojen määrä on vähentynyt entisestään. Vakituiseen ja kokoaikaiseen työvoimaan ei haluttu työnantajien puolesta panostaa, sillä tehokkuus ja voitontavoittelu on kasvanut työntekijöiden asemaa merkittävämmäksi. Tämän koettiin kasvattaneen osa- ja määräaikaisten työsuhteiden yleisyyttä työmarkkinoilla.

Osa-aikatyön tekemisellä oli merkittäviä seurauksia työntekijöiden elämään. Suurimmat haasteet painottuivat toimeentuloon ja taloudelliseen pärjäämiseen. Haastatteluissa nousi esiin kokemukset siitä, että osa-aikatyöstä saadulla palkalla ei yksinkertaisesti elä. Usealla työtuntien määrä vaihteli ja niitä oli liian vähän, mikä johti epäsäännölliseen ja riittämättömään palkkaan. Palkasta ei jäänyt perustarpeiden jälkeen ylimääräistä, jota olisi voinut vapaasti kuluttaa. Sen sijaan palkka kului lähtökohtaisesti kokonaan laskuihin. Osa haastateltavista pystyi helpottamaan tilannetta säästöillä tai lainaamalla rahaa, jotta perustarpeet sai katettua silloinkin, kun taloudellisesti teki tiukkaa.

Riittämätön palkka aiheutti monelle ylimääräistä stressiä sekä huolta pärjäämisestä. Stressi toimeentulosta koettiin vaikuttavan terveyteen negatiivisesti. Pieni palkka vaikeutti omasta hyvinvoinnista huolehtimista, koska monella ei ollut varaa esimerkiksi harrastuksiin tai muihin hyvinvointia tukeviin aktiviteetteihin. Osa koki rahastressin niin kokonaisvaltaiseksi, että toimeentulohuolista ei päässyt irti edes mieluisen tekemisen kautta. Lomat sekä muut irtiotot arjesta eivät olleet epäsäännöllisessä osa-aikatyössä itsestäänselvyys tai välttämättä edes mahdollisia. Työn epäsäännöllisyys teki lomista ja muusta vapaa-ajasta monelle epäsäännöllistä, minkä ei koettu tukevan töistä palautumista. Työvuorot olivat usein epäsäännöllisiä ja niistä saatettiin ilmoittaa lyhyellä varoitusajalla, mikä aiheutti haasteita arkirytmien luomiseen ja elämänhallintaan.

Riittämättömän palkan takia moni tarvitsi sen oheen sosiaaliturvan eri muotoja, kuten asumis- tai toimeentulotukea sekä erityisesti soviteltua työttömyystukea. Sosiaaliturva koettiin tärkeäksi tueksi ja toimeentulon edellytykseksi, mutta myös puutteelliseksi osa-aikatyön epäsäännöllisten tulojen aiheuttamien tuloloukkujen takia. Nykyisen hallituskauden sosiaaliturvan heikennykset eli tulorajojen nostot, eri lisien poistot sekä saantiehtojen muutokset olivat aiheuttaneet usealle haastateltavista tukien eväämistä tai niiden määrän huomattavaa laskua. Sosiaaliturvan hakeminen ja eri viranomaisten kanssa asioiminen koettiin monimutkaiseksi, hankalaksi ja osin myös epäinhimilliseksi prosessiksi.

Haastateltavat kokivat, että osa-aikatyölle tyypilliset alat ja ammatit kärsivät yhteiskunnassa arvostuksen puutteesta. Sosiaaliturvan leikkaukset nähtiin kohdistuneen erityisesti pienituloisiin, joita suurin osa osa-aikatyöntekijöistä on. Leikkausten todettiin osuneen jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin, kuten lapsiperheisiin, yksinhuoltajiin sekä yksineläjiin. Taloudellista ahdinkoa vaikeutti sosiaaliturvan heikko kyky tunnistaa epäsäännölliset tulot, jotka ovat osa-aikatyölle tyypillisiä. Myös tukien saaminen, joista erityisesti toimeentulotuki, koettiin haastaviksi, eivätkä tuet kohdentuneet apua tarvitseville akuuteissa tilanteissa tarpeeksi tehokkaasti.

Arvostuksen puutteen koettiin vaikuttavan myös työntekijöiden oikeudenmukaiseen kohteluun, johon ei panostettu taloudellisesti työnantajien puolelta esimerkiksi tarjoamalla riittäviä määriä työtunteja. Työntekijät kokivat lähiesihenkilöt usein reiluiksi, mutta työnantajat, jotka tekivät päätöksiä, eivät ymmärtäneet riittävän työvoiman tarvetta työpaikalla. Osa koki, että osa-aikaisena työpaikoilla ei päässyt kunnolla mukaan työyhteisön toimintaan ja vajaat työpäivät hankaloittivat työtehtävien hoitamista, joiden määrä ei kuitenkaan vähentynyt. Mikäli työsuhteen jatko oli kysymysmerkin alla, saattoi työntekijä joutua suitsimaan omaa käytöstään niin, että työnantajalta sai jatkoa työsuhteeseen.

Yhteiskunnalliset asenteet työttömyyttä kohtaan pidettiin stigmatisoivana ja yksilöitä ulkopuolistavina. Työttömyys koettiin uhkana huonontuneen toimeentulon ja yhteiskunnallisen aseman kautta. Moni haastateltava ymmärsi kuitenkin heitän, jotka valitsivat työttömyyden osa-aika- ja pätkätyökierteen sijasta, koska työttömien sosiaaliturvaa pidettiin huomattavasti yksinkertaisempana. Tästä huolimatta haastateltavat kokivat, että hyvinvointia tuki paremmin työnteko, joka toi arkeen sosiaalisia kontakteja ja tuki päivärytmiä. Positiiviset puolet motivoivat useita pysymään työelämässä, hakemaan uusia töitä tai harkitsemaan alanvaihtoa. Yli 50-vuotiaat haastateltavat pitivät työnhakua sekä alanvaihtoa huomattavasti haastavampana koetun ikäsyynnän vuoksi.

Osa-aikatyö ei tarkoita kuitenkaan pelkkiä haasteita. Positiivisia puolia koettiin olevan sen tuoma joustavuus ja vaihtelu työarkeen. Osa koki näiden sopivan luonteelleen, osa taas koki niiden luovan paremmat mahdollisuudet sovittaa muu elämä yhteen työn kanssa. Henkilökohtaisten haasteiden edessä osa koki, että osa-aikatyön joustavuus edesauttoi vastoinkäymisistä palautumista. Tästä huolimatta haastateltavat valitsivat aina ensisijaisesti kokoaikatyön, sillä siitä saatava suurempi palkka oli tärkeämpi kriteeri. Myös ne, jotka pitivät osa-aikatyön tuomasta jatkuvasta vaihtelevuudesta työelämässä, kaipasivat täysiä tai muuten riittäisempia viikkotunteja. He pitivät osa-aikatyötä työnteon muotona luonteelleen sopivana, mutta kaipasivat toimeentulohaasteisiin muutosta.

Suoja- ja selviytymiskeinoja olivat mielekkääksi koettu oma ala, perhe, ystäväpiiri sekä mieluisat vapaa-ajan aktiviteetit. Suosittuja aktiviteetteja olivat eri urheilulajit sekä musiikki- ja kulttuuriharrastukset. Lemmikit toivat monelle myös iloa arkeen. Työssä jaksamista tuki erityisesti mukava työyhteisö, joka oli monelle ensisijainen syy pysyä nykyisessä työpaikassa. Reilu esimies vaikutti työssäjaksamiseen myös positiivisesti. Mahdollisuudella palautua töistä esimerkiksi loman kautta oli huomattava vaikutus hyvinvointiin. Tasapaino töiden ja vapaa-ajan välillä oli tärkeää, mutta usealla sitä vaikeutti taloudellinen niukkuus.

Tämä tutkimus osoittaa, että osa-aikatyötä tekevien toimeentulo- ja työmarkkinatilanne aiheuttaa monia haasteita taloudelliselle pärjäämiselle sekä omalle jaksamiselle ja hyvinvoinnille. Erityisesti vastentahtoinen osa-aikatyö koettiin turhauttavana, koska omalla työnteolla haluttiin pärjätä taloudellisesti ilman turvautumista yhteiskunnan tukitoimiin. Esteiden nähtiin johtuvan ulkopuolisista tekijöistä, kuten työelämän rakenteista, mutta myös vallitsevasta tilanteesta. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan katsoa osa-aikatyön vuonna 2025 lähestyvän prekaaritehtävien määritelmää, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä työtä, jossa työehdot ovat epävakait ja työntekijällä on rajalliset mahdollisuudet edetä nykyisestä asemastaan haluamaansa suuntaan (mm. Jakola, 2014).

Haastateltavat kokivat, että osa-aikatyö supisti heidän mahdollisuuksiaan toimia ja kuluttaa elämässään haluamallaan tavalla. Nykyhallitus on yrittänyt lisätä kulutusta ja ostovoimaa leikkausten kautta, mutta ne koettiin haastateltavien näkökulmasta keppinä porkkanan sijaan. Mikäli poliittiset päättäjät katsovat, että työllä tulisi pärjätä, olisi myös sijoitettava ensisijaisesti reiluihin työmarkkinoihin sekä työntekijöiden arvostukseen ja tätä kautta hyvinvointiin. Töistä on saatava riittävä toimeentulo, jotta myös ostovoima voi pienituloisilla jälleen kasvaa. Kuten tämä tutkimus osoittaa, tehokkaan työkalun tähän tarjoaa kokoaikatyö, joka tukee työntekijöiden ja heidän perheidensä toimeentuloa sekä tukee heidän mahdollisuuksiaan hyvää elämään.

Johtopäätökset: suosituksia tästä eteenpäin

Tässä tutkimuksessa on käyty läpi erilaisia haasteita, joita osa-aikatyö voi työntekijän elämään aiheuttaa. Keskeisimmät haasteet ja vaikeudet liittyvät riittämättömään toimeentuloon. Taloudelliset haasteet vaikuttavat myös omasta terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimiseen. Vaikka haastateltavat pitivät osa-aikatyön positiivisina puolina sen tuomaa joustavuutta ja lisävapaa-aikaa, he kokivat ensisijaisesti tärkeämmäksi riittävän toimeentulon, jonka kokoaikatyö mahdollistaisi.

Täysituntinen työ tarjoaisi monelle osa-aikatyöntekijälle turvatumman toimeentulon ja selkeän ratkaisun tutkimuksessa esitettyihin haasteisiin. Onkin tärkeä keskittyä pohtimaan, miten osa-aikatyöntekijöille olisi mahdollista tarjota turvatumpi työelämä ja toimeentulo. Seuraavaksi käydään täten läpi sitä, kuinka parantaa osa-aikatyöntekijöiden työmarkkina-asemaa ja millaisin keinoin yhteiskuntapolitiikan tulisi vastata tässä tutkimuksissa esitettyihin epäkohtiin.

1. Turvattu työllisyys sijoituksena tulevaisuuteen

Haastateltavat kokivat työelämän epävarmuuden osa-aikatoissa raskaaksi. Epäsäännöllisyys teki toimeentulosta epävarmaa, mikä aiheutti monelle stressiä sen riittävyydestä. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa osa-aikatyön on katsottu olevan ikään kuin vastakohta turvaa ja vakautta tuovalle kokoaikatyölle (Kalleberg, 2018). Osa-aikatyölle tyypilliset piirteet, kuten matala palkka, määräaikaisuus sekä terveyttä heikentävät vaikutukset eivät viesti hyvästä työelämästä (Näätänen, 2024). Orpon hallituksen työllisyyden kasvun toivossa tekemät leikkaukset eivät ole auttaneet saavuttamaan tavoitetta, vaan ne ovat onnistuneet lisäämään pienituloisten taloudellista ahdinkoa ja heikentäneet heidän ostovoimaansa.

Kuten tässä tutkimuksessa on todettu, siirtymä osa-aikaisesta työstä kokoaikaiseen ei ole yksinkertaista. Moni työnantaja säästää palkkaamalla osa-aikaisia tai määräaikaisia työntekijöitä tavoitellessaan voittoa ja säästämällä työvoimakustannuksissa. Tällainen toimintamalli ylläpitää työelämän epävarmuutta ja lisää yksilöiden taloudellisia haasteita. Kokoaikainen työ tukisi pienituloisten toimeentuloa sekä edistäisi mahdollisuuksia kuluttaa. Kun työntekijällä olisi kokoaikainen työ, hänen ei tarvitsisi turvautua sosiaaliturvaan puuttuvan palkanosan korvaamiseksi. Tämä vähentäisi yhteiskunnan tukitoimien tarvetta ja parantaisi yksilöiden taloudellista omavaraisuutta.

Osa-aikaisuuden ei pitäisi olla taloudellisesti yhtä kannattavaa kuin työttömyys, edes näennäisesti. Nykyisessä tilanteessa liian moni voi joutua työttömyysuhan tai taloudellisen pakon alla suostumaan osa- tai määräaikaisiin työsuhteisiin. Tämä lisää epävarmuutta ja vaikeuttaa pitkäjänteistä suunnittelua sekä oman elämän rakentamista.

Tässä tutkimuksessa on kuitenkin myös tullut esille, että osa työntekijöistä kieltäytyy jo nyt osa-aikatyöstä, sillä työehdot ja tuloloukut eivät houkuttele. Turvattu työllisyys tukisi yksilöiden terveyttä ja antaisi paremmat edellytykset huolehtia omasta hyvinvoinnista. Tämä edistäisi työkyvyn säilymistä pidemmälle ja mahdollistaisi työurien jatkumisen työelämän päättymiseen asti. Sijoitus kokoaikatyöhön tai vähintään vakinaisiin pesteihin on näin ollen myös sijoitus työntekijöiden hyvinvointiin ja kestävämpiin työmarkkinoihin. Poliittisen johdon tulisi kannustaa työnantajia panostamaan työntekijöihin, sillä kestävä työvoima tukee myös työnantajia. Kun työntekijät pysyvät työkykyisinä ja motivoituneina, hyötyy koko yhteiskunta sekä taloudellisesti että sosiaalisesti.

2. Sosiaaliturvan kohdentaminen muuttuviin elämäntilanteisiin

Tässä tutkimuksessa tuli vahvasti esille tukien merkitys osa-aikatyöntekijöiden toimeentuloon. Ne toimivat usein liian pieneksi jäävän palkan lisänä. Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa puuttuvaa palkanosaa on voinut täydentää sosiaali- ja työttömyysturvalla. Orpon hallituksen leikkaukset ovat kuitenkin vähentäneet saatavien tulonsiirtojen määrää ja nostaneet samalla tuloarajoja. Leikkaukset sosiaaliturvasta ovat näkyneet ja tuntuneet myös tämän tutkimuksen haastateltavien elämässä. Nykyisen tukijärjestelmän on koettu vastaavan heikosti osa-aikatyöntekijöiden vaihteleviin elämäntilanteisiin ja tarpeisiin.

Hyvinvointivaltiomme tulisi osata tulla vastaan sekä kohdentaa apua oikeaan aikaan sitä tarvitseville. Hallituksen tavoite yksinkertaistaa tukijärjestelmää ei ota tarpeeksi huomioon elämäntilanteiden vaihtelevuutta, saati työelämän epävarmuutta ja epäsäännöllisyyttä, mikä on yhä useammalle työntekijälle normaalia arkea. Mikäli Orpon hallitus kaipaa talouden nosteeksi ostovoiman kasvua, tulisi yhteiskunnan toimien tukea ihmisten mahdollisuuksia tulla toimeen palkalla ja kuluttaa sitä muuhunkin kuin perustarpeisiin.

Sosiaaliturvajärjestelmäämme tulisi kehittää niin, että sen piirissä huomioitaisiin paremmin nykyajan työssäkäyvien tarpeet epävarmassa työelämässä sekä tarjottaisiin inhimillistä joustoa ja akuuttia taloudellista tukea silloin, kun palkalla ei elä.

3. Osa-aikatyön ja matalapalkka-alojen arvostuksen on noustava

Jotta osa-aikatyön epäkohtiin voidaan puuttua, tarvitaan yhteiskunnallisen arvostuksen nousua matalapalkka-aloja kohtaan. Matalapalkka-aloista moni sijoittuu yksityisille sekä julkisille palvelualueille ja naisvaltaisille aloille, joissa tehdään yhteiskunnan toiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeitä töitä. Naisten osuus osa-aikatyöntekijöistä onkin huomattava (Tilastokeskus, 2025). Erityisesti juuri naisten toimeentulon on myös katsottu heikentyneen nykyhallituksen leikkausten ja sosiaaliturvaheikennysten myötä (Näätänen, 2025). Matalapalkka-aloilla työskentelee naisten lisäksi huomattava määrä matalasti koulutettuja, nuoria sekä

maahanmuuttajataustaisia (Jakonen ym., 2023). Kyse on siis isolta osalta jo valmiiksi heikommassa asemassa olevasta yhteiskuntaryhmästä, jonka asioita tulisi ajaa ahkerammin yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden nimissä.

Myös tämän tutkimuksen haastateltavat kokivat, että arvostuksen puute heidän alojaan kohtaan heijastui myös siihen, mistä resursseja on säästetty. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että yleistä ymmärrystä osa-aikatyön luonnetta ja yleisyyttä kohtaan tulisi lisätä. Työelämän parannuksia ja rakenteellisia muutoksia on helpompi lähteä kehittämään, kun ympäröivä yhteiskunta on paremmin tietoinen epäkohdista. Arvostuksen nousu sujuvoittaisi ja motivoisi osa-aikaisten työntekijöiden aseman parantamista ja tarjoaisi paremmat lähtökohdat muutoksen tekemiselle. Satsaus osa-aikaista työtätekeviin olisi sijoitus työntekijöiden hyvinvointiin ja samalla koko yhteiskuntaan sekä kaikkien yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin pärjätä ja voida hyvin elämässä.

Tällä tutkimusraportilla on toivon mukaan paikattu tutkimuksellisia vajeita sekä lisätty tietoisuutta osa-aikatyöntekijöiden arjesta. Tämä tutkimushaastattelu on osoittanut, miten osa-aikatyöntekijöiden arjessa esiintyviä haasteita ja epäkohtia on mahdollista paikata. Seuraavaksi on aika vastata antamalla takaisin arvostusta sekä parantamalla osa-aikatyöntekijöiden asemaa niin työmarkkinoilla kuin koko yhteiskunnassa.

Lähteet

Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen
Jari Eskola, Juha Suoranta. Vastapaino. Tampere.

Jakonen, M. (2014). Uusi työ ja prekarisaatio: Työn muutosten vaikutukset suomalaisen
hyvinvointivaltioon ja poliittiseen järjestäytymiseen.
Tiede & edistys, 39(4), 287-320. <https://doi.org/10.51809/te.105165>

Jakonen, M., Säilävaara, J., & Ikonen, H. M. (2023). "Eipä tästä käteen jää juuri yhtään mitään,
kun toisesta päästä leikataan heti": Työssäkäyvien köyhien kokemuksia prekaarista työstä ja
sosiaaliturvasta 2000-luvun Suomessa. (2024).
Työväentutkimus Vuosikirja, 37, 6-27. <https://doi.org/10.37456/tvt.131469>

Kalleberg, A. L. (2018). Job insecurity and well-being in rich democracies.
The Economic and social review, 49(3, Autumn), 241-258.

Kasvio, A., & Lundell, S. (2012). Downshifting urakehityksen hallinnan keinona.
Työelämän tutkimuspäivät 2012, 86. Abstrakti.

Näätänen, A-M. (2024). Työttömyysbarometri.
<https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/tyottomyysbarometri/>
Helsinki: SAK. Luettu 3.11.2025.

Näätänen, A-M. (2025). Työttömyysbarometri.
<https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/tyottomyysbarometri-2025/>.
Helsinki: SAK. Luettu 22.10.2025.

Salmi, A., Singh, G., van Gerven, M. M.-L., & Ojala, S. (2025). Case study on Finland: examples of
innovative working time arrangements in the inflexible low-wage sectors. In A. B. M. Ruiz (Ed.),
Innovative cases on working time reduction and flexible working time arrangements in Europe.
Labos current series on labour law: Madrid. (pp. 50-72). (Labos current issues on labour law).
Universidad Carlos III de Madrid. <https://e-archivo.uc3m.es/rest/api/core/bitstreams/e80088f4-294f-4fa7-884e-3550075b2a4a/content>

Sutela, H., Viinikka, J., & Pärnänen, A. (2024). Työolot murrosten keskellä : Työolotutkimuksen
tuloksia 1977-2023. Tilastokeskus 2024. 2. painos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-731-9>

Tilastokeskus. (2025). Vuonna 2024 työllisiä vähemmän ja työttömiä enemmän kuin vuonna 2023.
Työvoimatutkimus 2024.
<https://stat.fi/julkaisu/cm6t61nrx64gr07uqjmu2d7v5>. Luettu 27.10.2025.

Liitteet

8.1 Menetelmä ja aineisto

Tässä tutkimuksessa on käytetty laadullisia menetelmiä haastatteluaineistojen analysoimiseen. Laadulliset analyysimenetelmät soveltuvat erityisen hyvin tutkimusmenetelmäksi silloin, kun tarkoituksena on saada selville tutkittavasta ilmiöstä erityispiirteitä ja yksityiskohtia. Laadullisten menetelmien kautta on näin ollen myös helpompi selvittää ihmisten arkikokemuksia sekä tunteita, joita tilastollinen analyysi jättää usein varjoonsa. Laadullinen tutkimus toimii myös oivallisena välineenä valottamaan ilmiöitä ja teemoja, joista ei muuten välttämättä olisi mahdollista tuottaa tietoa.

Laadulliseen tutkimukseen liittyy eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan täytyy ottaa huomioon. Objektiivisuus on keskeinen elementti, jonka on kuljettava jatkuvasti mukana tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tutkija ei voi täysin välttyä omilta ennakkoluuloiltaan tai -odotuksiltaan, mutta niiden huomioiminen ja kyseenalaistaminen auttaa välttämään tutkimuksen liiallisen subjektiivisuuden. (Eskola & Suoranta, 1998, 18–19.) Omien ajatusten ja tunteiden jatkuva käsittely koko tutkimusprojektin ajan auttaa tutkijaa havaitsemaan tutkimuksen olennaisuudet (Eskola & Suoranta, 1998, 210). Näin tutkijan on helpompi tunnistaa subjektiivisuuden loukut ja toimia objektiivisempänä toimijana läpi tutkimusprosessin.

Tässä tutkimuksessa on pyritty selvittämään SAK:laisten työntekijäalojen jäsenien kokemuksia osa-aikaisista työsuhteista sekä niiden vaikutuksista heidän toimeentuloonsa ja hyvinvointiinsa. Aikaisempaa tutkimusta aiheesta on hyvin vähän, joten tämänkaltaisen laadullinen tutkimus on tullut tarpeeseen. Tutkimusmenetelmäksi on valittu haastattelututkimus, jotta SAK:laisten työntekijäalojen jäsenien kokemuksia on voitu tarkastella mahdollisimman läheltä ja yksityiskohtaisesti. Näin on voitu selvittää haastateltavien kokemuksia, tuntemuksia sekä osa-aikaisen työn vaikutuksia heidän elämäänsä.

Haastattelututkimus on toteutettu puolistrukturoituina haastatteluina syksyllä 2025. Puolistrukturoitu haastattelu tarkoittaa, että kaikissa haastatteluissa on ollut käytössä sama haastattelurunko, mutta kysymysten järjestys sekä esiintyminen on vaihdellut haastateltavien välillä. Haastattelut olivat kestoaltaan noin 45–60 minuuttia pitkiä. Haastateltavia oli yhteensä 12 ja heidät valittiin SAK:n vuoden 2025 Työttömyysbarometrin vastaajien kautta. Työttömyysbarometri on kerätty yhdessä A-kassan, Palvelualojen työttömyyskassan sekä Julkisten ja hyvinvointialojen työttömyyskassan kanssa. Haastateltaviksi valittiin mahdollisimman laaja ja monipuolisen otoksen kyselyyn vastaajia, jotka olivat ilmaisseet mielenkiintonsa osallistua jatkohaastatteluun.

Haastateltavat olivat iältään 31–64-vuotiaita ja asuivat ympäri Suomea. Myös alle 30-vuotiaita kontaktoitiin, mutta heitä ei saatu mukaan haastateltaviksi. Haastateltavista yhdeksän oli naisia ja kolme miehiä. Työttömyysbarometrissä osa-aikatyötä tekeviä naisia oli vastaajina huomattavasti enemmän. Lisäksi tutkimuksissa on osoitettu, että osa-aikatyö painottuu enemmän naisille sekä valmiiksi naisvaltaisille aloille (mm. Jakonen ym., 2023). Tästä syystä myös tämän haastattelututkimuksen otos sisältää huomattavasti enemmän naisia kuin miehiä.

Haastattelut on litteroitu kirjalliseen muotoon analysointia varten, joiden pohjalta on toteutettu laadullinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin perusteiden mukaisesti tekstistä on eroteltu ja luokiteltu erilaisia teemoja, jotka ovat nousseet haastatteluissa esiin. Kyseinen raportti on jaettu rakenteeltaan näiden teemojen mukaisesti: Kokoaikaisen työllistymisen haasteet, koetut negatiiviset vaikutukset sekä suoja- ja selviytymiskeinot. (Eskola & Suoranta, 1998, 186.) Sisällönanalyysia on lähestytty aineistolähtöisesti, mikä on tarkoittaa sitä, että analyysi on syntynyt haastatteluista nousevista teemoista ja aiheista (Eskola & Suoranta, 1998, 187). Näin aineistoa on luokiteltu ilmiön eri osa-alueisiin, jotka ovat kertoneet osa-aikaisissa työsuhteissa olevien näkemyksiä elämäntilanteestaan.

Luokittelun avulla on voitu havaita yhteisiä teemoja, jotka osaltaan selittävät ja vahvistavat tarkasteltavaa ilmiötä. Haastateltavien käsityksiä ja tulkintoja on voitu verrata lisäksi erilaisiin olemassa oleviin mielikuviin, joita osa-aikaisiin työsuhteisiin liitetään. (Eskola & Suoranta, 1998, 211–212.) Tämän kaltaiset laadullisen tutkimuksen piirteet ovat antaneet tutkimukselle niin uskottavuutta kuin luotettavuutta tarkastella todellisuutta haastateltavien näkökulmasta (Eskola & Suoranta, 1998, 211).

8.2 Kysymyslomake

TYÖHISTORIA JA NYKYINEN TILANNE

1. **Miten olet päätenyt osa-aikaiseen työsuhteeseen?**
 - a. Kauan olet työskennellyt osa-aikaisena yhteensä? Entä samalla työnantajalla?
 - b. Millaisia osa-aikaisia työsuhteita sinulla on ollut?
2. **Onko työnantajallasi ollut tarjota lisätöitä halutessasi?**
 - a. Ovatko lisätyötarjoukset olleet varteenotettavia?
3. **Jos ei ole ollut tarjota lisätyötä: Mistä arvelet sen johtuvan?**

ROOLI TYÖYHTEISÖSSÄ JA TYÖN SAATAVUUS

5. **Kuvaile normaalia päivää tai viikkoa nykyisessä työssäsi**
 - a. Onko millainen jako osa- ja kokoaikaisten työntekijöiden välillä? Vaikuttaako se ilmapiiriin? (Onko pomo oikeudenmukainen?)
 - b. Ovatko työkaverit reiluja? Ovatko he samassa tilanteessa?
 - c. Onko vaikutusmahdollisuuksia työn sisältöön tai työtuntien ajoittumiseen?
6. **Oletko hakenut muita töitä?**
 - a. Jos kyllä: mitä ja millaista?
7. **Onko alueellasi työpaikkoja tarjolla?**
 - a. Jos kyllä: Millaisia, esim. työn raskaus, työnantajan maine?

TALOUS JA TOIMEENTULO

8. **Näyttäisi siltä, että työtuntisi ovat...**
 - a. ...säännöllisiä: Oletko tyytyväinen tilanteeseen?
 - b. ...epäsäännöllisiä: Oletko tyytyväinen tilanteeseen? Mikäli et, onko sinulla mahdollisuuksia vaikuttaa tilanteeseen?
9. **Missä kohtaat erityisesti taloudellisia haasteita arjessasi? Onko ennen ollut helpompaa?**
 - a. Onko ollut haastavaa kattaa ns. perustarpeita, kuten vuokra/muut asumiskulut?
 - b. Kaatavatko isot tai pienet yllättävät kulut taloutesi helpolla?
 - c. Oletko joutunut turvautumaan pikavippeihin tai muihin lainoihin?

10. Joudutko tekemään/oletko harkinnut useampaa työtä?
 - a. Riittääkö useampi työ arjen turvaamiseen?
 - b. Miten saat suunniteltua elämäsi usean työn ympärille?
11. Koetko paljon stressiä tai uolta taloudellisesta tilanteestasi?
12. Mikä tukisi tai helpottaisi mielestäsi eniten toimeentuloasi nykyisessä tilanteessasi?

KÄYTÄNNÖN HAASTEET JA SELVIITYSMISMEKANISMIT

13. Oletko harkinnut työpaikan tai alan vaihtoa? Onko tämä helpottanut tilannettasi?
14. Oletko joutunut muuttamaan työn takia/perässä tai matkustamaan pitkiä matkoja päivittäin? Onko tämä helpottanut tilannettasi?
 - a. Mikäli on joutunut muuttamaan: Kumpi tuli ensin, uusi työ vai asunto? (muuton syy; liittykö työsuhteeseen vai asuinoloihin)
 - b. Oliko uusi asunto helppo löytää? (sijainti, asuinmuoto, sopiva hintaluokka ym.)
 - c. Muuttuiko asuinkustannukset? Entä tukitilanne?
15. Miten saat järjestettyä elämäsi osa-aikatyön ympärille? Onko sinulla vapaa-aikaa?
16. Minkä koet tukevan arkeasi tällä hetkellä? Mistä saat voimaa?

KOETUT TUNTEET JA VAIKUTUKSET

17. Entä mitä kaipaisit elämässäsi?
18. Millaiseksi koet elämänlaatusi? Koetko eläväsi hyvää elämää vaikeuksista huolimatta?
19. Miltä tulevaisuutesi näyttää sinulle? Oletko luottavainen?
20. Haluatko kertoa vielä jotain?

8.3 Haasteteltavien tiedot

Nimi	Työtausta	Osa-aikaisuuden haasteet	Huolia ja toiveita	Selviytymiskeinoja
Saara, 54-vuotias, Lappeenranta, opetusala	20 vuotta koulunkäynninohjaajana. Tehnyt pääsääntöisesti täysillä tunneilla, kunnes kolme vuotta sitten työnantaja vähensi työtunnit 26 viikkotuntiin.	Vastahakoinen työtuntien vähentäminen. Kykenemättömyys osallistua kotitalouden menoihin tasapuolisesti puolison ohella, kuten ennen. Ei pysty enää säästämään palkasta, vaan kaikki kuluu. Tärkeään käsityöharrastukseen vähemmän resursseja, kun ylimääräistä rahaa ei jää. Jos haluaisi täydet työtunnit, pitäisi hankkia kaksi työnantajaa, mikä ei miellytä.	Turhautuminen vastahakoisesta tuntien vähentämisestä. Kokee, että lapsilta töissä jää osa avusta ja tuesta saamatta, kun tunteja ei ole tarpeeksi. Turhautunut arvostuksen puutteesta omalla sekä muilla osa-aikatyöaloilla. Tuntee huolta ja empatiaa erityisesti työkavereita kohtaan, joilla vielä tukalampi taloudellinen tilanne.	Harrastukset, kotieläimet sekä perhe erityisen tärkeitä. Puolison taloudellinen tuki vähentää toimeentulostressiä ja -huolta. Hyvä työyhteisö, oikeudenmukainen esihenkilö sekä mukavat työkaverit, joiden kanssa jakaa kokemuksia huumorin kautta. Työn mielekkyys ja tärkeys. Omien huolien skaalaaminen maailmanlaajuisiin kriiseihin. Toiveikkuus muutoksen mahdollisuudesta.
Mika, 60-vuotias, Turku, kirjastoala	Aloittanut kirjastoalalla joitain vuosia sitten sijaisena, sitä ennen ollut muilla aloilla. Työsopimukset 50% viikkotunneilla. Määräaikaisuuksia ketjutettiin, sillä työskenteli sijaisena.	Valmiiksi pienen palkan kutistuminen entisestään osa-aikaisilla tunneilla. Jatkuva epävarmuus työsuhteen ja toimeentulon jatkumisesta. Menojen priorisoiminen ja jatkuva niukkuus. Oman alan koko-aikaisia työsuhteita ei usein tarjolla.	Jatkuva stressi ja huoli pärjäämisestä taloudellisesti, joka ei usein helpottanut edes vapaa-ajan harrastuksilla. Elämänlaadun selkeä heikentyminen toimeentulon heikentymisen myötä. Turhautuminen sijaissuhteiden ketjuttamisesta ja kykenemättömyydestä suunnitella elämää. Tarve olla aktiivinen töissä, jotta jatkoa sai. Ikääntymisen myötä alan vaihto tuntunut haastavammalta.	Musiikkiharrastus ja mökkeily vaimon kanssa. Lähipiirin kanssa kokemusten jakaminen ja huumorin kautta asioiden käsitteleminen. Jouston hankkiminen laskuihin ja vuokraan. Hyvä ja työntekoa tukeva työyhteisö, niin työkaverit kuin lähiesihenkilöt. Mielekäs työ ja koettu työn tärkeys. Omien huolien skaalaaminen maailman mittakaavassa helpottanut murehtimista.
Ville, 47-vuotias Helsinki, kulttuuri- ja opetusala	Ollut koko uransa taiteilija ja taidealalla. Tehnyt myös jo pitkään ohessa opetustyötä säännöllisesti. Työ ollut alan mukaisesti aina projektituotoista, projektien kesto vaihdellut paljon. Opetustyössä työsopimukset lukukausien tai kurssien pituisia. Ei mitään vakituista, joten ei saa myöskään palkallisia lomia. Usein kesäisin työtön ja ansiosidonnaisella.	Ei lomia ja vapaa-aika määräytyy töiden mukaan. Töistä ei voi varsinaisesti kieltäytyä, sillä jatkoa täytyy saada, erityisesti taiteilijana. Ura jo pitkällä, joten tämä ei enää jatkuva, akuutti huoli. Ei pysty suunnittelemaan elämää pitkälle, sillä työvuorot ja -keikat saattavat tulla lyhyelläkin varoituksella.	Tottunut tilanteeseen, sopii itselle. Taloudellinen tilanne vakaa, joten ei huolia siitä. Näkee, että uran alkupäässä olevilla niitä saattaa olla. Päällekkäiset projektit voivat olla raskaita. Suojaosan poistuminen on vienyt motivaation lisätyöiltä. Aikaisemmat lisätyöt eivät myöskään ole olleet omalta alalta, vaan mitä on sattunut saamaan.	Ystävät ym. lähipiiri samalla alalla, joten kaikki elävät samanlaista elämänrytmiä. Ei siis kaipa esim. talviolomia. Ala joustaa, kun päällekkäisiä projekteja, sillä kaikki ovat samassa tilanteessa. Valitsee myös nykyään vapaa-ajan ylimääräisen tulon sijasta.

Nimi	Työtausta	Osa-aikaisuuden haasteet	Huolia ja toiveita	Selviytymiskeinoja
Kaisa, 42-vuotias, Helsinki, tapahtuma- tuotanto ja opetusala	Tehnyt pitkään silpputyötä kulttuurialalla. Ollut mm. opettajan ja kulttuurituo- tannon tehtäviä. Ei vaki- tuisia töitä työsopimusten puolesta, mutta vuosittain toistuvia sopimuksia samojen työnantajien kanssa. Ei kesälomia ym. tämän takia ja välillä ansi- osidonnaisella.	Välillä enemmän ja välillä vähemmän työtunteja. Myös palkka vaihtelee paljon töiden määrän mukaan. Saa säästöistä tukea elämiseen, kun töitä on vähemmän. Ei pysty suunnittelemaan elämää yleensä 6kk pidemmälle. Vapaa-aikaa enemmän ja esim. keväisin aikaa tukea lasten koulunkäyntiä.	Pitää silpputyöstä ja epä- säännöllisyydestä, sillä se sopii omalle luonteelleen. Tuo vaihtelua työhön. Kokee työelämänsä turvatuksi, sillä saa aina jatkosopimuksia tutuilta työnantajilta. Yhteiskunta ei tunnusta silpputyötä, joten joutuu "kikkailemaan" töiden ja työttömyysturvan kanssa, mikä osin väsyttää. Toisaalta tottunut tilan- teeseen. Kaipaa ns. arjen luksusta, kuten painettua sanomalehteä ja kotimaisia marjoja.	Useat eri työyhteisöt tärkeitä ja tukevat hyvinvointia. Pitää työtään mieluisana ja saa työn kautta kulttuurielämyk- siä, joihin ei ehkä muuten varaa. Oma arvomaailma tukee niukasti elämistä ympäristöystistä, joten oma taloudellinen niukkuus on helpompi hyväksyä. Välillä haluaisi kuitenkin antaa lap- silleen enemmän elämyksiä. Pitää arkea ja perheen kans- sa vietettyä aikaa arvossaan. Valitsee myös vapaa-ajan ennen työntekoa. Puolison vakinaiset tulot helpotta- vat epäsäännöllisen työn tekemistä.
Suvi, 42-vuotias, Kouvola, kaupan ala	Käytännössä koko uran ollut osa-aikaisena, ennen ravintola-alalla, nyt kau- pan alalla myyjänä. Työsop- imus 15h viikossa. Tunnit vaihtelevat viikoittain ja niin myös palkka. Lisä- töitä olisi tarjolla muissa yksiköissä, mutta ei halua tehdä töitä oman yksikön ulkopuolella. Ei myöskään pysty ottamaan liikaa lisätöitä, sillä aikaisempi uupumus painaa vielä muiden huolien päällä ja seassa.	Palkka todella pieni, käteen ei jää mitään, eikä pysty säästämään. Joutunut luopumaan myös perustarpeista, kuten riittävästä ruoasta, lääk- keistä ja vaatteista. Välillä joutunut jättämään laskuja maksamatta tai lainaamaan niihin rahaa. Kokee, että köyhyys vaikuttaa elämään todella kokonaisvaltaisesti, ihmissuhteita myöden.	Turhautuminen sekä kykenemättömyys muuttaa omaa tilannetta, sillä alalla eikä alueella ei ole työpaik- koja tarjolla. Näkee toivoa uudelleen kouluttautumi- sessa toiselle alalle, joka olisi myös merkityksellisem- pi itselle. Kokee ristiriidan oman hyvinvoinnin tukemi- sestä, sillä tietää, mikä tukisi, mutta siihen ei ole varaa. Jatkuva paine takaraivossa rahan puutteesta ja siitä, mihin kaikkeen se vaikuttaa. Nykyinen työ ei merkityk- sellinen ja ihmiskontaktit töissä väsyttävät usein entisestään.	Pystyy katsomaan tulevai- suuteen uudelleenkou- luttautumistoiveen kautta. Haluaisi auttaa niitä, kenellä menee vielä huonommin. Pelaaminen vapaa-ajan akti- viteettina, muuhun ei varaa. Työ aktivoi jollain tavalla ja tuo rytmiä elämään. Reilu esihenkilö työpaikalla tukee jaksamista töissä ja sitä, että käy töissä työttömyyden sijaan.
Petra, 31-vuotias, Raahe, kaupan ala	Ollut osa-aikainen käy- tännössä koko työuransa. Viimeiset vuodet tehnyt samalle työnantajalle, samassa työpisteessä, jatkuvilla määräaikaisilla työsopimuksilla osa-ai- kaisena töitä. Sopimukset olleet hyvin pieniä ja vaihdelleet 0-15h välillä. Kaupan alalla ei lähtökoh- taisesti ole kokoaikaisasoi- pimuksia edes tarjolla.	Rahan vähäisyys. Lisätunte- ja kohtuullisesti ainoastaan kesäaikaan. Jatkuva stressi ja murhe toimeentulosta. Ei välttämättä saa edes joka kuukausi perustar- peita täytettyä ja täytynt valita esim. lääkkeiden tai ruuan välillä. Yllättävät kulut todella haastavia. Jokaista kulutus päätöstä täytyy miettiä.	Turhautuminen, stressi, ärsyynys, alakulo ja häpeä siitä, että joutuu tukeutu- maan apuun, vaikka on työssäkäyvä. Haluaisi tehdä töitä ja olisi halunnut jatkaa töitä edellisessä työpaikas- sa, missä olisi ollut myös tarvetta työntekijöille. Työpaikkoja omalla alalla ei yksinkertaisesti ole ja kil- pailu on kovaa. Katsoo töi- tä myös kauempaa, mutta pitkä työmatka kannattaisi vain kokoaikatyöllä.	Teatteri ja muut ilmaiset harrastukset. Kokee, että elämä on muuten mallillaan, vain toimeentulo laahaa perässä. Nyt työttömänä haluaisi töihin sen sosiaa- lisen puolen ja arkitymin takia. Työyhteisö ollut voimavara töissä. Miettinyt uudelleenopiskelua tai alan vaihtoa. Uskoo, että jossain vaiheessa tulevat taas ns. paremmat ajat ja enemmän työpaikkoja alueelle.

Nimi	Työtausta	Osa-aikaisuuden haasteet	Huolia ja toiveita	Selviytymiskeinoja
Maria, 58-vuotias, Lapua, hoiva-ala	Ollut aina erilaisissa osa-aikaisissa työtehtävissä. Kokenut sopivaksi erityisesti lapsiperhearjen keskelle. Ollut erilaisia osa-aikaisia työsopimuksia eri työpaikoissa, tällä hetkellä nollatuntisopimus yhdellä työnantajalla.	Isoimpana haasteena pieni palkka. Myös elämä epävarmempaa, kun töitä ei ole tai on todella vähän. Laskuja kertynyt rästiin ja vaikeampi esim. korjata autoa, jolla pääsisi liikkumaan ja tekemään töitä myös kauempana ja näin ollen enemmän. Suojaosan poistuminen vaikuttanut käteen jäävään summaan paljon.	Tottunut jatkuvaan niukuuteen. Tottunut myös osaltaan osa-aikatyöhön, koska tehnyt sitä koko työuransa. Haluaisi lähinnä varmuudella jatkaa työsäännön niin, että tunteja ja töitä olisi riittävästi tarjolla. Ei haittaa, vaikka joutuisi matkustaa kauemmaksi. Harkinnut muuttoa, mutta ei vakavissaan, eikä myöskään halua muuttaa. Lisäisi myös asumiskuluja, joten muutto voisi olla +-0.	Laaja ystäväpiiri, aika lasten kanssa sekä kissat lemmikkinä tukemassa arkea. Osallistuu ahkerasti seurakuntansa aktiviteetteihin ja kokee uskonsa tukevan jaksamista hankalienkin kausien aikana. Pitkät työmatkat autolla eivät haittaa, mikä mahdollistaa enemmän töitä. Positiivinen ja joustava elämänsäsenne auttanut jaksamaan.
Jenni, 35-vuotias, Säkyli, ravintola-ala	Tehnyt nyt useita vuosia osa-aikaisena ravintola-alan töitä. Opiskelee alaa, jossa varmempi työllisyys tulevaisuudessa. Työskentelee nollatuntisopimuksella kolmella työnantajalla, jotta tunteja on riittävästi.	Elämän suunnittelu pidemmälle vaikeaa. Lomat määräytyvät usein sen mukaan, mihin jää vapaata. Työpaikat epävarmoja, sillä ala on kärsinyt talouden matalasuhdanteesta. Tekee myös kesäisin festareilla keikkaa. Työt ilta- ja viikonloppupainotteisia ja työpäivät pitkiä, mutta tottunut niihin.	Pitää alan töitä mieluisana, mutta työtunteja ei alueella ole tarjolla tarpeeksi. Pitää osa-aikatyön joustavuudesta, mutta haluaisi täydet tunninit. Muuttaminen isommalle paikkakunnalle voisi tuoda enemmän tarjontaa työtunteihin, mutta se ei ole perheelle ajankohtaista. Pieni palkka tarkoittaa jatkuvaa budjetointia, niukuutta ja huolta rahan riittävytydestä, etenkin lähellä palkkapäivää. Lapsikorotuksen poistuminen tuntunut.	Mukava työporukka, työn mielekkäisyys ja joustavuus tukenut työn sovittamista elämän kanssa yhteen. Perhe ja ystävät vapaa-ajalla sekä vapaa-ajan aktiviteetit, kuten leffojen katsominen, mieluisia. Kotona puoliso ja hänen säännölliset tulonsa, jotka tukevat perheen taloutta ja pärjäämistä. Kotimaan matkailu perheen kanssa sekä haave ulkomaanmatkasta lasten kanssa.
Päivi, 64-vuotias, Nokia, ravintola- ja kaupan ala	Tehnyt hyvin erilaisia töitä koko ikänsä. Viimeiset vuodet vakituisehmassa osa-aikatyössä aikaisemmassa kotikunnassaan. Nykyisin keikkailee ravintola- ja kaupan ala.	Työ epäsäännöllistä ja ollut myös kovin epävarmaa jo vuosia. Vuoroista kieltäytyminen saattanut johtaa siihen, että lisätöitä ei ole enää tarjottu. Nyt keikkailijana työtilanne vaihtelee todella paljon viikoittain. Töitä myös välillä pitkän työmatkan päässä, mikä lisää bensakuluja. Vanha talo edellisellä paikkakunnalla, mikä rasittaa arjessa ja estää myös useiden tukien saamisen.	Haluaisi tehdä vielä noin vuoden ainakin töitä ennen eläkettä. Omasta mielestä alueella on töitä, mutta niiden saamisen eteen täytyy nähdä vaivaa. Ei haluaisi pitkää työmatkaa, sillä se vie aikaa sekä käy kalliiksi bensakulujen takia. Useimmat aikaisemmat työsuhteet päätyneet ei omasta halusta. Toivoo vakituisehmassa ja säännöllisempää työtä lyhyen työmatkan päästä, mikä tukisi hyvinvointia ja terveyden hoitamista.	Lapsi ja lapsenlapsien kanssa vietetty aika. Ystävät ja tutut tukevat hyvinvointia ja auttavat saamaan taukoa arjesta. Musiikki, karaoke, kitaransoitto ja jamit mieluisia. Auto, moottoripyörä ja vapaus kulkea tärkeää. Reipas asenne ja lannistumattomuus työnhaun sekä keikkatyön suhteen tukenut jaksamista.

Nimi	Työtausta	Osa-aikaisuuden haasteet	Huolia ja toiveita	Selviytymiskeinoja
Laura, 37-vuotias, Karkkila, sosiaaliuala	Vaihtoi lähihoitajaksi muutama vuosi sitten. Aloittanut työt opintojen aikana, tehnyt määräaikaissuoksia sekä keikkatyötä alalla. Työt epäsäännöllisiä ja voivat tulla lyhyelläkin varoajalla.	Keikkatyössä mahdollista suunnitella elämää pitkälle. Myös palkka todella epäsäännöllinen. Liiton tuet saattavat tulla jälkijunassa tai ne saattavat olla välillä todella vähäiset. Ei käytännössä varaa ylimääräiseen, joutuu usein myös polttamaan säästöjä. Kokoaikaisia työpaikkoja seudulla vähän tarjolla ja tarjotaan ensisijaisesti vanhoille työntekijöille.	Toivoo, että voisi palata aikaisempaan taloudelliseen vakauteen. Haluaisi kokoaikaisen ja vakituisen työn. Koska niitä ei ole tarjolla, toivoo pidempää määräaikaista pestiä, jotta voisi suunnitella elämää pidemmälle sekä saisi taloudellista turvaa.	Kokee alan omakseen ja tekee erilaisia töitä mielellään. Keikkailee enemmän kuin on työttömänä. On luonut jo opiskeluaikana suhteita moniin työpaikkoihin, joten vuoroja tarjotaan hyvin, kun niitä vain on tarjolla. Tykkää viettää aikaa perheensä kanssa sekä myös kotona. Näkee osa-aikatyössä myös positiivisia puolia, kuten joustavuuden ja mahdollisuuden viettää aamuja lapsen kanssa.
Juha, 58-vuotias, Iisalmi, kiinteistöala	Hankkinut joitakin vuosia sitten toisen alan koulutuksen, mutta päätenyt kiinteistöhuollon tehtäviin. Teki pari vuotta sitten myös lisätöitä, mutta työsuhde loppui työnantajan säästäessä keikkatyöntekijöistä. Tunnit kiinteitä, työpäivät lyhyitä, mutta vapaapäiviä vain yksi viikossa.	Lisätöitä ei ole tarjolla, mutta halua olisi. Työtunteja kuitenkin sen verran paljon, että ei ole saanut enää leikkausten jälkeen tuchia. Työtunnit sen verran vajaan ja palkka pieni, että rahaa ei riitä mihinkään ylimääräiseen. Taloudellisesti todella niukkaa ja joutunut vähentämään kaiken ylimääräisen pois. Katselee ja hakee jatkuvasti muita töitä, mutta ikä, terveyshaasteet ja etäisyydet mietityttävät. Kokee, että kokoajatöitä suhteellisen vähän tarjolla seudulla.	Haluaisi kokoaikatyön, jotta palkka olisi riittävämpi. Pidempi työmatka mietittävässä, jos työ olisi kokoaikainen. Urheilu ja liikkuminen tukee arjessa, joutunut luopumaan maksullisista urheiluharrastuksista. Lapsien harrastukset ja menot menevät edelle. Pelkää työttömäksi jäämistä, sillä kokee, että yhteiskunta ei tue ja ota koppia niin kuin ennen. Myös oma elämä kurjistunut taloudellisesti huomattavasti viimeisten vuosien aikana.	Liikkuminen ja urheileminen yksin sekä perheen kanssa. Pitää työstään ja löytää siitä positiivisia puolia, vaikka se ei erityisen mieluinen olekaan. Tietää, että tekee parhaansa, vaikka työtunnit eivät riitä tekemään töitä niin hyvin, kuin haluaisi.
Anne, 62-vuotias, Lahti, erityiskaupan ala	Ollut jo pitkään puutarha-alalla ja sesongin ulkopuolella muissa kaupan alan tehtävissä. Työpätkät usein lyhyitä ja kausiluontoisia. Myös työsopimukset lähinnä nollatuntisopimuksia tai muita pienituntisia tunti-sopimuksia.	Isoin haaste pätkätyöläisyys ja työttömyysjaksot niiden välissä. Jatkuvat haasteet toimeentulossa sekä työsuoloehdon täyttymisessä pätkätöiden takia. Aiheutunut paljon murehtimista ja terveyshaasteita. Myös työnteko osin stressaavaa, sillä työympäristö vaihtuu usein lyhyiden työsopimusten vuoksi.	Kokee jatkuvan epävarmuuden raskaaksi. Haluaisi kokoaikaisen vakinaisen työn, mutta niitä ei kaupan alalla ole tarjolla. Toiseksi paras vaihtoehto olisi pidemmät kausityösuhteet. Lisäksi työpaikkojen määrä vähentynyt viime vuosina. Haluaisi enemmän tukea esim. TE-toimista sekä inhimillisyyttä Kelan kanssa asioimiseen. Ei halua vaihtaa alaa sen mieluisuuden eikä oman ikänsä puolesta.	Kolme työkaveria samalta alalta. Omat lapset, lapsen-lapset ja heidän kanssaan ajanvietäminen. Lukeminen, pyöräily ja muut ilmaiset aktiviteetit. Töissä tukee alan mieluisuus. Kesäkauden pidemmät työpätkät tuovat hetken hengähdysten.

Olosuhteiden pakosta

Kuinka Petteri Orpon hallituksen leikkaukset ovat vaikuttaneet osa-aikatyöntekijöihin? Entä mistä syistä työntekijät työskentelevät osa-aikaisina? Millaisia haasteita osa-aikainen työn tekeminen asettaa työntekijän elämään?

Olosuhteiden pakosta on haastattelututkimus osa-aikatyön syistä ja sen vaikutuksista työntekijöihin. Sen tavoitteena on tuoda esiin osa-aikaisten työntekijöiden arjen haasteita toimeentulossa ja työnteossa.

Tutkimuksesta selviää esimerkiksi, kuinka epäsäännölliset tulot asettavat työntekijöille toimeentulohaasteita sekä hankaloittavat sosiaaliturvajärjestelmän kanssa asiointia. Lisäksi itse työn epäsäännöllisyys vaikuttaa negatiivisesti työntekijöiden jaksamiseen.

Osa-aikatyötä tehdään Suomessa isoksi osaksi vastentahtoisesti, sillä kokoaikatyötä ei ole tarjolla. Kokoaikatyön puute johtuu työelämän rakenteellisista syistä sekä siitä, että yhä useampi työnantaja säästää työvoimaresursseissa tarjoamalla osa- tai määräaikaista työsuhteita.

Tutkimuksen on toteuttanut korkeakouluharjoittelija Neda Liljeroos ja häntä on ohjannut SAK:n tutkimusasiantuntija Ari-Matti Näätänen.

Lisätietoja

Ari-Matti Näätänen

ari-matti.naatanen@sak.fi

044 505 5974

